

Tartalom

MÉCSSES A TE IGÉD

SÁNTA ANIKÓ / Biztos pont 161

TANULMÁNYOK

STURLA J. STÅLSETT / Jézust felfedezni – egy globalizált világban 162

FIGYELŐ

LACKNER PÁL / A bioetika aktuális kérdései 170

BAJUSZNÉ ORODÁN KRISZTINA / Kórházi labirintus 175

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA / A gyakorlati év „tanterve” 177

MESTERHÁZY BALÁZS / Emlékszem 179

NAGY GYULA / Új magyar evangélikus dogmatika
az évezredfordulón 180

ANDORKA ESZTER / Könyv tanuló gyülekezetek számára 183

NAGYBOCSKAI VILMOS / Újból hirdeti az ígét Budaker Oszkár.. 185

SZAKÁL ÁRPÁD / Tóth Sándor 186

KOCZOR GYÖRGY / Igé hirdetés Németh Tibor ravatala mellett 187

FÓRUM

ID. MAGASSY SÁNDOR / A sajtó mint probléma az egyházban
és az egyházon kívül 188

DETRE JÁNOS / Az „aszódi ügryől” – aszódi szemmel 189

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

LABOSSA GYÖRGY / Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate) 193

BLÁTNICZKY JÁNOSNÉ HAMMERSBERG G. JÚLIA / Húsvét ünnepe után
5. vasárnap (Rogate) 194

OROŠZ GÁBOR VIKTOR / Mennybemenetel ünnepe 195

SKORKA KATALIN / Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi) 197

ID. CSERHÁTI SÁNDOR / Pünkösöd ünnepe 198

PERCZE SÁNDOR / Pünkösöd 2. napja 199

SÁNTA ANIKÓ

Biztos pont

„Mert nálad van az élet forrása, a te világosságodban látjuk a világosságot.” (Zsolt 36,10)

A gyertya már nagyon kíváncsian várta, hová viszik, hol, kiknek lobbanthatja föl a lángját, hová vihet fényt, hogy világosság legyen általa. Aztán amikor elérkezett a nagy pillanat, remegő izgalommal várta, hogy lefejsék róla a susogó selyempapírt.

A gyertya fénye először egy tágra nyílt gyermeki szempárban tükröződött, amely ámulattal és csodálattal figyelte az eleinte még bizonytalanul pislákoló fényt. Különleges pillanat volt ez – az első találkozás. A gyertya aztán lelkesen lobbantotta föl lángját, mert arra gondolt: ő adhat majd világosságot és fényt a mindennapokban, hogy az öröm nagyobb legyen, és a bánatban vigaszt adjon. De hamarosan rá kellett döbbsennie, hogy ez nem így lesz. Mert a világosság máshonnan jött. Ez a fény bár hideg és rideg volt, de állandó. Egyenletesen bár, de lélektelenül világított bármikor. Így a nappalok és az éjszakák, a fény és a sötétség összemósódott. Sötét szinte nem is volt, így a hajnali derengés fénye nem keltett örömet az emberekben. Észre sem vették...

A gyertyát csak néha gyújtották meg. És csak díszlet volt olyankor a megterített asztalon, ahol bánatosan sercegett. Csak az a kis szempár csodálta meg mindig. Megjelent, és nézte-nézte a lobogó lángot. Mindig máshogyan, mert a gyermek állandóan változott, nőtt, ahogyan az idő telt. Egyszer aztán a szemekhez tartozó kezek megragadták a gyertyát, és elvitték egy másik helyre. Ahol sötét volt. Csak a gyertya lángja világított. Melegen, és úgy, hogy amire csak rávetült fénye, az életre kelt. Minden mozgásba lendült körülötte. Az árnyak is táncra keltek fényében. Ő pedig csak lobogott, lobogott boldogan. Emberek vették körül, ahányszor csak meggyújtották. Látta örömeiket és bánatukat. Együtt örült velük, és vigaszt nyújtott, ha szomorúak voltak körülötte. Nagy boldogságában észre sem vette, hogy miközben lángját, fényét adta és sugározta mindenfelé, ő lassan elfogyott. Csak arra figyelte föl, hogy lángja rebegni kezdett, és egyre kisebbre zsugorodott össze. Mígnem beledőlt a forró paraffinba, és örökre ellobbant.

Lobogó gyertya-élet. Az Istentől kapott világosságot hordozzuk, vigyázzuk, és osztogatjuk. A Fényt akarjuk elvinni az emberek életébe, hogy ott is világoljon. Ám ezt csak akkor tudjuk megtenni, ha megőrizzük, ha a saját életünket is az világítja be.

De tudjuk mindnyájan, a nagy rohanásban van úgy, hogy nem figyelünk rá eléggé. Megszoktuk, hogy ott van, és nem csodálkozunk rá mindennap. És az is előfordul, hogy nem a Fény felé fordulunk, és így nem is láthatjuk fényét és világosságát, csak azt vesszük észre egyszer, hogy olyan színtelen, szürke minden.

Hogy csak tapogatózunk magunk körül, mert a problémáinkra nem találjuk meg a megoldásokat. Ám ha a Fény beragyogja életünket, a megoldásokat is megvilágítja, és megmutatja hová, merre találjuk az utat, ha eltévedtünk vagy megtorpanunk.

Az Örök Világosság örök erő és energia, amelyből bárki korlátlanul részesülhet. A mi föl-föllobbanó gyertya-életünk azonban véges, elfogy lassan. De közben is sokszor ellobbanhat a láng, ha valami erős, viharos szél elfújja. De újra és újra esélyt kapunk, az örök világosságból egy-egy újabb kis lángot, míg el nem fogyunk. De még akkor is. Hiszen egyszer majd mindannyian egy nagy lángot alkotva fogunk világítani, örökké egybefonódva az Igazi Világossággal, az Örök Fényességgel.

Újabbban azon vette észre magát, hogy elmereng – ritkán tette ezt a sok-sok évtized megfeszített tempójú munkája során. Elmerengett az életén, a munkáján, és egyre gyakrabban a hibáin, a tévedésein is. Mert hibái, tévedései mindenkinek vannak, még ha igyekezzünk is ezeket elkerülni. De emberek vagyunk, hibázunk. És jól is van ez így, különben elbáznánk magunkat. Furcsa kettősséget érzett: szeretett volna egyedül lenni, ugyanakkor szomorúan magányosnak érezte magát. Elfáradt. Álmosan zuhant az ágyába, mégis álmatlanul hánykolódott szinte egész éjszaka. A kezdetek jutottak eszébe ilyenkor. Az első, és utána a sok-sok újraindulás. Mert az ember, bármivel is foglalkozik, mindig újra és újra kell kezdenie valamit. Mert megtorpan, elfárad, új erőt kell gyűjtenie, hogy az új lendülettel messzebb jusson. Vagy irányt kell váltania, ha rossz cél felé halad. Az a kísérlő láng bizony sokszor ellobbanni látszik, és olyankor új lehetőségért kell fohászolni. Ahhoz, aki elküldte erre az útra, amelyről sokszor azt gondolta, könnyű, felemelő és diadalmas, de amelyről azt is gondolta, hogy nehéz, nagyon nehéz. De így szép az élet: hullámhegyek és hullámvölgyek, mélység és magasság, sötétség és világosság. Különben egyhangú, szürke egyenes lenne, az pedig a halál...

De bármilyen gondja volt is, mindig azt kellett tapasztalnia, még a legnagyobb kétségbeesésben is, hogy mindig jön a segítség. Talán egy mosolyban, talán egy kéznyújtásban, de akár magától megoldódni látszó problémák megoldásaiban is.

Igen, hálás annak, Aki megvilágosította, aki rábízta azt a drága üzenetet, hogy elvigye az emberekhez, aki segíti, aki vigyáz rá. Ez éltette a nehéz időszakokban is, és ez a reménye, ha a bizonytalan jövőbe tekint. Mert minden bizonytalanságban van egy biztos pont és támasz: egy szerető Atyai kéz.

STURLA J. STÅLSETT¹

Jézust felfedezni – egy globalizált világban

Ha olyan kifejezést keresnénk, amellyel világunkat most, az új évezred küszöbén jellemezzük, kevés szó lehetne vetélytársa a globalizációnak. E neologizmust mindent magába foglaló meghatározatlansága tette oly sikeressé mint politikai és analitikus jelszót. Különböző emberek egészen különböző értelemben használják. E szónak hála, régről ismert jelenségek újként tűnhetnek fel, s könyvek eladhatóvá válnak.

Mégis jelentős fejlődésvonalakra mutat rá e fogalom. Változásokra, melyek tartalmukban talán nem is olyan újak, mint amennyire azok elterjedésük sebességét és mértékét tekintve. Két központi eleme annak, amit globalizációként emlegetünk az emberi élet minden területének gazdaságiasítása és a kommunikációs- és médiatechnológia forradalma.

Szándékunk „Jézust felfedezni – a saját helyünkön”. E szándék ma, az ezredfordulón a globalizáció korában fogalmazódik meg. Bizonyos értelemben „közhely” a globalizáció valamennyiünk saját helyéhez képest, egy globális kontextus, mely különféle helyi kontextusainkat egyesíti – és elkülöníti. Miféle „hely”, miféle „kontextus” a globalizáció, és mi a jelentősége Jézus-keresésünkre nézve?

A következőkben két egymással összefüggő, a globalizáció vitáiban nagy jelentőségre szert tett állításra összpontosítok. Merészen azt állítja mindkettő, hogy valami a végéhez ért, ami az évezred végóráiban önmagában nem lenne meglepő. De amikor meghalljuk, *mi* is ért volna a végéhez, jogosult bizonyos elképedés. Az első állítás az, hogy véget ért a történelem. A második, hogy a földrajz az, ami végéhez ért. Bár a két állítás némileg hadilábon áll egymással, mégis összefüggést fedezhetünk fel köztük – hogy hol, azt mindjárt meglátjuk.

Ha a Názáreti Jézus történeti alakjának identitására kérdezzük rá, s arra, hogy mindennek milyen jelentősége lehet a mi saját identitásunkra nézve, ezzel nyilvánvalóan elkötelezzük magunkat a történelemnek. Ezeket a kérdéseket a „történelem utáni korban” való létezésünk messzemenően meghatározza.

Mi több, e kérdést – hűségesen az INATE alapvető programjához – kontextuálisan közelítjük meg. A kontextuális teológiai kiemelik a teológiát művelő ember társadalmi, politikai, kul-

turális és földrajzi beágyazottságának jelentőségét. Azt gyanítják, hogy teológiai erőfeszítéseink *eredménye* a legkevésbé sem független erőfeszítéseink *helyétől*. Ha korunk valóban magával hozza a földrajz végét, azt kell higgyük, a kontextuális megközelítés terméketlen.

Fontos tehát, hogy a fenti állításokat szembesítsük konferenciánk krisztológiai és történeti feladatával. Előadásomban azt szeretném bemutatni, hogy Jézus keresése, mégpedig keresése azzal a várakozással, hogy a konkrét történeti személy identitása jelentőséggel bírhat emberek önértelmezésére ma, nos, ez a keresés az ellenállás aktusa lehet a globalizáció bizonyos romboló és elembertelenítő tendenciáival szemben.

Érvelni kívánok továbbá, hogy, ha hitben és követésben elkötelezödjünk e személy, a Názáreti Jézus személye mellett, ezzel feltárul előttünk egy másfajta, alternatív mobilitás lehetősége a nyughatatlan mozgás világában. Ez nem a turizmus mozgékonyasága, sem a kikényszerített vándorlásé, hanem a zarándoklat vagy a misszió mobilitása. Más szóval: úgy gondolom, ezek az alapvető keresztény fogalmak, melyek olyan ismerősek, sőt sokak számára elcsépeltek is, új jelentőségre tehetnek szert a jelen globális kontextusában. Ez a jelentőségük különösen fontos a mi Nemzetközi Együttműködési Szövetségünk számára.

A GLOBALIZÁCIÓ MINT A TÖRTÉNELEM VÉGE

Tíz évvel ezelőtt, 1989-ben Francis Fukuyama amerikai történész kihirdette: a történelem végéhez értünk. Azokra a hatalmas és váratlan változásokra reflektált így, melyek 1989-et szadzadunk talán legjelentősebb évévé teszik. A hidegháború vége Fukuyama olvasatában a szabadpiaci kapitalizmus és a liberális demokrácia egyértelmű győzelmét jelentette az egész Föld számára. Fukuyama a liberális demokráciát tartja „az emberi nem ideológiai fejlődése végpontjának” és „az emberi kormányzás végső formájának”.² „Örömhírünk van”, mondja, mert a „liberális demokrácia marad az egyetlen koherens politikai célkitűzés, mely átfogja a Földgolyó különféle régióit és kultúráit”, továbbá „a gazdaság liberális elvei – azaz a szabadpiac – elter-

¹ Sturla J. Stålsett az INATE (International Network in Advanced Theological Education, a Felsőbb Teológiai Oktatás Nemzetközi Együttműködési Szövetsége) koordinátora. Itt közölt előadása az INATE Brazíliában tartott konzultációján (1999. június 5–11) hangzott el. A konzultáció témája ez volt: „Discovering Jesus in our Place”, „Jézust felfedezni – a saját helyünkön”.

² Fukuyama véleménye elsőként a *The National Interest* 1989-es nyári számában látott napvilágot, egy „A történelem vége?” c. cikkben. Később kiterjesztett és továbbfejlesztett formában megjelent Fukuyama, Francis: *The End of History and the Last Man*. The Free Press, New York, 1992.

jedtek és sikert arattak, az anyagi jólét eddig példátlan szintjét eredményezve.” (Fukuyama 1992 viii. o.)³

Más szóval Fukuyama a globalizáció korát hirdeti meg. Számára ez az igazi *eszkathon*, a vége egy olyan történelemnek, melyet az egymással versengő alternatív lehetőségek határoztak meg. Vége a történelemnek, mint az ellentétek hegeli értelemben vett harcának. Továbbra is van szükség fejlesztésre, s ez nem is fog elmaradni, de valami egészen mást, egy alternatív utat követni nem lehetséges többé. S ettől kezdve vége a történelemnek.

Fukuyama ünneplésre hívott, de e hívásnak nem mindenki engedett. Álláspontja éles ellenkezéssel találkozott⁴, nem kis részben a Dél részéről – azoknak a részéről, akiknek legkevésbé sem volt jó hír, hogy már nincs kilátás másra, csak még többre ugyanabból, ami jelenlegi helyzetüket meghatározza.

A neoliberális világrend egyik legeredetibb, kreatív és éles kritikája a latin-amerikai földrészről érkezett. A zapatista kritikára utalok, melyet elsőként és legfőképpen a legendás „subcommandante Marcos” fogalmazott meg, aki a chiapasi Lacadona esőerdőkből írt. Nem véletlen, hogy a zapatisták 1994. január 1-jét választották felkelésük napjává, pontosan azt a napot, mikor a NAFTA egyezség Mexikót – állítólag – az első világ részévé tette.

Marcos a globalizáció korát nem kevesebbnek, mint egy totális világháborúnak mondja⁵: „Hála a számítógépeknek és a műszaki forradalomnak, a pénzpiacok, melyek irodákból intézkednek, s önmagukon kívül semminek sem tartoznak felelősséggel, ráerőszakolták törvényeiket és világlátásukat az egész bolygóra. A globalizáció pusztán a pénzpiacok logikájának totalitáriánus kiterjesztése az élet minden területére. A nemzet-államok és kormányaik, melyek egykor gazdaságuk irányítói voltak, arra kényszerülnek, hogy ugyanennek a pénzpiaci logikának a parancsait kövessék. S e logika csak teret nyert azért, hogy a telekommunikáció fejlődése újfajta átjárhatóságot teremtett, s elérhetővé tette a társadalmi aktivitás minden területét. A végeredmény a legteljesebb totális háború.”

Marcos egészen másféle valóságot ír le, mint Fukuyama. Ő nem lát okot az örvendezésre: „A neoliberalizmus így felbomlásra kényszeríti a nemzeteket és nemzetcsoportokat, hogy végül mindenkit egyetlen modellben egyesítsen. A háború, melyet a neoliberalizmus az emberiség ellen vív, az egész bolygóra kiterjedő háború, a leggonoszabb és legkegyetlenebb minden eddigi közül.”

³ A nyugati liberalizmusnak és kapitalizmusnak, mint az emberiség számára a végső és örök megoldásnak e magabiztos ünneplése egyfajta reálizált eszkatológiaként is olvasható. Fukuyama maga is nyilvánvalóan tudatában van ennek, mikor kvázi-eszkatologikus nyelvet használva kimondja: „Eljött a vég! Örvendezetek!”

⁴ Ma még a multimilliomos turbokapitalista Soros György is a „kapitalizmus fenyegetésétől” óv. Soros 1997. Kritikája érdekes, nem kis mértékben azért, mert belülről jön: legújabb írásai a kapitalizmus rendszerének kritikáját adják, olyasvalaki részéről, aki abból a leginkább hasznot húzott. Mégis, véleményem szerint, naivítás lenne azt hinni, hogy kritikája a rendszer áldozatainak nevében szólal meg, azon emberi lények hatalmas tömegének nevében, akik „elavult” és „eldobható” minősítést kaptak. Ilyen kritikáért máshová kell fordulnunk.

⁵ Marcos szerint ez a negyedik világháború, mert „a félrevezető nevű hidegháború valójában igen magas hőmérsékleteket ért el a nemzetközi hírszerzés földalatti munkájától Ronald Reagan híres »Cillagháborújáig«, a kubai Disznó-öböl homokjától a vietnami Mekong-deltáig, a nukleáris fegyverkezés őrjöngésétől Latin-Amerika aljas puccsaiig, a NATO hadtestek fenyegető manővereitől a CIA ügyműveinek bolíviai mesterkedéséig, melyben Che Guevarát meggyilkolták.” Más szóval, a hidegháború valójában harmadik világháború volt.

Fukuyama állítása tehát kiereleetlen volt, s mint ilyen, elégtelen és hamis. Elégtelen és hamis nem csak azért, mert a liberalizmus, a kapitalizmus és az úgynevezett „nyugati értékek” nevében provokatív, öntömjenéző triumfalizmussal lépett elének. Hamis sokkal inkább a piacgazdaságot illető túlzott optimizmusa miatt. A Fukuyama üdvözölte szisztéma hiányosságaira mutatnak rá a közelmúlt válságai mind Ázsiában, mind itt, Brazíliában. A pénzpiacok instabilitása és illékonyasága – egy széles körökben olvasott könyv, „A globalizáció csapdája” szerint – a nukleáris fenyegetéshez mérhető veszélyt jelent a világ biztonságára nézve.

A JELEN TERRORJA

Azt gondolom, Fukuyama állítása a történelem végéről minden nyilvánvaló hibája ellenére bizonyos értelemben igaznak tekinthető. A globalizáció korában az idő, úgy tűnik, veszt jelentőségéből. Pontosabban az idő összeszorulását, a történelem összepréselődését éljük át. Úgy tűnik, a jelen lenyeli mind a múltat, mind a jövőt. A jelen terrorja alatt élünk – a sürgető öröklétben, az örök pillanatban.

Zygmunt Baumann lengyel-brit szociológus nemrég megjelent *Globalisation – Human Consequences* című könyvében a globalizációs „idő-összepréselődés” legalább három aspektusát mutatja be. Az első a digitális forradalommal foglalkozik, a második a fogyasztói társadalom természetével. A harmadik a „munkaerő flexibilitásának” gyakran hirdetett szükségességéhez, valamint az alternatív lehetőségek látszólagos hiányához, illetve az ilyen irányú fejlődéssel szemben támasztott ellenállási stratégiák hiányához kapcsolódik.

1) A modern történelmet a szállítóeszközök állandó fejlődése jellemezte. (Baumann, Globalizáció, 1998. 14–15. o.). Különösen fontossá vált az információk közvetítése. A műszaki fejlődés fokozatosan lehetővé tette, hogy az információ testi hordozóitól elválva keljen útra. Mikor az információtovábbítás elvált mind az információ hordozóitól, mind azok „tárgyától”, e mozgás drasztikusan felgyorsult. E fejlődés ma csúcspontjára ki. A világhálón, az interneten gyakorlatilag minden információ egyidejűleg elérhető. Abban a pillanatban, amikor valami megtörténik, az információ elérhető mindazok számára, akik az internethez hozzáféréssel bírnak. Gyakorlatilag nem létezik késés.

Baumann e gondolatát vonzó egy kicsivel továbbvinni, egy spekulatívabb területre. Valószínűleg valamennyien számos órát töltöttünk az elmúlt években számítógépeink előtt, ámulva a digitális forradalom titkain és látszólag határtalan lehetőségein. A idő kérdése nagymértékben függvényévé lett a számítógépünk hardware-kapacitásának, vagy a műholdas kapcsolataink válaszólagos gyorsaságának. A cybervilág virtuális valóságában minden kortársa mindennek, sőt akár egyidejű mindennel. Azaz minden éppen most történik, ebben a pillanatban. De ha *minden* most történik, akkor e pillanat mindenkorivá alakul. És ha ez a jelenlegi pillanat nem különbözik a mindenkortól, akkor e pillanat semmiben sem különbözik az összes többitől. A „mindenkor” „semmikorrá” válik. A valóság valótlanná lesz, „olyan-mint”-valósággá, virtuális valósággá. S mégis, ez a valótlán, virtuális valóság, hogy a U2-t, a híres ír rockegyüttest idézzük, „még jobb, mint az igazi”.

2) De – mondja Baumann – nem csak a digitális forradalom eredménye, hogy a pillanat – az instabil, elröppenő, mégis min-

denható jelen – úrrá lesz az emberek élete felett (Baumann: Globalizáció, 1998. 79–85. o.). A fejlett fogyasztói társadalomra mindennél inkább jellemző az *azonnali* vágyteljesítés. A vágyban kezdetben ott volt a távolság. Térbeli távolság: vágyam tárgya nincs itt, nyújtózom érte. S az időbeli távolság: nincs birtokomban még a vágyam tárgya, s én vágyódom rá. A késő-modern vagy posztmodern fogyasztói társadalomban, ahol a dilemma „fogyasztani a létért, vagy lenni a fogyasztásért”, valami megváltozott e tekintetben. Valami történt a vágygal. A vágy és a kielégülés közti távolság minimálisra csökkent. A szükségletek azonnali kielégítése lehetségessé vált. S ha lehetséges, ahogy a fogyasztás kátéja csendben előírja, akkor kötelező is. Ha elérhető, akkor beszerzendő.

S még ennél is több történt. A vágynak és kielégítésének hagyományos sorrendje felcserélődött. A vágy beteljesedése máris jelen van, még mielőtt a vágy megfogalmazódott volna. A fogyasztói társadalomban a termelés legalább annyira a vágyak megteremtése, mint ezek tárgyai. Mi, fogyasztók úgy jutunk hozzá az árukhoz, hogy nem is tudjuk, mire vágytunk igazában. Nem tudtuk, mielőtt megmondták volna nekünk, s egyben el is adták volna nekünk az árut.

Baumann Mark C. Taylort és Eva Saarinent idézi: „A vágy nem a beteljesedésre vágyakozik. Éppen ellenkezőleg, a vágy vágyra vágyik.” Más szóval: a szituáció teremt kielégíthetetlen vágyakozást a fogyasztóban. A *Homo consumens* nyughatatlan teremtmény, mindig sodródó, mindig űzött, a ki nem elégtő kielégülés egyik pillanatától a másikig. Idézzünk egy másik híres rockzenekart, melynek tagjai ugyan hatvanas éveikbe léptek, mégis visszautasítják, hogy megöregedjenek – újabb illusztrációként ugyanannak a folyamatnak: „*I can get no satisfaction*”, „Nem tudok kielégülni.”

Még vissza fogok térni előadásomban erre az állandó mobilitásra, utazásra, mely a pillanat törvényének eredménye, s annak, hogy globalizált világunkban eltűnik az idő mint folyamat és vágyódás.

3) Napjainkban gyakran hallani a felhívást a munkaerő „flexibilizációjára”. (Baumann: Globalisieringen, 1998. 10kk.) Nem igényel különösebb elemzői erőfeszítést, hogy belássuk, ez csupán a dolgozók jogainak leépítését jelentő eufemizmus. A munkavállalóknak a flexibilizáció a rövidtávú munkaszerződéseket jelenti, az állandó átképzés és újraelhelyezkedés kényszerét és a munkanélküliség folyamatos fenyegetését. Óriási a pszichológiai nyomás azon az emberen, aki ilyen körülmények közt kénytelen dolgozni. Mindenki potenciálisan felesleges, mással helyettesíthető, ennélfogva sebezhető. A bizonytalanság általános érzése és a jövőbe vetett hit hiánya a munkakörülmények romlásának eredménye, ami pedig a termelés globalizációjával függ össze. Minden instabil, minden a pillanat függvénye. Minden bizonytalan, a jövő kiszámíthatatlan, tervezni ösdi dolog.

Míndez nem csak egy szerencsétlen kisebbséget érint. Baumann arra számít, hogy nem kevesebb, mint hárommilliárd férfi és nő fogja elveszteni az állását a mi nemzedékünkben. Ilyen kilátások mellett figyelemreméltó a tiltakozás, nyílt lázadás teljes hiánya. Baumann Pierre Bourdieu-t idézi, aki közelmúltbeli globalizáció-analízisében azt állítja: e szituáció nem csak „gátat vet minden észszerű várakozásnak”, de „gátat vet a remény ama minimumának is, mely az ellene való lázadáshoz szükséges lenne, s ahhoz különösen, hogy bármiféle kollektív lázadás kibontakozzon...” (Baumann: Globalisieringen, 1998. 11. o.)

Ebben az értelemben az ember nem csak úgy kell, hogy beszéljen a globalizáció koráról, mint a történelem végéről és a jelen terrorjáról, de úgy is, mint a remény végéről, az utópiák végéről, a jövő végéről. Vagy – valamelyest józanabban – nevezhetjük ezt a trendet úgy, hogy „dehistorizáció”, vagy „idő-összepréselődés”.

A GLOBALIZÁCIÓ MINT A FÖLDRAJZ VÉGE

Egy, a *Le Monde Diplomatique*-ben 1997-ben megjelent cikkben Paul Virilo kifejti: Fukuyama evangéliuma, annak tette, hogy a globalizáció a szabad vállalkozás győzelmét jelentené a totalitáriánus kollektívizmus felett, korunk igazán fontos változásaink a teljes félreértését jelenti. (Virilo 1997) Amit tapasztalunk, az nem a történelem vége, hanem inkább a földrajz-foglalja össze –, hiszen a telekommunikáció hatékonyan és végérvényesen eltörli a távolságok realitását, azokat a nagyon is földrajzi távolságokat, melyek a közelmúltig a nemzeti politikák szervező erejét jelentették. A fizika és a metafizika arisztotelészi megkülönböztetésére építve Virilo azt mondja: amivel szembesülünk, az a geofizikától a metageofizikához vivő lépés.

A közelmúltig a föld geofizikája, földrajza és topológiája hatalmas politikai jelentőséggel bírt a társadalmak történetére nézve. Ezek a társadalmak nem annyira a nemzeti határok mentén váltak el egymástól, mint a távolságok, a két pont közötti kommunikáció időigényes, késleltetett volta által. Mai világunkban a szinte azonnali kommunikáció (lásd fentebb), „kvázi-kiberetikus interaktivitásunk” lépett e politikai funkció helyére. Ez „elmozdította a kontinensek politikai alapját”, s „telekontinensekké” tette őket, mondja Virilo. Ez azt jelenti, hogy a konkrét földrajzi vagy topológiai elhelyezkedés elveszíti jelentőségét, s „tele-vizionált” jelenlétté, *teleprésance*-szá vált. A tévé- és számítógépképernyők felületén elpárolog az „itt” és „ott”. Ténylegesen – tehetnénk hozzá – az „itt” „akárhol”-lá válik – ami egyenértékű a „sehol”-lal.

Ami a szemünk előtt létrejön, az Virilio megfogalmazásában egy „metageofizikai valóság”, mely „szorosan szabályozza a virtuális valóság telekontinenseit, összeharócsolja a nemzetek gazdasági aktivitásának lényegét, s cserében szétzilálja a kultúrákat, melyek szorosan kötődnek a földgolyó nagyon is fizikai terének egy adott földrajzi helyéhez.”⁶

Lényeges a „földrajz végének” e kettős és ellentmondásos hatása. Rámutat arra a tényre, hogy a globalizáció nem kizárólag egy egyesítő folyamat – ahogyan azt sokak értelmezni szeretnék –, hanem legalább annyira, sőt talán még inkább, egy megosztó, széttördeelő, kapcsolatokat feloldó folyamat is. A globalizáció során egyesek egy idő és tér nélküli „globális faluba” nyerne felvételt, ugyanakkor mások kizáródnak ebből. Rövidesen visszatérek erre a lényeges gondolatra, de előbb a Virilio leírta folyamat egy másik komoly következményére szeretnék rávilágítani.

⁶ O. cit.: „Puisque toute présence n'est présence qu'à distance, la téléprésence de l'ère de la mondialisation des échanges ne saurait s'installer que dans l'écartement le plus vaste qui soit. Ecartement qui s'étend désormais aux antipodes du globe, d'une rive à l'autre de la réalité présente, mais d'une réalité métageophysique, qui ajoute étroitement les télécontinents d'une réalité virtuelle qui accapare l'essentiel de l'activité économique des nations, et, a contrario, désintègre des cultures précisément situées dans l'espace physique du globe.”

A földrajz vége, a konkrét helyek (jelentőségének) eltűnése vég-eredményben az élő emberi lényeket veszélyezteti. Ha ugyanis eltűnnek a helyek, eltűnnek az emberi testek is. Talán nem meglepő, hogy globalizált kultúránk olyan ambivalens képet formál az emberi testről. Úgy tűnik, a „tökéletes” emberi testet ápolja – gondoljunk az emberi szépség (vagy ami annak számít) idealizációjára és szabványosítására a reklámok és a szórakoztatóipar által. Gondoljunk a sportteljesítmények értelmetlen díjazására, vagy az emberi testek a kozmetika és a genetika általi manipulációjára. Ugyanakkor globalizált kultúránk megveti az emberi testet, mint az emberi sokféleség gazdagságának elsőszámú kifejezőjét – gondoljunk arra, hogy az ételhez való jognak nincs elsőbbsége, hogy terjed a rasszizmus és a szexizmus, egyre gyakoribbá válik – főként fiatal lányok közt – az anorexia és a bulimia.

A kontextualitás mint földrajzi beágyazottság, a korporealitáshoz kapcsolódik – azt mondja ki, hogy nem csak emberi *testünk van*, de emberi *testek vagyunk*. Helyünktől, beágyazottságunktól megszabadulni azt jelenti: megszabadulni a testünktől. Ez persze régi vallási vágy. De egybeesik vajon a Jézusba vetett hitünkkel? Vagy inkább egy fenyegető új gnoszticizmusról van itt szó?

GLOBALIZÁCIÓ, MOBILITÁS ÉS TÁRSADALMI KIREKESZTÉS

A globalizáció éppannyira megoszt, mint egyesít, mondja Baumann, s a kettő okai azonosak. Tulajdonképpen ez a fő tézise Zygmunt Baumann könyvének, mely a globalizáció emberi következményeit vizsgálja. Míg a „globalizáció” korlátlan mobilitást, térőt és időtől való függetlenséget jelent egyesek számára, másokat vándorlásra kényszerít és korlátoz a szabad mozgásban. Baumann szerint a mobilitás korunk leghatalmasabb és legáhitottabb stratifikáló (társadalmat rétegző) erejévé vált. (Baumann: Globalisation, 1998. 9. o.) Egy globalizált világban lokálisnak, helybelinek lenni szociális megfosztottságot és megaláztatásokat jelent. (Baumann: Globalisation, 1998. 2. o.)

Így hát a földrajz vége, melyről Virilo írt, csak egy globális elitre nézve igaz, vagy inkább csak nekik nyereséges. Baumann hoz egy példát, mely különösen aktuális itt, a latin-amerikai kontinensen, s különösen is itt, Brazíliában, a távollevő földesurak példáját. (Baumann: Globalisation, 1998. 10. kk.) A távollevő földtulajdonosok a földből nyerték gazdagságukat, de anélkül, hogy az illető földterületen éltek volna. Hírhedtek voltak arról, hogy figyelmen kívül hagyták a helyi lakosság szükségleteit – azoknak a munkásoknak, a *campesinos*-nak és családjaiknak a szükségleteit, akik e földtulajdonosok vagyonát ténylegesen létrehozták. A globalizált világ elitjei azonban még a távollevő földesuraknál is függetlenebbek a földrajzi korlátoktól. Az ő „földjük” egy egérkattintással áthelyezhető a világ egy másik pontjára. A földesurak ki voltak téve az éghajlati változások hatásainak, vagy a helyi munkások, szervezetek nyomásának. Nem így a globalizált világ urai – köszönhetően ismét a földrajzi távolságok és politikai határok megszűnésének.

De azoknak, akiknek nem áll szabadságában elmenni, akiknek nincsenek meg az eszközeik, hogy a lokális függésből kivácsolják magukat, egészen mást mutat ugyanez a kép.

A globalizáció megosztja a világot. A felosztás egyik oldalán, ahol egy viszonylag csekély elit éli életét, ott a totális szabadság világa, határok nélkül, igen kevés korlátozással. A másik

oldalon egy másik, sokkal nagyobb világ – egy eldobható világ, „maradék”, melyben a kizárt és peremre szorított tömegek harcolnak mindennapos harcukat a túlélésért. Nem kell megisméltelnünk a számadatokat: közsímet tény, hogy világunkban növekszik a gazdagok és szegények közti különbség.

Baumann állítása szerint bár az utóbbi csoport úgy tűnik föl, mint akik a lokális terükhöz vannak kötve, az állandó mobilitás és mozgás bizonyos értelemben mindkét csoportra igaz. Mozgásuk jellege azonban nyilvánvalóan különböző. „Az első világ, a globálisan mobil világ számára a tér elveszti kényszerítő jellegét, s mind »valóságos«, mind »virtuális« formájában könnyedén bejárható. A második világ, a röghözkötöttek kizáródnak a mozgásból, s arra kényszerülnek, hogy passzívan tűrjék mindazt a változást, ami életük helyszínét meglátogatja. Számukra bezáródóban van a valóságos tér.” (Baumann: Globalisation, 1998. 88. o.)

Az érvelés kedvéért, némileg leegyszerűsítve azt mondhatnánk: az első csoport mobilitása városnézés és internet-szörfözés – teljes szabadságban, csak a szórakozásért és az érdeklődés kielégítésére –, vagy az „üzleti utazók” szabadsága, akik az elérhető legmagasabb profit után kutatnak.

Ha a másik csoport végül útra kel, az legtöbbször kétségbeejtő kényszerek hatására történik. Menekültekként vándorolnak, migrációra kényszerítve. Sehol sem kívánatosak. Nagy kockázatokat kénytelenek vállalni, gyakran letartóztatás és hazatoloncolás várja őket megérkezésükkor.

Marcos, megjegyezve, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztoságának (UNHCR) hatáskörébe tartozók száma az 1975-ös kétmillióról 1995-re huszonhétmillióra nőtt, rávilágít a szituáció jelentőségére. Szerinte nem véletlenül van szó, hanem egy tudatos politika eredményéről: „A neoliberalizmus bevándorlási politikájának célja nem annyira a migráció megfékezése, mint a világ munkaerőpiacának destabilizálása. A negyedik világháború dekonstruáló-elnéptelenítő és rekonstruáló-újraszervező mechanizmusaival embermilliók kitelepítését vonja magával. A kitelepítettek sorsa vándorolni a világban, iszonyú emlékeik terhet hordozva. Mindazok számára, akiknek van munkája, ők válnak a fenyegetéssé s a bűnbakká – elterelve a figyelmet a főnökökről –, és a neoliberalizmus kiváltotta fajgyűlölet tárgyává lesznek.” (Marcos, 1997)

Bár a földrajz végét meghirdető állítások a történelem végétől szólókkal vitatkozva fogalmazódtak meg, láthatjuk, hogy valójában összetartozik a két folyamat. A globalizáció nem csak dehistorizációt jelent, hanem de-territorializációt is. Nem csak az idő összepréselődését éljük át, de a térét is. Összefüggenek, hiszen amit a kibernetika és fiberoptika olyan hatékonyan redukál, az nem a valóságos távolság, hanem a távolságok beutazásához szükséges idő.

A globalizált világ három fő jellegzetességét azonosítottuk: a jelen terrorját, a de-territorializációt, mely az emberi testeket azzal fenyegeti, hogy semmivé olvadnak, s az állandó mobilitást.⁷ A gyorsuló társadalmi polarizáció és kirekesztés e háromnak közös eredője. A következőkben azt mutatom be: a szándék, hogy Jézust a magunk helyén felfedezzük, e fejlődés negatív következményei elleni ellenállás útja lehet.

⁷ Ez semmiképpen sem teljes leírása a globalizációnak, mégis – úgy látom – sokkal tarthatjuk e vonásokat a globalizált világ központi, meghatározó karakterisztikumainak.

Nem véletlen, hogy egy ilyen társadalmi és kulturális környezetben akuttá válik az identitás kérdése. A pszichológus Erik H. Erikson klasszikus definíciója szerint az identitástudat „kialakult bizalom azt illetően, hogy az ember saját képessége a belső azonossága és folytonossága megőrzésére... összekapcsolódik az ember mások számára való jelentőségének azonosságával és folytonosságával.”⁸

Mint láthatjuk, e definíció két összetevőt hangsúlyoz: a folytonosságot és a relacionalitást, azaz kapcsolati jelleget. A jelen terrorja mindkettőt fenyegeti. A de-territorizáció nemcsak az emberek egyes helyekhez fűződő kapcsolatát tette viszonylagossá és bármikor felcserélhetővé, hanem az emberek egymás közti kapcsolatait is.

A krisztológia tárgya Krisztus identitása. „Ti kinek mondtok engem?” – kérdezi Jézus a követőit. A keresztények visszafordítják a kérdést Jézus felé: a krisztológia határozza meg a keresztény identitást. Más szóval a keresztények a változások közepette Jézus Krisztusra és megváltói művére figyelve töreksznek visszanyerni „belső azonosságukat és folytonosságukat”.

Mit jelent hát „felfedezni Jézust”, azaz Jézusra összpontosítani figyelmünket identitáskeresésünk során egy olyan világban, melyet meghatároz a tér és idő összepréselődése és a társadalmi kirekesztés fent leírt folyamata?⁹

Az eucharisztia mint ellenszegülés a globalizációnak

Nemrégiben megjelent cikkében William T. Cavanaugh az eucharisziáról mint a globalizáció elleni rezisztencia aktusáról beszél (Cavanaugh, 1990). Az eucharisztia mondja Cavanaugh legyőzi a globális-lokális dichotómiát, „ledönti a térbeli válaszvonalakat, de nem üres vándorlás, hanem a helyi közösség összegyülekezése által” (Cavanaugh, 1990. 190. o.). Az eucharisztia „központosítás nélküli középpont, melyet a világban szétszórt helyi egyházak sokasága ünnepel, sokféle rítus, zene, ének által, sokféle liturgikus térben.” S mégis, mindezek egybegyűjtetnek. „A korai egyház idejétől fogva – mondja Cavanaugh – ez az elv jelent meg abban, hogy egy új püspök szenteléséhez jelen kellett lennie legalább két másik püspöknek, mint helyi eucharisztikus közösségeik képviselőinek” (Cavanaugh, 1990. 190. o.).

Az eucharisztia nem egy „hely”, inkább egy „történet, mely bizonyos térbeli cselekedeteket egyes helyeken jelenít meg”, folytatja Cavanaugh, Certau „térbeli történet” elméletére alapozva. Az ilyen történetek „narratív rendbe szervezik a tereket”. Olyan történetek ezek, melyeket „nem csak elmondanak, de megjelenítenek”. Ilyen „térbeli történet” az eucharisztia. Egy zárókövet, mely különbözik a minden helytől való elszakadástól, nem úgy, mint a globalizáció üres mobilitása. „Az eu-

⁸ „Christianity” Encyclopedia Britannica Online. Letöltve 1999. május 18-án.

⁹ E kérdésre sokféleképpen kereshetünk választ. Indíthatunk egy keresést a Világhálón – szűrőlni a Jézus-site-on – hogy... Megkérdezhetjük, hogy nézne ki egy, a globalizált világ képére teremtett Jézus. Én egy másik utat választottam.

charisztia kozmikus arányok történetét mondja el vándorlásban, míg a szomszédok és ismeretlenek közvetlen találkozásai hozza létre a helyi eucharisztikus közösségekben. A hipermobilitás világában nem a meneküléssel tudunk ellenállni, hanem a kitartással.” (Cavanaugh, 1990. 192–193. o.)

William T. Cavanaugh pontosan azzal a helyzettel áll szemben, amit az eddigiekben elemeztünk. Ez számos befejező gondolatában megmutatkozik. Különösen tanulságos a következő: „Az eucharisziával élő ember már nem a globális kapitalizmus skizofrén, az *összefüggéstelen jelen tengerében hánykolódó* alanya, hanem olyasvalaki, aki a múlt, jelen, jövő történetében jár benne.” (Kiemelés tőlem, SJS.)

Amit itt hangsúlyozni szeretnék, az az, hogy a „múlt, jelen, jövő” e „történet” szorosan összefügg a Názáreti Jézus történetével. Cavanaugh leírásában implicite jelen van ez az összefüggés, de én azt gondolom, fontos explicitté tennünk, sőt továbbmenve szükséges az eucharisztia ünneplését folyamatosan hozzámérni a Jézus-történethez mint kritikus mércéhez. Mondom ezt azért, mert Cavanaugh gondolatgazdag és újító cikke véleményem szerint magában hordoz egy lehetséges veszélyt, s ez éppen a globalizáció kihívásainak összefüggésében jelentkezik. Ez a veszély az eucharisztia egyes konkrét ünnepléseinek idealizálásában rejlik, mely az ekklesiológia és szakramentológia „túlhasználásához” vezethet.

Ez a veszély bukkan felszínre, amikor Cavanaugh arról beszél, hogy a püspökök jelenléte biztosítja a helyi ünneplés „katolicitását”. Ha a katolicitás valóban egy egész világra kiterjedő, mindent magában foglaló egység, mely a globalizáció alternatívája, fel kell tennünk a kritikus kérdést: vajon az eucharisztia konkrét ünneplései földkerekség valamennyi egyházában – nem utolsósorban Cavanaugh egyházában, a római katolikus egyházban – nem a hierarchia és a társadalmi kirekesztés kifejeződései továbbra is? Gondoljunk a nők kizárására azok közül, akik a szentségeket kiszolgáltathatják. Gondoljunk a társadalmi korlátokra az északi félteke olyan sok középosztálybeli egyházában, mint ténykérdésre, de teológiai kérdésre is. Gondoljunk a homoszexuálisok és a leszbikusok kirekesztésére sok egyházban.

Óvatosnak kell lennünk a „szakramentalizmus” veszélyével szemben azért is, mert ez, a kortárs fogyasztói ideológiával jó egyetértésben „azonnali vágyteljesítéssé” teheti az eucharisziát.

Cavanaugh nem vak ezen csapdák és nehézségek meglátására.¹⁰ Mégis, én azt mondom, ha nem akarjuk idealizálni, s ezzel „túlhasználni”, vagy „túlterhelni” az eucharisziát, szükségünk van egy becsületes krisztológiai szemléletre, mely a Jézus-történethez (történelemhez) való visszatéréseken alapszik.

VISSZATÉRÉS JÉZUSHOZ MINT ELLENÁLLÁS A GLOBALIZÁCIÓVAL SZEMBEN

A latin-amerikai felszabadítás-teológiák a hetvenes évek kezdetétől a történeti Jézushoz való visszatérést hirdették krisztológiájukban. E visszatérés fő célja az volt, hogy erre az alapra támaszkodva kritizálhassák az „uralmi” és „győzelmi” krisztológiák sokaságát, azok eltorzult Jézus-képét. Meg kell jegyez-nünk, hogy a „történeti Jézus” kifejezés értelme itt valamelyest

¹⁰ Óv minden olyan felfogástól, mely implicite azt mondja: „Azért eszem, hogy csillapítsam az éhségedet.”

eltér a biblikus tudományokban megszokottól. Ez egy szélesebb értelme a szónak, mely mindkét történeti pólust számításba veszi: a Názáreti Jézus életét, halálát és feltámadását az egyik oldalról, a latin-amerikai keresztény közösségek életét és harcait a másiktól. Akire összpontosítunk, az nem a történeti Jézus *in se*, nem az objektívnek mondott történeti elemzésekből kibontakozó Jézus. Ez inkább Jézus története és a történelem Jézusa, ahogy a ma Latin-Amerikájában emlékeznek rá. Bizonyos értelemben egy „latin-amerikai történeti Jézus”.¹¹ Nem kevésbé lényeges a történelem e Jézusának relevanciája a mai keresztény identitásra és gyakorlatra nézve. Jon Sobrino szavaival: „A latin-amerikai krisztológia a történeti Jézuson Jézus történetének, történelmének teljességét érti, s azért kezd a történeti Jézussal, hogy e történetet a mában folytatódjon.”¹²

Láthatjuk, hogy a történeti Jézushoz való visszatérés ugyanannyira szól a krisztopraxisról, mint a hagyományos értelemben vett krisztológiáról.

Ebben az értelemben lesz mindez visszatérés a történelem Jézusához/a történeti Jézushoz, „Jézus felfedezése”, s több szempontból is a globalizációval való szembeszegülés aktuusa.

1) Szemközt mindazzal, amit a jelen terrorjának neveztem, ez a megközelítés a múlt fontosságát húzza alá. Jelentős ez nem csak azért, mert Jézus a történelemhez tartozik, hanem azért is, mert Jézusnak magának történelme van, útjára indít egy történetet, melynek a jelenben folytatódnia kell. Amikor mai identitás keresésünket összefüggésbe hozzuk Jézus történeti figurájával, azal, ahogyan órá a mi helyünkön, időnkben és helyzetünkben emlékezünk, e krisztológia/krisztopraxis két tendenciával segít szembeszegülnünk. Az egyik az a „modern” tendencia, mely a múlt eseményeit a jelenbe vezető létra fokaivá redukálja, s e létrát „történelmi fejlődésnek” nevezi. A másik az a „posztmodern” tendencia, mely a múltat töredezett jelen-darabkákká bontja, egészen odáig, hogy a múltra való emlékezés valami kedvünk szerint választható, pusztán játékos aktussá válik – más szóval odáig, hogy a múlttól megtagadjuk a saját jogon való létezését.

Ha a történelem Jézusának/a történeti Jézusnak a keresztény identitás keresésében normatív jelentőséget adunk, ezzel azt állítjuk, hogy a múltnak megvan a maga saját súlya, a múlt a jelen szemben kritikai fontossággal bír. Jézus emlékezete, mondja Johann Baptist Metz, „veszélyes emlék” (Metz, 1980. 88–135. o.). Miért veszélyes ez az emlékezet? Mert az áldozattá vált Jézusra emlékezik, s ezen keresztül a történelem minden áldozatára. „Lehetővé teszi, hogy erősen ragaszkodjunk a szenvedés emlékezetéhez, a szenvedéséhez, mely a történelemben felgyülemlt, s emlékezzünk mindezzel azért, hogy az cselekvésünket és reménységünket meghatározza.” (Metz, 1980. 114. o.) Így emlékezésünk ellenszegül annak, hogy az áldozatok szenvedését „szükséges áldozatnak” tekintsük a „dicső” jelenhez vezető úton. S ellenszegül annak is, hogy elfelejtkezzünk a jelen áldozatairól, a kirekesztett egyes emberekről és embertömegekről, a globalizáció világának „fölöslegéről”.

2) Ha a történelem Jézusához fordulunk vezérlő elvekért és inspirációjáért a szociális aktivitáshoz, azzal ismét beiktatjuk

gondolkodásunkba a jövőbe vetett reménységet. Az evangéliumok úgy írják le Jézust, mint akinek élete és halála a βασιλεια του θεου, az Isten országának látomása mint középpont köré összpontosult. Ez az inkluzív valóság, Isten átölelő szeretetének közvetítése különösen is azok felé, akiket a társadalom kizárt és megvetett, ez Jézus számára jövőbeli valóság, amely azonban már a jelenben hatékony. S ugyanakkor jelenbeli valóság ez, mely a jövőre mutat, a jövő felé irányítja lépteinket. A jövőnek igenis van saját súlya a jelen szemben. Olyan kapcsolat ez jelen és jövő közt, mely sem nem harmonikusan folytonos, sem nem olyan végzetesen ugrásszerű, hogy a várakozást és a reményt kiiktatná. A jövőbe vetett reménység nem az emberi fejlődésre, újításra és értelemre alapozott felszínes optimizmus – könnyen előfordulhat, hogy az ilyen reményért ugyane fejlődés áldozatainak kell fizetnie. A mi reményünk azonban „reménység ellenére való remény”, a Jézus Istenébe, az áldozatok Istenébe vetett hitre alapozott remény.

Egy korban, melyben az utópiákat – mint a βασιλεια – holtá nyilvánították, s a jövő, úgy tűnik, eltöröltetett, Jézus látomását és hitét felfedezni ellenszegülés a jelen törvényének. A történelem nem ért a végéhez, s a βασιλεια még nincs itt a maga teljességében, Isten még nem „mindenben minden”, s még mindig sok a szegény, aki nem vehet részt a nagy lakomán.

3) Szemben azzal, amit a globalizált kor de-territorializáló hatásának mondtunk, a krisztológia/praxis az ellenszegülés cselekedetévé válik, mert a Názáreti Jézusra emlékezik, s súlyt helyez az ő nevében később kialakított hitre, melyet a testtéltel és a test feltámadása hitének nevezünk.

Jézus származási helye szorosan összekapcsolódik a nevével. Galilea és Jeruzsálem központi jelentőségű a történeti Jézus életének és sorsának értelmezésében. Milyenek voltak a földrajzi, kulturális, társadalmi és politikai körülmények ezeken a helyeken a történeti Jézus idejében? Mit jelenítenek meg ezek a helyek? Sokáig alábecsülték a vidék és a város, a periféria és a centrum közti feszültségeket. Alábecsülték a tényt, hogy ezek a területek egy megszállt országhoz tartoztak, s elhanyagolták a kérdést, mivel járt mindez, és hogyan viszonyult Jézus ehhez a helyzethez. A társadalomtudományok ébredésével, s különösen azáltal, hogy az újszövetségi tudomány felfedezte az antropológiát, sokkal alaposabban kezdték tanulmányozni ezeket a kérdéseket. Kezdték úgy kutatni a történeti Jézust, mint kontextuális Jézust, mint „földrajzi” Jézust, mint egy, a történelemben egy bizonyos helyhez kötött személyt.

A Jézus Krisztusba, az örökkévaló Isten Fiába vetett hit abba a kísértésbe vitte a teológiát, hogy ennek a később Krisztusnak vallott Jézusnak a konkrét „elhelyeztettségét”, helyi voltát elfelejtse. Ma sok teológus helyez komoly teológiai hangsúlyt erre az „elhelyeztettségre”. A közelmúlt teológiájának kontextuális fordulata nem csak saját kontextusunknak ad súlyt, hanem Jézus, János, Pál kontextusának, s e különböző kontextusok összekapcsolódásának is.

Jon Sobrino például különös hangsúlyt tesz krisztológiájában az úgynevezett „Galileai krízisre” (Sobrino, 1991. 259. o.). Jézus történetét, pontosabban Jézus nyilvános működésének történetét két részre bontja, s a nagy fordulópontnak azt a galileai eseményt teszi meg, mikor Péter Messiásnak vallja Jézust, s rögtön ezután Jézus nyersen visszautasítja őt. Ezt az eseményt minden evangélista elbeszéli (Mk 8,27kk; Mt 16,33kk; Lk 9,18kk és Jn 6,66k). Eddig a pontig Jézus az Ország küszöbönálló érkezését hirdette,

¹¹ A probléma kritikai elemzését lásd: Stålsett: *The crucified and the Crucified*, 1997. 85–104. o.

¹² „Lacristología latinoamericana entiende por Jesús histórico la totalidad de la historia de Jesús, y la finidad de comenzar con el Jesús histórico es la de que se prosiga su historia en la actualidad.” Sobrino, 1982. 81. o.

az érkező kegyelmet, ami örömet, megbocsátást és ünneplést hoz, különösen is a szegények között. De ez után a galileai esemény után, mondja Sobrino, Jézus küldetésének hangja és kerete egyaránt megváltozik. Elkezdi megövendölni szenvedését és halálát. Érdekes módon e belső változás kívülről egy földrajzi változás formájában jelenik meg. A földrajz szempontjából a változás abban nyilvánul meg, hogy Jézus elhagyja Galilea szívét.¹³

Virgilio Elizondo munkája lehet egy másik példa Galilea teológiai jelentőségének újrafelfedezésére. Az ő teológiája a mexikói amerikaiak (az Egyesült Államok mexikói eredetű lakosai) marginalizációjának tapasztalatából, s a *mestizaje* tapasztalatából nő ki, s erre a tapasztalatra is kíván reflektálni (Elizondo, 1983). Elizondo, aki egy bizonyos „galileai elv”-ről beszél, nem fél így fogalmazni: „Állítom, hogy a galileai tapasztalat az igazi kiindulópont a keresztény identitás és misszió számára ma és minden napon, Krisztus eljöveteleig. A marginalitás, melyet Galilea jelképez, kulcsfogalma az evangélium belső dinamizmusának.” (Elizondo, 1983)

4) Mint korábban már említettük, a „földrajz vége”, a konkrét helyek (jelentőségének) eltűnése úgy is tekinthető, mint fenyegetés az élő, tehát testileg valóságos, korporeális emberi lények ellen. Ha eltűnnek a helyek, eltűnnek az emberi testek. A globalizációval¹⁴ szorosan összekapcsolódó kirekesztési folyamat nem csak absztrakt szegregáció vagy stratifikáció, hanem az élő emberi testek konkrét kirekesztése is, sőt az emberi testnek mint olyannak az eltörlése.

Jézuskeresésünk – az ő életének helyszínén és a miénken – szembeszegül ezzel a tendenciával. Mint láttuk, azzal, hogy a teológia kontextusára figyelünk, teológiailag relevánsnak ismerjük el annak anyagi és testi kontextusát. A testi valóság és a materiális volt hangsúlyozása, úgy tűnik, megfelel a Jézusról szóló kora keresztény bizonyosságtételnek. Rengeteg példa áll rendelkezésünkre: a teremtő Istenbe vetett zsidó-keresztény hit, mely az egész teremtettségnek sajátos értéket ad, nos, ez a hit egyértelműen megerősítést nyer Jézus hitében és küldetésében, ahogyan azt az evangéliumok ábrázolják. Gondolhatunk továbbá arra, hogy Jézus az ország eljöveteleének jeleként fizikailag beteg embereket gyógyított meg, s eszünkbe juthat az emberi szükségletekkel törődő Isten. Gondolhatunk az étel és étkezések nagy szerepére – mind a szimbolikus, mind a valóságos kenyérré – az evangéliumokban. S gondolhatunk azokra a provokatív hitvallásokra, melyek a korai kereszténységben megfogalmazódtak – hit Jézus inkarnációjában és testi feltámadásában. A neoliberalizmussal szembeni társadalmi és kulturális ellenállásuk részeként a zapatistas ezt a jelszót fogalmazták meg: „*Queremos un mundo donde quepan todos y todas!*” – „Olyan világot akarunk, melyben mindenkinek helye van.” 1995-ben a CETELA (Comunidad de Educación Teológica Ecuménica Latinoamericana-Caribiana) ezt tette a kolumbiai San Jeronimoban tartott találkozásának fő témájává. Hugo Assmann kifejti e találkozón tartott előadásában, hogy a testi valóságosság, a korporealitás forrása lehet egy olyan erkölcs kritériumrendszernek, mely képes ellenállni a pusztító hatásoknak, melyek a piac – a neoliberalizmust és a globalizációt uraló – istenítéséből szá-

¹³ Először Cézária Filippibe ment, aztán a szírofníciái határra, végül Jeruzsálem felé fordult. Sobrino teológiai olvasatában ez a váltás fejezi ki, hogyan vezet Jézus hite és küldetése szenvedésbe és sötétségbe; az Isten országával szembeni érthetetlen ellenszegüléssel találkozik, s végül megtapasztalja az ország Istenének titokzatos és fájdalomteli távollétét.

¹⁴ A globalizáció paradoxont rejt magában: „totális” és „exkluzív” akar lenni egyszerre.

maznak. Itt kapcsolja össze érvelése a mi krisztológiai hangsúlyunkat Cavanaugh eucharisztiaira vonatkozó reflexióival.

Hugo Assmann, H. E. Jacob hajdani művére, a „kenyér szent és profán története” alapozva feltárja és kibontja az első keresztények kenyérrrel kapcsolatos forradalmi metaforáit. A „Panem et circenses” római jelszavával szemben az első keresztények Jézusba vetették hitüket. „Számunkra – mondták – Caesar nem jogos tulajdonosa a kenyérnek s az ünnepelelt testeknek. Nem az, és sohasem lesz az! De tudjuk egy konkrét emberi lény, a názáreti Jézus nevét. Ő képviseli számunkra a Kenyér Istenét, és a Test Istenét. Ő testi életet élt, s ez az élet táplál minket, ez mutatja meg nekünk, miről is szól az élet. Ő azt tette, amit tenni érdemes. Ezért állítjuk, hogy most is él. A hálaadás (szó szerint: eucharisztia) örömteli aktusában, s nem a cirkusz kegyetlen rítusaiban ünnepeleljük őt mint a Kenyér Istenét és a Test Istenét.” (Assmann, 1996. 388–389. o.)

5. Utolsó pontom korunk nyughatatlan mobilitásával kapcsolatos. Folyamatos mozgásban vagyunk, még akkor is, amikor a helyünkön ülünk (a számítógép képernyője előtt), ahogy ezt Baumann kifejtette. Vajon lehetséges olyan mozgás a világban, mely sem nem gondtalan városnézés és alkalmi internet-szörfözés, sem nem a végső szükség és rettegés kikényszerítette menekülés?

Az evangéliumok úgy mutatják be Jézust, mint aki maga is folyamatosan úton van. Hívja tanítványait, hogy hagyjanak el mindent, amijük van, tegyék szabaddá magukat szülővárosuktól és annak kötelekeitől, és kövessék őt, azaz vándoroljanak vele. Az első keresztényeket az Út követőinek hívták.

A keresztény identitás nyilvánvalóan utazásról szól. A kereszténység egy vándor-vallás „*una religión del caminar*” (J. Sobrino). De az utazás mint a keresztény univerzum vezérmotora nem menekülésről szól, s nem is céltalan útonlevésről. Ennek az útnak megkülönböztetett kiindulópontja van, és a vándorok egy célpont felé tartanak. Múlt és jövő a mi mostani útonlevésünk által kapcsolódik össze.

A keresztény utazás zarándoklat. E zarándoklat reménnyel és örömmel van teli. A remény az, hogy e világ, mely a mi közös utunk, utazásunk hatására átalakul. *Valahová* utazunk. Erőfeszítéseink nem hiábavalóak. S az öröm oka a hit, hogy ahová majd megérkezünk, jobb hely lesz, mint ahonnan elindultunk.

A keresztény utazás nem menekülés. Nem szökés emberi felelősségünk elől. Semmiképpen sem szökés e világból. Inkább egy utazás a világba, egy céllal. Küldetésnek is nevezhetjük, Istentől a világba, a *diakonia*, *martyria*, *koinónia* – szolgálat, tanúskodás, közösség – feladatával. A világba való utazás ez, azzal a céllal, hogy jó hírt vigyünk és jó változást, s ha Isten felé való utazásnak is nevezhető, az csak ezért, ebben lesz igazza.

E képeknek – Jézus mint az út, keresztény identitás mint Jézus követése, zarándoklat és misszió – visszanyerése a globalizált világban az ellenállás aktusa. A mobilitás alternatív útját kínálja, egyfajta alternatív globalizációt, a *koinonia* és az *oikumene* globalizációját.

Fordította: Andorka Eszter

IRODALOM

Assmann, Hugo: „Por una sociedad donde quepan todos”, 379–391. o. In: José duque (ed.): *Por una sociedad donde quepan todos*, San José: Departamento Ecueménico de Investigaciones, 1996.

Baumann, Zygmunt: *Globaliseringen og dens menneskelige konsekvenser*, ford. Mette Nygård. *Erasmus-serien*. Oslo: Vidarforlaget's Kulturbibliotek, 1998

Baumann, Zygmunt: *Globalization. The Human Consequences*. Polity Press, 1998.

Cavanaugh, William T.: „The World is a Wafer. A Geography of the Eucharist as a Resistance to Globalization.” 181–193-6. o. In.: *Modern Theology*, vol. 15, no. 2, 1999. április.

Elizondo, Virgilio: *Galilean Journey. The Mexican-American Promise*. Maryknoll, New York, Orbis Books 1983.

* Fukuyama, Francis: *The End of the History and the Last Man*. New York: The Free Press, 1992.

Marcos, Subcommandante: „The Fourth World War Has Begun”, *Le Monde Diplomatique*, 1997. augusztus-szeptember.

* Martin, Hans-Peter & Harold Schumann: *Globaliseringsfjelden. Angrebet på demokrati og velstand*, ford. Poul Lyk Sørensen. København: Borgen, 1997.

Metz, Johann Baptist: *Faith in History and Society. Toward a Practical Fundamental theology*. London: Burns and Oates, 1980.

Sobrinho, Jon: „El resucitado es el crucificado” 181–194. o. In: *Sal Terrae* no. 826, 1982.

Sobrinho, Jon: *Jesucristo Liberador. Lectura histórico-teológica de Jesús de Nazaret*. San Salvador: UCA Editors, 1991.

* Soros, George: „Truesselen fra kapitalismen”. 15–25. o. In: *Samtiden*, no. 2/3, 1997.

Stålsett, Sturla J.: „The crucified and the Crucified. A study in the Liberation theology of Jon Sobrinho”, Doctoral Thesis, University of Oslo, 1997.

Virilio, Paul: „Fin de l'histoire, ou fin de la géographie? Un monde surexposé” 17. o. In: *Le Monde Diplomatique*, 1997. augusztus.

(A csillaggal jelölt munkák magyar nyelven is hozzáférhetőek.)

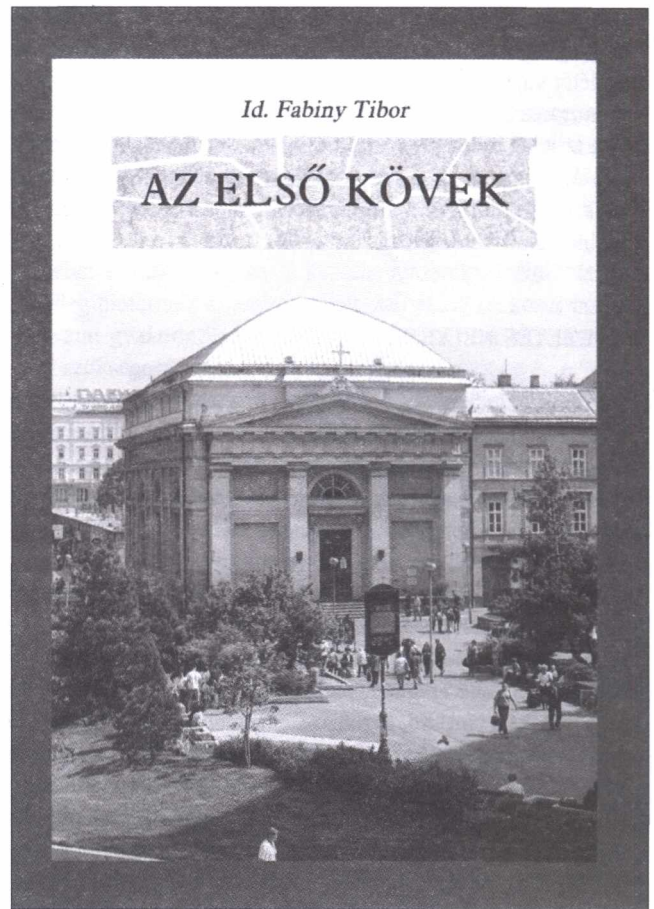
Az első kövek

Id. Fabiny Tibor könyvét, amely „A gyülekezetet, templomot és iskolát építő pesti evangélikusok története” a Deák téri gyülekezet adta ki a Magyar Millenniumi Kormánybiztos Hivatala támogatásával.

A gyönyörű kiállítású, 99 színes és fekete-fehér fotót tartalmazó album bemutatja a pest-budai evangélikusok útját a reformációtól a Deák téri templom felépüléséig, 1811 pünkösdjéig, a templomszentelés ünnepéig. Terveket, dokumentumokat, okmányokat, épületeket, kegytárgyakat, személyeket mutatnak be a fotók, sőt láthatjuk a templomszentelés rendjét tartalmazó füzetet és az ünnepre írt kantáta kottáját is. Lebilincselő stílusban kalauzol végig a szerző a szervezés, az álmok, a tervek, az engedélyeztetés, az építés labirintusán, segítségével a kulisszák mögé is bőven betekintünk. Érezzük, hogy útikalauzunk „mindent tud”, ami a témáról tudható. Érezzük, mennyire szívügye mindaz, aminek ismeretébe beavat, és aminek történetét szóval, képpel, dokumentumokkal élénk tárja. Embereket látunk, akik küzdöttek és áldoztak azért, hogy Pesten megtelepedjenek és megmaradjanak az evangélikusok. Szervezők, mecénások, tanárok, gondnokok, lelkészek, kereskedők, építésszek, művészek, lelkes gyülekezeti tagok sorakoznak fel előttünk a könyv lapjain. Tanúi vagyunk nagy reménykedéseknek, sok munkának, váratlan megtorpanásoknak, már-már kudarcoknak, s aztán újra feltámadó reménynek és akaratnak, áldozatkészségnek és annak az elszántságnak, amely minden akadály ellenére felépíteni akarta az evangélikusok otthonát, kő- és lelki templomát Pesten. Gróf Belezna Miklósné Podmaniczky Anna Máriának, a legfőbb mecénásnak nemcsak anyagi támogatása becsülendő és elgondolkodtató, hanem az intés is, amellyel a támogatott evangélikusokhoz szólt végrendeletében: „*Arra kérem mindnyájukat, hogy egymást igazán szeressék és szívés 's nem színes atyafisággal éljenek mindenkor.*” (21. o.)

Fabiny Tibor munkáját rengeteg ok miatt és szempont szerint értékelhetjük. Hadd emeljük most ki a sok lehetséges közül azt a szerepet, amit ez a gyönyörű könyv fiatalok kezébe adva elvégezhet evangélikus tudatuk, identitásuk, aktivitásuk felkelésében és ébrentartásában. Köszönet „az első kövek” összegyűjtéséért Fabiny Tibornak.

Szabóné Mátrai Marianna

LACKNER PÁL

A bioetika aktuális kérdései*

TÉZISEK (IN MEDIAS RES)

A) Nincsenek kész válaszaink, mindössze általános irányelvekkel rendelkezünk.

B) Válaszaink mindig a mában fogalmazhatóak meg.

C) Válaszaink döntés-előkészítő jellegűek, tehát nem kötelező (dogmatikus) érvényűek. Ugyanakkor bizonyos határok meglétét vagy ezek meghúzásának szükségszerűségét hangsúlyoznunk kell.

D) Minden eset egyedi, ezért általános megoldás nem létezik.

E) Általános elvek mellett két részterület kérdéseivel kell külön szembesülnünk: a humán-biológiai és az agrárbiológiai (zoobiológiai) kérdésekkel.

BEVEZETÉS HELYETT

Úgy tűnik, minden kornak megvannak a sajátos dogmatikai és etikai kérdései, amelyekkel sokkal többet foglalkozik, mint a többivel. Ugyanakkor az is tény, hogy némely egykor divatos kérdés ma perifériális, vagy csupán teológia-történeti érdekesség (pl. homo-usion – homoiusion).

Ille nék egy biblikus alapvetéssel indulni. Van néhány szó, amit végig lehet küldeni a számítógép keresőprogramján: orvos, gyógy*, kenőcs, seb, beteg, születés, élet, halál. Érdekes az eredmény, amit kapunk. Kevés az olyan találat, ami témánk felől megközelítve kiindulási alap lehet. Túlnyomó részt csodás gyógyításokról van szó, foglalkozás megjelölésről, vagy – a kor szokásának megfelelően – fel sem vetődik, hogy a születéshez (szüléshez) az orvosnak bármi köze is lehet...

Ha a reformáció előtti teológusokat (egyházatyákat) vizsgáljuk, akkor kiderül, hogy a lélek sokkal hangsúlyosabban jelenik meg, mint a test. Ez még akkor is igaz, ha a kolostorok kerengői gyógyfűkertként is működtek.

A reformáció kérdései a megigazulásról, a hagyományról, az írásról, a hitről, a kegyelemről, Krisztusról sokkal fontosabbnak tűntek, mint azok a témák, amelyeket ma a bioetika körébe tartozónak tartunk. Luther írt a kereskedő, a nemes, a katona, a földműves feladatáról, de a gyógyításra eddig nem találtam komoly utalást. Az asztali beszélgetésekben a táplálékról, emberről, betegségről leírtakat pedig nem kell túlértékelni.

Az eddigiek nem valami érzéketlenségről vagy probléma el-tussolásról szólnak. Általában igaz, hogy etikai kérdések mindig az adott tudományterület fejlődésével kapcsolhatóak össze. Nemcsak a teológia van bizonyos fáziskésésben sok kérdésben, hanem a filozófia és a jog is. Jövő idejű etikai dilemmák a jó értelembe vett sci-fi területén mozognak.

TUDOMÁNYTÖRTÉNETI FORGÁCSOK

Az ókor medicinális ismeretei arab közvetítéssel mentődtek át a középkorba. Ekkor az orvostudomány a négy elismert tudományterület egyike a teológia, a filozófia és a jog mellett. A mezőgazdasági ismeretek (sok más között) nem számítottak tudománynak. Igen messze volt az elmélet és a gyakorlat, hiszen az orvos gyógyított, a borbély vágott, operált. Az akkori bizánci és olasz gyakorlat, ami azért más királyi udvarokban sem volt teljesen ismeretlen, sokszor a mérgek készítését is az orvos feladatává tette. Ennek etikai feszültsége azonban akkor nem igazán tűnt fel senkinek sem. Az egyetlen etikailag – vagy inkább etikettszerűen – néha elemzett kérdés ekkor a boncolás kérdése volt.

A fejlődés gyorsulása igazából a 19. századhoz kötődik, mint szinte minden természettudomány területén. Az ipari forradalom egyrészt segítette az eddig szentnek tartott tudományok közötti válaszfalak leomlását, másrészt ipari méretekben tudta a tudósok eredményeit reprodukálni, harmadrészt az eredmények egymásra hatása is felgyorsult.

Természetesen megfigyelhető volt egy máig tapasztalható kétszínű hozzáállás is: ha a folyamat eddig tabunak tartott tartárt lépett át, de kudarcot vallott, akkor boszorkányüldözés történt, ha eredményes lett, akkor – legalábbis az utólagos nyilatkozatok szintjén – mindenki előre tudta és várta az eredményt.

Nem szabad elhallgatni, hogy időnként mi, teológusok is követtünk el baklövéseket, amikor igazságnak vélt kijelentésekhez adtunk etikai/dogmatikai alapot, aztán ezek meghaladtával az abszolút igaz álláspontok is tekintélyvesztést szenvedtek.

Még az ókorban elterjedt az a nézet, hogy a működő szív megérintése annak megállítását – azaz a beteg halálát – eredményezi. Theodor Billroth (1829–1894) huszonéves korában Stuttgartban volt kórházi orvos. Egy alkalommal beszállítottak hozzá egy henteslegényt, akinek egy kocsmai beszélgetés során kés fűródott a szívébe. Billroth megállapította, hogy a sérült vagy elvérzik, vagy megpróbálják összevarrni a szívét. Senki nem vállalta az asszisztálást, hiszen axiómaként kezelték a szív érinthetetlen-

* LMK-dolgozat, elhangzott 2001. január 10-én.

ségéről szóló tant. A munkatársak által istenkísértésnek kikiáltott, egyedül elvégzett műtét sikerült. A jó fizikai kondíciójú beteg az akkori sterilitási viszonyok között, azok ellenére túlélte a műtétet. Billroth 30 évesen már a zürichi egyetem tanára volt, majd 38 évesen a bécsi egyetem adott katedrát neki. Mellékesen az első nyelőcsőcsonkolás, az első légszékélyke az ő nevéhez fűződik, de ha valaki otthon megnézi sérv- vagy vakbélműtét utáni zárójelentését, abban is szerepel a „Billroth szerinti eljárás”. (Még egy adalék: Brahm legjobb barátja volt, kettejük levelezése Bécsben még mindig jól fogy a könyvesboltokban.) Személye annyira megkerülhetetlenné vált a hasi sebészet terén, mint a teológiában kortársai, Schleiermacher vagy Schlatter neve...

AGRÁRBIOLÓGIAI DILEMMÁK

Az ember a kultúrparancs alapján természetesnek vette, hogy a teremtett világ lehetőségeit kihasználja. A háziásításról nem tudósít az Őszövetség, de többször említi az őszvért – ami pedig tudatos keresztezés eredménye. A növénynevelés és az állatfajok kitenyésztése hosszú folyamat volt. Tulajdonképpen a természet adta lépéseket tette meg az ember, nem többet és nem kevesebbet. Ez – mai fogalmaink szerint – lassú folyamat volt, éveket, évtizedeket igényelt, hiszen a kapott új egyed termőre fordulása után látszott meg az eredmény, illetve lehetett a hibridet mint alapot a továbbnevelésnél felhasználni.

A kontinensek felfedezése lehetővé tette állat- és növényfajok más közösségekbe telepítését. Borsos pulyka lecsós burgonyával – ez Kolombusz előtt nem létezett. Ennek a keveredésnek kettős a hatása: amikor Amerikából a múlt század közepén behurcolták a filoxerát, az gyorsan tönkre tette Európa szőlőit. (Addig a budai Sas-hegy Európa hírv borteremő hely volt.) Jó néhány ma is jó nevű – főleg vörösbor szőlő – fajtát a néhány évtizeddel azelőtti chilei és dél-afrikai telepítésekből sikerült csak rekonstruálni.

A növénynevelés elméleti alakjai közül meg kell említeni a 19. századi Monarchia egy másik jelentős személyiségét, a morva paptanár Mendelt. A mai genetika tudományában alapelvek azok, amiket a domináns és a recesszív öröklésről felfedezett. Ezek etikai kapcsolatait azonban nem vizsgálta.

A nemesítők két irányt céloztak be: vagy többet, vagy jobbat akartak az eddigieknél (a szerényebbek mindkettővel beérték...)

Ez általában nem öncél volt (ilyen kivételek is akadtak: lásd magyar gyapot, magyar narancs), az ellátást akarták javítani. Némely kutató, nemesítő neve a szakemberek előtt ma is tiszteletet parancsol: Matthiász János, Kocsis Pál, Porpáczy Aladár. Vannak, akik teljesítménye ma már nem köztudott, legfeljebb anekdotákból ismert (Micsurin). Pedig ő az úgynevezett köztes közvetítő módszerrel nagyot növelt a lehetőségeken. Két egymással nem keresztezhető fajt egy mindkettővel kapcsolhatóval keresztezett, a két új egyed már hordozta azokat a tulajdonságokat, amelyeket ezek keresztezésével a másodgenerációs hibridben egyesített. Ezzel a módszerrel tudta a csonthéjasok termőterületét 500 kilométerrel északabbra terjeszteni, aminek a háború utáni Kelet-Európa igen nagy hasznát vette.

Ezeket azért kell előrebocsátanom, mert tulajdonképpen ma is ez a célja az agrárbiológiának. A helyenként túlnépesedett Föld lakóinak élelemre van szüksége. A múlt század hatvan-hetvenes éveinek (1960–1975) nagy vívmánya volt a gyors tenyésztésű rizs kinemesítése. Ezzel Indonézia nagy részén

évente 2 aratás vált lehetővé, az addig nélkülöző ország élelmezése ugrásszerűen megjavult.

Ma a Föld több gabonafélét termel, mint ami minden ember alapszintű ellátásához elegendő. Az elosztási rendszerek aránytalansága, illetve – nemegyszer – tudatos blokkolása hatalmas kérdés, amelynek megválaszolására nem a bioetika, hanem a szociológia vagy a politika az illetékes, vagy netán az egyház, azaz a teológusok is hallathatnák szavukat. A mai fogyasztó mindig a legjobbat akarja (lehetőleg a legolcsóbban, ügyeletes divatok és aktuális trendek által befolyásolva). A modern fajtaválaszték azonban sok hagyományos fajta genetikai anyagának (genetikai értékeinek) elvesztésével jár. Ma nem lehetne egy Jókai vagy Krúdy által leírt ebédet megismételni, mert nincs üveggömb, ilyen meg olyan alma vagy körte. Érdekes, hogy mintha itt is lenne egy állandó bizonytalansági tényező, mint az atomfizikában. Ha egy fajta szép, színes és jól szállítható, akkor valószínűleg nem olyan ízletes vagy illatos, vagy romlik az ellenálló képessége. Nemrég jelent meg az egyik hetilapban az a hír, amely szerint a magyar szürke marha BSE-rezisztens.

KONKRÉT KÉRDÉSEK

– Szabad-e a természetes vegetációs időszakot sok energia árán félretenni? Avagy: mennyit szennyez a levegőn és a vízben a januári, üvegházi friss paradicsom?

– Kell-e a világ másik részéről élelmiszert szállítani? (ausztrál dinnye stb.)

– Lehet-e kizárólagosan a bio élelmiszerekkel élni? Minden tényleg biotermék-e, amire az van ráírva...? (A kóser bor biobor, ami gyakorlatilag semmilyen kezelést sem kap. Azt sem, ami szükséges lenne...)

– Szabad-e géntechnológiával módosított növények előállítását és azok terményeinek fogyasztását? (Nem jó a „génmanipuláció” szó, hiszen a keresztezés, a szemzés is az).

Ezekre a kérdésekre én – mai ismereteim alapján – nem tudok egyértelmű választ adni...

Azt gondolom, hogy *egyértelműen kijelenthető az alábbiak:*

– Tilos bármilyen olyan anyag használata, ami az elkészítési technológia hatására nem semmisül meg, azaz bejut a végfogyasztó szervezetébe (hormonkezelt állatok húsa).

– Nem megengedhető fertőző beteg állatok húsának takarmányként való újra felhasználása. A fertőzések így exponenciálisan terjedhetnek. Lásd BSE, már a juhoknál is...

– Állatoknál nem végezhető klónozás. A növényeknél alkalmazott módszerek egy része (pl. a dugványozás) lényegileg egy nem laboratóriumi, azaz nem állandó és steril körülmények közötti klónozás.

HUMÁNBIOLÓGIAI KÉRDÉSEK ÁLTALÁBAN

Váci Mihály szerint „A jószándék kevés, több kell, az értelem.” Ez a természettudományokra is igaz. Paracelsus, a reformáció korának vibráló egyéniségű orvosa a mai kutyabarátok által is osztott alapelvből „A kutya az ember legjobb (legközelebbi) barátja” kiindulva súlyosan kivértett sebesültnek adott vérátömlesztést – kutyából. A beteg jól lett, majd másnap vérmérgezés-

ben meghalt. Paracelsus mentségére legyen mondva, akkor az immunológia kifejezés sem létezett, nem hogy mint tudomány, mit sem tudtak ABO, MN, K+K- faktorokról, fajspecifikus antitestekről.

A orvostudomány az antibiotikumok és az érzéstelenítők, fájdalomcsillapítók fejlődésének segítségével tudott ugrásszerűen fejlődni. A marxista társadalomfelfogás szerint minél fejlettebb egy állam társadalma, annál magasabban áll a tudomány és technika szintje is. Ezt a tézist alapjaiban rombolta le az a tény, hogy 1967-ben Fokvárosban – azaz az apertheid rendszerű Dél-Afrikában (ami a fenti elv szerint a lehető legfejlettebb, bizonyos értelmezés szerint ókori társadalmi rendszer) – sikeres szívátültetést hajtott végre Christian Barnard. Az első betegek túlélési átlaga hónapokban volt mérhető, ma már az évi 6–10 sikeres magyar szívátültetés rutinműtétnek számít. Ezt a sokkot a béketábor minden erejével és technikájával jó 10 évvel később Kubában végrehajtott első sikeres májátültetéssel próbálta feledtetni.

NÉHÁNY PROBLÉMA RANGSOR NÉLKÜL, ÖTLETSZERŰEN

Szervátültetés. A nagyközönség és a sajtó számára talán az egyik legvonzóbb, legizgalmasabb része az összes orvosetikai dilemmának. Alapjában véve két megközelítést kell vizsgálni, a donor alapú és a cadaver alapú transzplantációkat. Logikus még a laikus számára is, hogy páros szervet (pl. vese) vagy szöveteket (bőr és kategória szempontból a vér vagy a csontvelő is az) lehet élő emberből – a donorból – kiemelni, páratlan szerv (pl. szív, máj) eltávolítása az élő ember halálát okozná, tehát itt csak a holttestből történő eltávolítás jöhet szóba. Ebben az esetben természetesen már nem bomlásnak indult tetemekről van szó, hanem esetlegesen balesetben, vagy annak következtében életét veszített, agyhalott, de bizonyos életfunkciókat mesterségesen – gépi úton – fenntartott esetekről. Az első csoport etikailag kevesebb problémával jár. Elég-e a fennmaradó egy szerv? Nincs-e szövődmény-veszély? A második eset rögtön felveti az élet és halál határának etikai, jogi kérdését. A hatályos jogszabály egyértelmű: EEG-csend, spontán szív-működés és légzés hiánya, fénymercv pupilla. Ugyanakkor szakmailag is elismert emberek számára is kérdéses, hogy van-e joga az embernek ilyen határok definiálására, a másik ember élete feletti visszavonhatatlan és visszafordíthatatlan döntésre. Jogfilozófiai szempontból tehát a fenti törvénynek nem a tartalma, hanem a legitimációja vitatott. Bár az eseti döntést 5 fős testület hozza meg, vannak, akik elvből sohasem szavaznak igennel...

Kívülről nézve talán meglepő, hogy orvosi szempontból egyszerűbb a szív-tüdő együttes átültetése, mit külön a szívé. A kisvérkör komplett átültetése kevesebb illesztést igényel, tehát gyorsabb, azaz egyszerűbb. A leghosszabb időt jelenleg a máj átültetés igényli, 18–36 órát.

Elvi szempontból a legérdekesebb kérdés a ma még technikailag kivitelezhetetlen fejtültetés. Az idegsebészet mai eszköztára még egyszerűbb gerincesek esetén sem képes a gerinc és az agy működőképes kapcsolására. Nagyon sok varrat lenne szükséges nagyon szűk helyen. Lehet, hogy célszerűbb lenne test-átültetésről beszélni, hiszen tudati, lelki szempontból – mai tudásunk szerint – a fej, az agy a meghatározó. Az Őszövetség a vese, a középkor a szív szerepét hangsúlyozta. Lehet természetesen játszani a problé-

mával: egyrészt sokakra ráférne egy új fej, másrészt mit eredményezne egy zongoraművész feje a díjbirkózó testén, az antifemnistáé a szépségkirálynőén – ma mindez csak fantázia kérdés. Meddig?

A vérátömlesztés néhány kisegyház részéről a Tóra előírása miatt elutasított módszer. Ma bizonyos fertőzések (AIDS, hepatitis-változatok) miatt vannak technikai és etikai utángondolatok e téren.

A bőráttültetés kérdése az égésplasztikai osztályok minden napjait érinti, súlyos égési, fagyási, sav, lúg, forrázási sérülések után az egyedüli gyógy mód.

Csontátültetés ritka, de szövetbankokban van steril, előkészített csontörlemény, amivel csonthiányt pótolni lehet.

Etikai, de sokkal inkább büntetőjogi kérdés a szervkereskedelem. Ezzel itt most nem kívánok foglalkozni, irodalmi példaként a Kóma című filmre utalok csupán.

Sterilitás kérdése: látszólag a sterilitás előfeltétele az orvosi munkának. Vannak elgondolkodtató, ritkán publikált kísérő jelenségei: a baktérium törzsek egymás mellett élve szabályozzák egymás szaporodási lehetőségét is, hiszen ha nincs, vagy csak korlátozott mértékben van helye, tápláléka egy-egy fajnak, nem tud optimálisan szaporodni. Ha azonban a nagy többséget kiirtjuk, ezzel ugrásszerűen megnő a megmaradt egy-két, rendkívül ellenálló család életlehetősége. A már szinte minden antibiotikumra rezisztens törzsek egyfajta pozitív diszkriminációja történik, ezek azok, amik jellegzetes, sokszor halálos formában támadják az amúgy is legyengült szervezetű beteget. Minél nagyobb a sterilitás utáni igény és törekvés, annál kevesebb, de annál agresszívebb törzsek számára teremtünk megnövelt pályát. Ezért sem igazán javallt a mindennapi, normál, egészséges ember életében a fertőtlenítő hatású szerek állandó használata.

Euthanázia. Hollandia törvényileg engedi 16 éves kor felett, gyógyíthatatlan betegek esetén az aktív euthanáziát, azaz az orvosi segítséggel halálba segítést. Eddig biztosnak látszó erkölcsi gáton ütöttek rést a németalföldiek. Nehéz, sok kelepces a probléma: mindenki meg kell hogy haljon egyszer, legalább is az Úr visszajöveteléig bizonyosan. Nem mindegy, hol és hogyan. Az emberi méltóság és a szenvedés egymással nem szembeállítható értékek. A szenvedés lehet jellemformáló, de bizonyos esetekben felesleges is. Azt gondolom, evangélikus alapelveinkből következik, hogy az aktív euthanáziát semmilyen formájában nem tarthatjuk megengedettnek. A passzív forma, azaz bizonyos lét-meghosszabbító cselekmények el nem végzése ma nálunk törvényi szinten tiltott, ugyanakkor rendkívül nehéz eldönteni, hogy adott esetben mi számít ennek, mi nem. Aki látta a „Mégis, kinek az élete?” c. filmet, sejtheti a kérdés feszültségét. Nem rég halt meg egy angliai személy, aki az IRA merényletének áldozataként 13 évet feküdt kómában, visszafordíthatatlan állapotban. Élt a trauma után, vagy létezett? Lét-e avagy élet-e? Ez nemcsak egy másodosztályú rím csupán. Van konkrét eset arra is, hogy valaki a kritikus idő (4 perc) után megkezdett újraélesztés következtében irreverzibilis agykárosodás után, vegetatív szinten, értelemszerűen mesterséges táplálással, de mesterséges légzés vagy keringés fenntartás nélkül, verbális kommunikációra egyszer s mindenkorra képtelenül, a tudomány mai állása szerint gyógyíthatatlanul évek óta él, van. Gondoljunk egy pillanatra a családnak, az ápolók lelki megpróbáltatásáért.

A diktatúrák idején fogyatékosokon végrehajtott aktív euthanázia kérdése reméljük, a múlté. Nyomasztó azonban ma is az akko-

ri hallgatásunk. Érdemes még – ha már felvetődött – a fogyatékos-egészséges kérdésen elgondolkodni. Van-e teljesen egészséges, hibátlan, tökéletes ember? Az erkölcsi érték nélkül élő vajon nem legalább annyira fogyatékos, mint a mozgáskorlátozott? A bot-segédesszék, meg a szemüveg is az... (Utóbbi azonban öltöztet).

Születésszabályozás. Természetes igénynek látszik, hogy az ember szeretné utódai számát valamilyen módon befolyásolni. A római egyház egyértelmű állásfoglalása ismert a naptár-módszer, illetve a megszakított közösülés mellett. Evangélikus álláspont erről hivatalosan nincs. Azt gondolom, hogy a „Ne ölj!” és az Albert Schweitzer által megfogalmazott „Ehrfurcht des Lebens” eredője az lehet, ha a fogantatás megakadályozása a megengedett, a megfogant élet védelme azonban magától értődik. A gondolkodás és a cselekvés sorrendje nem cserélhető fel. Lehetetlen ugyanis eldönteni, hol a határ, hol kezdődik az ember. Ágoston szerint a fogantatás utáni 40. napon költözik a lélek a leendő emberbe. Sejtésem szerint itt a 40 biblikusan magyarázott, nem biológiai, élettani megközelítésű ez a válasz. A marxisták a születés pillanatához kötötték az ember jogállását, mondván, ember az a fiziológiás lény, akinek társadalmi viszonyai vannak. Egy terhes nő társadalmi viszonyai szerintem nem a megszokottak, azaz a leendő ember hatással van a társadalmi viszonyokra, ekkor azonban neki is van ilyen, azaz nem leendő ember, hanem ember. Nem beszélek arról, hogy már bizonyos jogi viszonya is van a magzatnak, nemcsak erkölcsi. Ez az ideológia természetesen érthető: az abortuszt akarták vele a szocialista erkölcs felől tisztába tenni. A 22 hétre rendkívül korán született emberke nagy energiával, de esetenként már sikeresen, talán minden késői szövődmény és következmény nélkül életben tartható. A jogszabály szerint 20 hétig volt annak idején az abortusz elvégezhető...

Az abortusz lehet orvosi indikációjú is, azaz alkalmazható nem mint családtervezési, vagy inkább család-nemtervezési eszközként is. Ennek konzekvenciái természetesen mások, hiszen ha egy konkrét esetben a gravida életét veszélyezteti a terhesség, akkor végig kell gondolni azt, hogy az esetleg kihordott új élet milyen pszichés körülmények közt cseperedhet emberré – anya nélkül –, illetve hogy a nőnek esetleg néhány éven belül mégiscsak lesz módja egy újabb terhességre.

A hormonális szerek hatásmechanizmusa finomodott, igazából az kérdéses, hogy néhány generáció múlva milyen kísérő jelenségek lépnek majd fel.

A másik kérdésmező a *mesterséges megtermékenyítés*. Van, aki mindent megtesz, hogy ne legyen gyermeke, a másik pont fordított irányban küzd. A normál megtermékenyülési arány kb. 70%/év. Teljesen egészséges emberek esetén is előfordulhat, hogy ez mégsem következik be három év alatt sem, ennek matematikai esélye kb. 1:40. Az ilyenkor alkalmazott in vivo megtermékenyítésnek ebben a formájában az apa ondóját használják fel. Etikai kérdése ennek igazán sok nincs. Ha idegen ondóval történik az in vitro megtermékenyítés, akkor már lehet etikai/jogi alapon szabályozni. Általában anonim a spermadonor. Az in vitro megtermékenyítés esetén (ezt nevezi a népnyelv „lombik” megoldásnak, bár Petri-csészét használnak) több variáció is létezik: mind a petesejt, mind a hímivarsejt lehet saját, illetve donortól származó. Négy kombinációs lehetőség van. Van tehát olyan eset is, ahol egyik vérszerinti szülő sem azonos a jogi szülővel. Jogi szabályozottsága ennek is nagyjából kidolgozott. Már a lefagyasztott embrió jogai is több államban definiáltak. Ér-

dekes kísérő jelensége a mesterséges megtermékenyítésnek, illetve a hosszú idejű hormonális fogamzásgátlásnak, hogy az ikerterhességek aránya megnőtt. Valamikor ez az arány 1:80 volt, ma 1:65 és 1:68 között mozog, forrásaim közt van némi eltérés. A jelenség azonban nem mintavételi hiba, ennél sokkal jobban érzékelhető.

Még egy etikailag erősen vitatott kérdés, a béranya kérdése. Hallottam már olyan véleményt is erről, amely a prostitúció egy fajának tartja. Talán ennyire cizelláltan nem fogalmaznék, de a normális emberi fejlődés alapja szerintem az anya-gyermek kapcsolat, aminek lelki része is jóval a születés előtt kezdődik.

Az apás szülés az Ótestamentum korában magától értődő volt. Ma újra terjed, a tapasztalatok szerint gyorsítja a szülést, megkönnyíti mind az anya, mind a gyermek számára.

Genetika. A módszerek egyre jobb hatásfokúak, de mindig van bizonytalansági részüik. Beethoven megszületése ma genetikai szempontból, az előzmények ismeretében, ellenjavallt lenne.

Génebesztet. Aldous Huxley: „Szép új világ” regénye foglalkozik a klónozás, sorozatgyártás következményeivel. Ha valaki még nem olvasta, ajánlom. A francia törvényhozás hat hete engedélyezte emberi embriók gyógyászati klónozását. Sajnos a törvényszöveget magát még nem láttam, Interneten sem találtam még németül sem, nehéz és nem is korrekt erről enélkül véleményt mondani. Nem biztos azonban, hogy jó ez az irány.

Belegondoltam: néha magamnak is sok egy belőlem (hát még másoknak). Mi lenne itt egy sorozattal...

Újsághírben jelent meg, hogy Lenin is reprodukálható lenne, bár maga a kérdést felvető professzor sem tartaná célszerűnek egy ilyen despotikus személy újbóli megjelenését. A szombati Kisalföldben Vladár Gábor ír arról, hogy amerikai tudósok Krisztus ereklyéből (gondolom, hajszál lehet), szeretnék a Názáretit reprodukálni, ezzel is sürgetve második eljövételét.

Nemcsak a klónozás tartozik ide. Az emberi génkészlet 98%-a dekódolt már. Bekövetkezik az, ami a ma sokat vitatott genetikus, Czeizel egyik írásában szerepel? A genetikai rendelésre belépő hölgy, a „megrendelő” gyermeket szeretne. „Legyen olyan jó lelkű, mint a férjem, erős, mint a szeretőm, okos, mint a főnököm.” A válaszra, hogy ez még nem teljesíthető, a replika: „Akkor még maguk semmit se tudnak”. Ez ma nagyon közelinek tűnik. Bizonyos, hogy néhány genetikai betegség (pl. hemofília) megelőzhető lenne. Azonban a méretre és kívánságra, megfelelő időpontra előállított egyedekből álló emberiség valószínűleg sokkal unalmasabb, egyszínűbb lenne, mint a természet vagy a Teremtő variációs készsége szerint születő egyszeri és egyedi. A tudatosan kialakított emberiségben nem nagyon hiszem, hogy a kereteket szétfeszítő egyrészt deviáns, másrészt zseni beleférne, deviáns zsenik pedig biztosan nem.

Igazságügyi orvostan. A mai színvonalas bűnügyi munka elképzelhetetlen e nélkül. A kapruni sikló-katasztrófa után genetikai eszközökkel lehet csupán a felismerhetetlenségig összeégett 155 áldozatot azonosítani. Egy zárt osztrák völgyben történt 1999-ben egy szexuális gyilkosság. A vér- és spermaminták elemzéséhez a völgy minden 14 év feletti férfi lakosától vettek genetikai mintát. Nemcsak a gyilkos lett meg, hanem még néhány eddig ismeretlen nemi erőszak, betörés tettese is, ugyanis ha már volt egy „katalógus”, akkor az eddig folyamatban lévő ügyekre is kiterjesztették a vizsgálatot. Ausztria most a bűnügyi nyilvántartó DNS regiszterét építi ki. Adatvédőknek nem tetszik, de a többség támogatja.

Természetgyógyászat – klasszikus medicina. Üzlet, hiszékenység, csoda, sarlatán, isteni energia, ördögi praktika – néhányat említék csak a bökszavak közül. A mai gyógyszerek jelentős része növényi hatóanyag szintetikus módon – olcsóbban, gyorsabban, nagyobb tömegben – előállítva. Az elgépiesedett, néha elembertelenedett egészségügy ellenhatása a nagy természetgyógyász divat. Nem lehet az egész kérdésről nyilatkozni általánosan. Vannak területei, amelyek komolyan használnak, és vannak, amelyek nem. Törvényi meghatározása van, ennek ellenére némely részterületére igaz, hogy legális, de nem korrekt, nem erkölcsös.

Elmekörtani kérdések. Remélem, a politikai pszichiátria végleg a múlt soha vissza nem térő döbbeneteihez tartozik. A normális és a nem normális közötti definíció mindig relatív. Szükséges ezen definíciók és értelmezésük kontrollja. Ma Magyarországon minden pszichiátriai osztályra történő felvételt bírói kontroll követ, ami 30–60 naponként ismétlődik. A mai nyugtatók és stimulánsok hatására egy csomó, korábban jellegzetes tünet megszűnt, eltűntek például a királyok és a többiek.

Elgondolkodtató azonban, hogy a többségi, az általános viselkedéstől eltérő (úgymond devians) esetek egy részében nem a tömegzlés abnormális-e. A „vox populi vox dei” elv erkölcsi téren nem mindig működik.

Lelki energiák kérdése a placebo használata. Ennek kérdését csak jelezni szeretném, nem kívánok mélyebben a kérdéssel foglalkozni.

Szakmai érdek. Az emberi hiúság általában nem előnyös tulajdonság, de születtek már a sértett hiúság okán is nagy felfedezések. Egy időszakra jellemző volt a „majd megbarkácsoljuk”, ezt „mi is tudjuk” szemlélet. Ma a kompetencia határok nagyjából tiszták, de hol a határ a rész és az egész között, avagy meddig szakosodhat a gyógyító és a gyógyítás, hiszen a részterületek közt néha elvész az egész, azaz a nagyobb összefüggések, maga a beteg.

Információ. A kegyetlen igazmondás és a kegyes hazugság közül az elmúlt évtizedekben az utóbbit részesítették előnyben. Ma mintha nagy lépések történének a korrekt informálás irányába.

Nil nocere. A nem ártani a legrégebbi alapelv. Néha nehéz eldönteni, a kezelés árt-e mellékhatásaival többet, vagy annak elmaradása, a primer jelenség fennmaradásával.

Paraszolvencia. Jellegzetesen magyar jelenség. Erről Ádám György, aki a SOTE volt filozófia és etika professzora leírja, hogy az MDP kezdeményezte a hálapénz intézményének bevezetését, az orvos társadalom, mint egy jellegzetesen polgári réteg tekintélyének és gerincének megtörésére. Ma is akut a kérdés: a pedagógus bérszint alatt fizetett orvos számára az elfogadás, a beteg számára az adás megalázó. Egy komoly bérrendezés oldaná meg a kérdést, a kérdést, mikor...

Anyagi érdekeltség. Ma tapasztalható anyagi oldalról, a gyógyszer- és műszeripar, illetve kereskedelem részéről jelentkező nyomás a gyógyítókra, mindenki saját készítményének, vizsgálati módszerének, műszerének akar piacot teremteni. Tudományos, áltudományos, vagy direkt anyagi módokon fellépő trend ez, amivel szemben nehéz az ellenállás. Valahol a jelenség szorosan összefonódik az előzővel.

Nemi aberrációk, homoszexualitás. Vitattott, hogy ez orvosetikai kérdés-e. Egyházunkban elég nagy vita dúlt és dúl most e kérdés miatt (Fraternet és Budai LMK), etikai konzekvenciáival azonban foglalkozni kell. Ma mintha túlsúlyban lenne orvosi körökben az a nézet, amely inkább szocializációs, mint organikus vagy hormonális indikációjának tartja ezt az ügyet.

Önpusztítás. A felvilágosító munka szükségessége a mai társadalomban feladata lenne az egészségügynek is. Néhány területen jó a törvényi, pedagógiai előkészítés, de kevés a jó példa. Középiskolában az iskolaorvos elnyomta cigarettáját, mielőtt bejött a dohányzás ártalmairól szólni.

Plasztikai (kozmetikai) sebészet. Két csoportra kell osztani, az egészségügyi és a hiúsági csoportra. Az elsőbe kell sorolni mindazt, ami az ember normális, egészséges életét teszi lehetővé. Idetartozik egy elálló fül korrekciója, ha tulajdonosát emiatt az óvodában nehezen fogadják el társai, vagy egy visszataszítónak tűnő szemölcs eltávolítása is, hiszen a mentális egészség biztosítása is fontos. Etikai dilemmák csak a második csoporttal vannak, a zsírleszívó fogyókúra, a fiatalító ráncfelvarrás, a kebel- és fenék-kisebbités vagy nagyobbítás egyrészt nem veszélytelen, kockázatmentes műtétek.

Másrészt az életkor és a testi adottságok tények. Harmadrészt, hallottam már plasztikai sebészt, aki önmagát „alulbecsülve” szerényen szakmáját csak mint „esztétikai társteremtőt” definiálta.

Műhiba. Minden pályán előfordul. Az ipar selejtnek nevezi, a szakács kozmának hívja. Nagyobb a gond, ha emberrel történik ilyen. A pedagógus vagy a lelkész hibái is okozhatnak maradandó károsodást, de ritkán beszélünk erről, ámbár a pszichiátria egyik területét ekkleziogén ártalmaknak nevezik. Tévedhetetlenség nincs, tragédia lehet. Komoly gond itt a média és a jogászok, mindkét csoport részére a műhiba = üzlet = haszon.

Mundérbecsület. Jairus lányának feltámasztása történetébe fonódik bele a vér folyásos asszony meggyógyítása. Lukácsnál, az orvosnál az a félmondat, hogy minden vagyonát az orvosokra költötte, zárójelben szerepel, azaz valószínű, hogy későbbi betoldás. Már akkor is működött az a ma is tapasztalható szellemiség, hogy egyik orvos a másikra nyilvánosan nem mond rosszat? (Ilyen jól működik ez a lelkesi/papi társadalomban is?)

Kórházi labirintus*

MEDITÁCIÓ

– Vég nélküli folyosók, emeletek, liftek. Orvosok szobái előtt kopott ülések sora, vizsgálatra – leletre – várók, nyugtalan nyüzsgés és ideges várakozás.

Beljebb telt kórtermek közt fehérruhások cirkálnak, az egyik velem szemben – észre sem vesz – már megszoktam.

– A színek fákók, ridegek, borongósak. Törtfehér csempék és betegzőld kövek, hámlott falrészek árnyalják a tónust. A kórtermekben sem szívderítőbb a látvány: kilógó csövek, fémketrecekbe zárt végtagok, sebhelyek és átvértett kötések; vagy csontvékony, aszott, sárga arcok szomorú tekintetei, amott pedig egy lefüggönyözött ágy.

– A szagok is erősek – ablak nem nyitható, mert bejön a hideg, a huzat, és különben is rossz az ablakzár. A hangok meg-elevenítik az eddig látott képet. Halk szuszogások, horkolások, egy-egy nyögés, jajgatás, s eközben végig hallható egy folyamatos artikulátlan kiáltozás: „Elegem van, ... hagyjatok békén, ... anyu!”

– Ugyan ki tudná ezt elviselni? A kórházi labirintust ezekkel a színekkel, szagokkal és hangokkal? Mindenki menekül innen. Jó még a kórház épületét is nagyívben elkerülni. Mikor kiderült, hogy kórházlelkész leszek, ilyen „biztató” mondatok hangoztak el: Hagyd ott az egészséget egy-két hónap múlva, mondd meg, hogy nem bírod és kész!

Mi a bűnöd, hogy ide kerültél? Mit tettél?

Nem akarsz normális lelkész lenni?

Hát, te sem fogod megváltani a világot!

Mély vízbe kerültél, a lehető legmélyebbe!

Miért vagyok még mindig itt? Mert felnyílhattak szemeim arra, hogy ebben a kórházi labirintusban, ezekben a színekben, szagokban és hangokban meg kell jelennie más színnek, más hangnak és más szagnak. A remény színének, a tavasz illatának és a vigasztalás szavának. Mert felnyílhatott a szemem ezekben a labirintusi színekben, szagokban és hangokban a segítséget sóvárgó és az után nyúlni akaró kezekre, a ráncos arcok mély barázdáiban a mély fájdalomra, az üres tekintetekben a csalódásokra és leplezett félelmekre. Rátalálhattam egy nagyon mélyre temetett Isten utáni vágyra, mely spirituális éhséget kelt sokakban. Mert láthattam az élet vége felé járó embereket, mint lecsiszolt gyönyörű gyémánt szemeket, amikor már csak egyet, a legfontosabbat keresik, és minden, ami addig oly fontos volt, minden leértékelődik ehhez képest. Társ lenni egy ilyen úton megtisztelő és gazdagító. Láthattam mosolyokat is és boldog megkönnyebbülést, kaptam levelet, mely jobbulásról írt, és egy régebbi áhítaton résztvevő terhes és aggódó asszony pár hónapja boldogan rám köszönt: Áldás, békesség!

Fény, megnyílás, bizalom a sötétség, a félelem és bizalmatlanság helyett. Kell-e ennél gazdagítóbb élmény? Ma már nem egy sötét labirintus számomra a kórház, hanem a remény szimbóluma. Mert láthatatlanul, mégis érezhetően Isten jelenléte érhető tetten.

BESZÁMOLÓ A KÓRHÁZMISSZIÓI SZOLGÁLATRÓL

A jelen helyzet

Összefoglalásképpen egyetlen szóval jellemezhetném jelenlegi szolgálatunkat: tűzoltó munka.

Négyre szaporodott a kórházlelkészek száma.

Bachorecz Katalin: OPNI

Bolla Árpád: BM Kórház és Országos Kardiológiai Intézet

Lukovits Eszter: János Kórház, ORFI, Országos Baleseti Intézet

Bajuszné Orodán Krisztina: MÁV-Kórház, Országos Onkológiai Intézet, Péterfy Sándor utcai Kórház

Kelenföld: Szent Imre Kórház

Pesterzsébet: Jáhn Ferenc/Dél-Pesti Kórház

Zuglói: Uzsoki Kórház

Összesen 12 intézményben van rendszeres lelkigondozói szolgálat, istentisztelet, áhítat. Sok intézmény azonban továbbra is ellátatlan, ahol még nem tudunk jelen lenni, holott erre lenne igény. Budapesten 19 klinika és 42 kórház van. A kórházlelkészesség eredeti célja: a vidékről Budapestre került evangélikus betegek lelkigondozása, elsősorban az országos intézményekben, hiszen a pesti lelkészek elvileg meglátogatják betegeiket, kérdés azonban, hogy ez a gyakorlatban hogy valósul meg.

Ma még mindig újdonság a kórházlelkész, vagy a lelkigondozó jelenléte a kórházakban. Kívülálló nem tartozik a kórház életének szerves részéhez. A személyzet támogató vagy semleges hozzáállású, de az elutasító hozzáállás már ritka. Elvileg bármelyik kórházban rendelkezésünkre bocsátanak egy termet és egy időpontot istentiszteleti, áhítati célra. Ezen kívül a kórházlelkész dolga megszervezni és beindítani, szervezetté tenni a munkát. Nagy segítség, hogy vannak önkéntesek, segítők, akik hívogatnak az alkalmakra, átkísérik a betegeket, az alkalom után visszakísérik; előkészítik az alkalmat, zenélnek, énekelnek, szeretetvendégséget készítenek stb. Hiányuk esetén azonban egyedül semmi esélyünk nincs. Az önkéntes segítők két indítatásból jönnek: érintettek, vagy erősen missziói elkötelezésűek, vannak akciók is, pl. karácsony, húsvét, egy-egy kórházi, kórtermi éneklés stb., amikor a gyülekezetek ifjúságai és diakóniai körei eljönnek, egy-egy műsorral gazdagítják az ünnepi alkalmat. Nagyon lelkesek és boldogan részt vesznek ilyen akciókban, de rendszeres, hétről-hétre szóló, elkötelezett munka nem várható tőlük. Ez is nagyon pozitívan hat egy-egy gyülekezeti csoport életére: nyitottabbá, segítőkészebbé, felelősebbé formálódnak.

Nehéz egyszerre három kórházban mindenhol ott lenni, sajnos nem végezhető alapos munka, hiszen szétforgácsolódunk. Aki tudja, mit jelent a lelkigondozás, tudja azt is, hogy egy fél napot el lehet tölteni egyetlen osztályon. Persze nem csak evangélikus beteget keresve, hanem minden felekezeti és nem vallásos betegnek, személyzetnek készek vagyunk segítséget adni, ha ezt elfogadják és igénylik. Így munkánk nem csak evangélikus lelkigondozás, hanem ökumenikus szolgálat és non-direktív missziói lehetőség is. Nem kevés ez sem, és hálával tartozunk Istennek, akitől az erőt kapjuk, de lehetne sokkal szervezettebb, átgondoltabb, színvonalasabb, minőségibb munkát is végezni. Ennél kevesebbel nem szabad megelégednünk.

* Elhangzott a Pesti Egyházmegye LMK ülésén, 2001. január 17-én.

2000. október 9–27. között a Landauban megtartott lelkigondozói szemináriumon vehettem részt. Ez a lelkigondozói szeminárium nem speciálisan kórházlelkészeknek, hanem általánosan minden segédlelkésznek kötelezően elvégzendő, és a lelkészvizsga során számon kért anyag. Tulajdonképpen bevezetés a lelkigondozásba és a lelkigondozói beszélgetések vezetésébe. A képzés erősen gyakorlati jellegű, tehát a középpontban a kórházlátogatás és a diakóniai, szeretetothoni látogatás állt, a betegekkel folytatott beszélgetések jegyzőkönyveinek alapos átbeszélésével.

A lelkigondozói koncepciókról szóló referátumok egy saját lelkigondozói koncepció kialakítását célozták, előkerült pl.: Jung, Thurneysen, Scharfenberg, Stollberg, Tacke, Bukowski, Josuttis. Ezekon kívüli témák: depresszió, zsoltárok a lelkigondozói beszélgetésben, a kommunikáció, érzékelés-észlelés, a haldokló és családja lelkigondozása, a gyász munka és a lelkesi segítségnyújtás lehetőségei, a temetés utáni lelkigondozás fontossága.

A céljuk: három hét alatt sokoldalú és fontos témákon keresztül alapos és élményszerű bevezetést adni a későbbi lelkigondozói munkához és önálló lelkigondozói koncepcióhoz – tájékozódáshoz való iránymutatás. Jó volt látni, hogy az ottani segédlelkészeket miként vezetik be, hogyan készítik elő az első kórházi látogatásukat, mi módon segítik a szerzett élményeket feldolgozni a betegkísérési jegyzőkönyvek megbeszélései által. Úgy gondolom, ez a módszer nagyon hasznos segítség lehetne, nemcsak kórházlelkészeknek, hanem minden lelkigondozást végző és azt fontosnak tartó lelkésznek.

A szeminárium minden résztvevő számára – bár nagyon sűrű és megerőltető három hét volt – nagy élményt jelentett. Biztos vagyok benne, hogy mindenki számára, szolgálatuk sokszínű ágazatainak, a későbbiekben fontos része lesz a lelkigondozás.

Hazai viszonyok között megvalósítható feladatok:

- csapatmunka
- a lelkigondozói beszélgetés vezetésének és a jegyzőkönyv-írásnak, valamint a kiscsoportban történő megbeszélésnek megtanulása és gyakorlása minden segítőfoglalkozású, illetve beosztású lelkész számára – akár a teológián való tanítása és tanulása minden leendő gyülekezeti lelkész számára is;
- a segítő beosztású lelkészeknek rendszeres esetmegbeszélési, jegyzőkönyvmegbeszélési találkozások;
- a leendő kórházlelkészeknek a szolgálatba állás, az önálló munka elkezdése előtti kötelező bevezetése (kontroll mellett);
- egy felelős vezető, ügyvivő választása;
- legalább hároméves távlati terv készítése;
- egy hosszabb távú koncepció kidolgozása a kórházi lelkigondozást illetően.

A KÓRHÁZMISSZIÓI SZOLGÁLAT TERVEI

Hosszútávú cél

Az egészségügy arculatformálása a keresztyén etika szellemében. Az értékcentrikus hasznosság elvén való gondolkodásmód, az egyre inkább elléktelenedő, elgépiesedő, elszemélytelenedő kórházi tendencia átformálása. Ember-beteg – életcentrikus, holisztikus gondolkodásmód képviselése. A lélek visszahozatala, a jézusi hang vigasztaló üzenetének hirdetése és képviselése,

valamint megélése által. Az emberi méltóság visszaadását szolgáló harc, a társadalmi hasznosság elve elleni küzdelem.

Az egyház kórházi lelkigondozói szolgálatának megjelenése, elterjedése és kooperálása a kórház dolgozóival. A kórház életének részévé válni.

Szakmailag színvonalasabb, minőségi munkára való törekvés.

Egyházunk lelkigondozásához való viszonyának átformálása. A lelkigondozás értelmére, értékére és égető igényére való rámutatás és a kórházi szolgálat iránti felelősség felkeltése, a lelkészek és gyülekezeti tagok megmozdítása és munkájuk végzésében való segítségnyújtás.

Közelebbi tervek

- a munka színvonalának emeléséhez és egymás segítségéhez elengedhetetlen rendszeres jegyzőkönyv- és esetmegbeszélések a segítő beosztású lelkészek számára;
- a betegek és hozzátartozóik részére szervezett csendesnap(ok), lelkigondozói konferencia szervezése az ügy iránt érdeklődők számára;
- szerkezeti struktúra kialakítása;
- reklámtevékenység: az ügy iránt való figyelem, támogatás megnyerése önkéntes segítő kórházlátogató gyülekezeti csoportok szervezése érdekében, a gyülekezeti segítő csoportok bevonása a munkába, a munka hatékonyságának előmozdítása érdekében.

Feltételei

- teológiai végzettség;
- szakmai képzettség – állandó önképzés;
- személyi alkalmasság (legrátermettebbek kiválasztása, terhelhetőség, lelki állóképesség, elkötelezettség, jó koncentrációképesség, jó kommunikációképesség, empátia stb.)

Struktúra

- önállóan, mint evangélikus kórházmissziói szolgálat;
- gyülekezetektől függetlenül;
- gyülekezetekhez kötötten;
- a reformátusokkal közösen protestáns kórházmissziói szolgálatként, közös struktúrával, közös vezetéssel, közös koncepcióval;
- ökumenikus kórházi munkacsoportban, egy közös munka alapjainak kidolgozásával, egymással szoros együttműködésben.

A feladatkör leírása

- az evangélikus, a más felekezeti és a nem egyházhoz tartozó betegek lelkigondozása; hármasként: evangélikus betegek gondozása, ökumenikus nyitottságban szolgálat a más felekezeti betegek felé,
- non-direktív misszió a nem egyházhoz tartozó, de a lelki segítséget elfogadó betegek között;
- a betegek és a személyzet lelkigondozása, tanácsadói szolgálata, személyes vagy csoportos lelkigondozása;

– istentiszteletek, áhítatok, bibliaórák tartása, igény szerint a személyzet részére is, kulturális rendezvények szervezése, a kórházak mindennapi életének értelmes eltöltése céljából: hangverseny, kiállítás stb. csendesnapok, a lelkigondozással kapcsolatos konferenciák szervezése;

– kapcsolattartás, a kórház vezetőjével, felelőseivel;

– kapcsolattartás a kórház területéhez tartozó gyülekezettel, lelkésszel, kórházlátogatói csoporttal;

– kapcsolattartás az evangélikus, a más felekezeti kórházelkészekkel, lelkigondozókkal, önkéntes segítőkkel, a gyülekezetek kórházlátogatói csoportjaival, a kórházi munkát segítő szervezetekkel, külföldi kórházelkészekkel, szervezetekkel;

– adminisztráció: szolgálati napló;

– látogatási lista;

– a budapesti és vidéki kórházakban lelkigondozást végzők listája, levelezés, plakát és prospektuskészítés.

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

A gyakorlati év „tanterve”

A GYAKORLATI ÉV CÉLJA

Mivel telik a gyakorlati év? A teológiai képzés hatodik, gyakorlati évének bemutatását ennek a kérdésnek a megválaszolásával zárjuk. A válaszadáshoz azonban szükséges a cél meghatározása. Mi a gyakorlati év célja? Két mondatban kell válaszolnunk. Egyfelől lehetőséget biztosít arra, hogy a lelkészjelöltek a gyülekezet reális környezetében elsajátítsák mindazokat a gyakorlati ismereteket, amelyeket mesterséges környezetben, „iskolapadban” lehetetlen megszerezni. Másfelől a mentor személyében segítséget kapnak ahhoz, hogy tapasztalataikat kiértékeljék, eredményeiket és kudarcaikat szakszerű útmutatással feldolgozzák.

Ennél az utóbbinál időzzünk el egy gondolat erejéig! Nagy jelentősége van ebben az összefüggésben a *mentor* szolgálatának. A lelkési pálya kezdeti szakaszának sok nehézsége, kisiklása, sőt megkeseredése miatt következett be, hogy a pályakezdő fiatal magányosan küszködött mind eredményeinek, mind kudarcainak feldolgozásával. A túl könnyen kapott és kapható elismerés épp úgy lehet elhordozandó teher és kísértés a kevés befektetett munkára, mint a sikertelenség vagy a törvényszerűen (gyakorlat híján) elkövetett hibák. Utóbbiak jelentőségét sem könnyű bemérni, ha valaki mindig csak önmaga próbálja az események súlyát felbecsülni. A tapasztalt külső vezetés rengeteget segíthet a fiataloknak annak megítélésében, hogy milyen eseményt, hibát, kudarcot kell nagyon komolyan venni és melyek azok az események, amelyeknek nem szabad túl nagy jelentőséget tulajdonítani. Milyen tapasztalatról milyen tanulságot lehet levonni a jövőre nézve? Ez a segítő feladat elsősorban a mentorokra vár. A fiatalok vezetőivé, pásztoraivá kell válniuk. Ebben a kapcsolatban segítséget kapnak és segítséget adnak. Tanítanak és tanulnak. Partneri és pásztori a mentor és a pályakezdő kapcsolata.

A GYAKORLATI ÉV STRUKTÚRÁJA

A gyakorlati év egy tanévet jelent, azaz szeptember elejétől június végéig tart. Helyszíne – négy hetet leszámítva – a *gyülekezet*. A gyülekezetben töltött idő a mentor és a lelkészjelölt közös munkája. Részből hospitálást, részből valódi szolgálatvégzést jelent. Utóbbi részből a mentor felügyeletével, részből önállóan történik. Az tehát a kívánatos, hogy a lelkészjelölt lehetőleg a „tanterv” (ld. lejjebb) sorrendjében, illetve annak súly-

pontjait követve minden periódus elején figyelje a mentor által végzett munkát, majd maga is beálljon az egyes munkaterületekre előbb a mentor felügyelete alatt és munkájának eseti értékelésével, majd pedig önállóan is dolgozzon az adott területen. Nagyon lényeges a fent már tárgyalt cél érdekében, hogy a mentor és a lelkészjelölt között folyamatos párbeszéd legyen, a lehető legtöbb eseményt közösen beszéljék meg és értékeljék. Ez a rendszer nyilvánvalóan többletmunkát jelent a mentor részére. Nem elhanyagolható azonban az az öröm, amit tapasztalataink átadása, fiatal pályakezdők tanácsolása, vezetése jelent. Azt remélem, hogy ezt az örömet mentoraink át fogják élni, és nem fogják hiábavalónak érezni a többletmunkát. Ezen felül a lelkészjelölt által elvégzett munka valódi segítséget jelent, sőt talán jelenléte is pezsdítheti a gyülekezet életét, főként a fiatalok és a gyermekek között.

A *négy konzultációs hetet* a Hittudományi Egyetem szervezi. Tematikájuk illeszkedik a „tantervhez”. Részből elméleti képzést jelent (amelyet az egyetem oktatói, valamint vendégelőadók végeznek), részből a szolgálatban szerzett tapasztalatok feldolgozásának segítségét. Utóbbi összefüggésben nagy jelentősége van az évfolyamtársakkal való találkozásnak, az egymástól tanulás lehetőségének. A kezdő és a záró konzultációs hét egyik felén a mentorok is részt vesznek. Nekik ezen túlmenően is szervez az egyetem felkészítő kurzust, illetve lehetőséget a tapasztalatcserére, ami – ugyanúgy, mint a fiatalok esetében – alkalom az egymástól tanulásra. A mentorok programja természetesen figyelembe veszi az érintett lelkészek gyülekezeti munkájának mennyiségét, és nem szeretne túlterhelni senkit. A gyakorlati év felépítése tehát minden vonatkozásban a résztvevők kölcsönös együttműködésére épül.

A GYAKORLATI ÉV „TANTERVE”

Következtesen idézőjelben szerepel a tanterv szó. Két okból. Egyfelől a gyakorlati év szeretné messzemenően figyelembe venni a helyi adottságokat, emiatt rugalmas keretekben gondolkodik. Így a „tanterv” súlypontok egymásutánját jelenti elsősorban, nem pedig szigorúan követendő tanmenetet. Másfelől az idézőjel a gyakorlati évet végző fiatalok sajátos státuszát szeretné hangsúlyozni. Olyan sajátos, köztes állapotot, ami a tanulás és a munkavégzés, az egyetem és a gyülekezet között, „félúton” található. A hatodévet végző fiatalok már sikeres

elméleti záró szigorlatot tettek. A szó szoros értelmében a gyakorlatba szeretnék bevezetni őket. A „tantervnek” tehát nem egyoldalú oktatás a célja. Semmiképp sem szeretnék rájuk úgy tekinteni, mint „tudatlan zöldfülűekre”, inkább mint fiatal kollégákra, akiknek segítünk az első gyakorlati lépések megtételében, hogy pályakezdsük lehetőleg zökkenőmentes legyen, és hogy elméleti és gyakorlati tudással jól felfegyverezve induljanak majd önálló pályájukon.

A „tanterv” azt a menetrendet jelöli, amelyen célszerű haladni annak érdekében, hogy a lelkészjelölt fokozatosan tudjon az egyes munkaágakra figyelni, és azokban gyakorlatot szerezni. Ideális esetben teljes mértékben követhetők a „tanterv” lépései. Ha azonban a helyi adottságokhoz alkalmazkodva ez nem lehetséges, akkor a „tanterv” a súlypontokat jelöli, amelyekkel az adott periódusban fokozottan és tudatosan kell foglalkozni, azért is, hogy ne feldolgozhatatlan tömeget kapjon a fiatal gyakorlat címén, és azért is, mert a konzultációk a „tanterv” sorrendjét követik.

A HATODÉV FELÉPÍTÉSE

BEVEZETŐ KURZUS

Hallgatók számára konzultáció: 2 nap
Hangsúly: a gyülekezeti szolgálat személyi feltételei; gyakorlati poimenika

Közös konzultáció a mentorokkal: 2 nap
Hangsúly: ismerkedés; a gyülekezetek bemutatása; a gyülekezeti szolgálat személyi feltételei

GYÜLEKEZETI HETEK I.

Tanulmányi hangsúly	Gyülekezeti tevékenység
Poimenika	Gyülekezetlátogatás
	Beteg- és kórházlátogatás
	Diakónia
Katechetika	Hospitáció hittanórákon és tanítási alkalmakon
	Hittanórák tartása

KONZULTÁCIÓS HÉT

Hallgatók számára: 5 nap
Hangsúly: valláspedagógia és homiletika
Program: az 1. gyülekezeti gyakorlat feldolgozása; valláspedagógiai és homiletikai előadások és gyakorlatok

Tanulmányi hangsúly	Gyülekezeti tevékenység
Homiletika	Gyermek- és családi istentiszteletek tartása
	Gyülekezeti istentisztelet tartása
	Bibliaóra tartása
	Kazuális alkalmak tartása

KONZULTÁCIÓS HÉT

Hallgatók számára: 5 nap

Hangsúly: gyülekezetépítés, egyházjog, publicisztika

Program: a II. gyülekezeti gyakorlat feldolgozása; gyülekezetépítési előadások, egyházi fórum, publicisztikai szeminárium

GYÜLEKEZETI HETEK II.

Tanulmányi hangsúly	Gyülekezeti tevékenység
Gyülekezetépítés	Gyülekezetvezetés; gyülekezetépítési modellek; presbitérium.
	Adminisztráció I.
Publicisztika	Gyülekezeti vagy egyházmegyei lap; helyi média. Tájékozódás és részvétel. Adminisztráció II.
Egyházjog	Egyházmegye; gyülekezeti kapcsolatok; törvények alkalmazása.
	Adminisztráció III.

INTEGRÁCIÓS KURZUS

Közös konzultáció a mentorokkal: 2 nap
Hangsúly: a gyülekezeti gyakorlati értékelése
A lelkészjelöltek konzultációja: 3 nap
Hangsúly: integráció, szembesülés a lelkési hivatással. Találkozás egyházvezetőkkel.

ÉRDEMES TANULMÁNYOZNI AZ ALÁBBI KÖNYVEKET

1. Julius Schniewind: A lelkési szolgálatban állók lelki megújulása (TIE, Budapest, 2000)
2. Peter Bukowsky: Hogyan vigyük be a Bibliát beszélgetéseinkbe? (Kálvin Kiadó, Budapest, 1999)
3. Paul Tillich: Létbátorság (TIE, Budapest, 2000)
4. Friedrich Schweitzer: Vallás és életút (Kálvin Kiadó, Budapest, 1999)
5. *Rolf Zerfass: Nevedet hirdetem (Szent István Társulat, Budapest, é.n.)
6. *Civil kontroll vagy társszolgálat. Gyülekezetpedagógiai füzetek 1. (TIE, Budapest, 2000)

7. *Mérlegen a lelkész, Gyülekezetpedagógiai füzetek 2. (TIE, Budapest, 2000)
8. *Kezed rajtunk, Gyülekezetpedagógiai füzetek 3. (TIE, Budapest, 2000)
9. *Christian Möller négy tanulmánya a lelkigondozó egyházzól (Lp. 2000. 1–4. szám)
10. E. Thurneysen: Az ige szolgálata. A lelkipásztorkodás tana
11. John Stott: Hiszek az igehirdetésben
12. Hézsér Gábor: A pásztori pszichológia gyakorlati kézikönyve (Református Sajtóosztály, 1991)
13. Hézsér Gábor: Miért? (Kálvin Kiadó, 1996)
14. Gyökössy Endre: Magunkról magunknak (Református Sajtóosztály, Budapest, 1992)

15. Gyökössy Endre: Életápolás (Református Sajtóosztály, Budapest, 1992)
16. Evangéliumi nevelés lélekben és igazságban (Bencés Kiadó, 1996)
17. Thomas Gordon: T.E.T. és P.E.T. (Gondolat Kiadó, Budapest, 1991)
18. *K. Tamminen: Hogyan tanítsunk hittant? (TIE, Budapest, 1998)
19. *Owe Vikström: A kifürkészhetetlen ember (Animula, Budapest, 2000)
20. *A lelkigondozás órája (TIE, Budapest, 2000)
- (A *-gal jelzett könyvek a gyakorlati év tankönyveinek tekintendők)

MESTERHÁZY BALÁZS

Emlékszem*

„...az evangélikus teológia helyét és szerepét a felsőoktatásban és a tudományos világban az fogja döntő módon meghatározni, hogy sikerül-e hívő és tudós teológusokat odaállítani. Nem könnyű feladat ez, mert kevesen vannak készen, és hamarabb felépül egy felhőkarcoló, mint kifejlődik egy tudós teológus. Ehhez a hívő aszkéták szívóssága kell. Tudom, hogy vannak ilyenek a fiatalok között. Felállíthatjuk, és szerintem, fel kell állítanunk az evangélikus teológiai fakultást, de ha valahol, akkor itt nem várhatunk radikális fordulatot, viszont remélhetjük a fokozatos fejlődést.” (P. K.: 1990)

Emlékszem arra, amikor elindulhatott ez a fokozatos fejlődés az én életemben.

Emlékszem, amikor először beültem Pröhle Károly professzor úr előadására. Elsőéves teológusként '95 egyik napos, őszi kedd reggelén. Remélem, nem érkeztem túl nagy mellénnyel a Teológiára, de ha így is tettem volna, azokon a kedd reggeleken ez mindig szertefoszlott. Mindig darabokra szakadt. Alázatra nevelt. Azon túl pedig a kérdések őszinte megfogalmazására készített bennünket. Tanított bennünket.

Emlékszem, ahogyan szinte minden kedd reggel kitért a reggeli áhítatra, ha talált benne érdemben említeni valót, azért, amennyiben nem (horribile dictu), akkor szinte tartott nekünk az előadás elején egy másik áhítatot. Nevelt bennünket.

Emlékszem, hogy értékelte Ordass Lajos 1996-os rehabilitációját, szinte önkívületben beszélt hozzánk az előadáson: „Nem volt egyszerű, nem volt könnyű...” Igyekezett bennünket elhelyezni egy reális egyházpolitikai színtéren.

Emlékszem, amikor professzor úr 85. születésnapját ünnepeltük.

Emlékszem, hogy a *Tanítványok* című tisztelegő kötet volt talán az első vadonatúj teológiai irodalom a polcomon, és természetesen nemcsak nekem. Gondoltam is akkor, elsőéves teológusként, hogy igen, így érdemes teológiát művelni. Így érde-

mes. Látni az elődöket, a mintákat, azokat, akik velünk együtt járnak Jézus tanítványaiként, és mi is ebben a sorba állhatunk be egykor. Azóta hál' Istennek egyre többször tapasztalhattuk meg azt, hogy talán azok a felhőkarcolók sem nőnek olyan lassan, csak arra vigyázzunk, hogy össze ne dőljenek ezek az építmények. Ebben erősíthet meg bennünket egy olyan életút, mint Pröhle professzor úré.

Emlékszem arra, ahogyan az öt évvel ezelőtti köszöntésben Reuss András jellemezte, hogy „a professzor úr bejön minden kedden, megtartja az első-második órában az előadást az első-másodévnék, majd bejön hozzám a rektori hivatalba, és megtartja nekem a harmadik-negyedik órát.”

Emlékszem, ahogyan a köszöntés alkalmával mindenki méltatta professzor úr irodalmi munkásságát, ill. bibliográfiáját, mégis kellett egy kiegészítést tennie: „Egy dologról mindannyian elfeledkeztek. Még Te is, Püspök Úr” – szólt kedvesen Harmati Bélának. Ez pedig a *testkultúráról* írott munkám. Mert ahogyan az ókoriak mondták, ép testben ép a lélek.” Azt gondolom, hogy ebben ennél hitelesebb tanárunk nem is lehetett volna.

Emlékszem, ahogyan Muntag Bandi bácsi koporsójánál szinte utolsóként megállva héberül búcsúzott kedves kollégájától.

Emlékszem, szinte kristálytisztán emlékszem mind a négy vizsgámra professzor úrnál. Ahogyan Kant filozófiájáról, ill. a babiloni vallásáról beszélgettünk kollokviumon, mindig volt olyan momentum, amely ott világosodott meg. Ott, az őszinte párbeszédben, az igazi pedagógusban, akinek a lényege abban van, hogy túlmutat önmagán. Ezért kapcsolódik nekem most már a „tanítvány” szó Pröhle Károlyhoz is.

Emlékszem, ahogyan felsőbb évesektől, vagy már lelkész kollégáktól hallottuk, hogy „Pröhle még tanít?” Mindig egyértelmű volt a válasz, hiszen egy ilyen hiteles, őszinte polihisztort nem szabad elengedni, amíg nem szükséges.

Hogy a test mégis megfárad? Adjá Isten, hogy a lélek és az elme szárnyaljon! Szárnyaljon még sokkal tovább, mint még 90 évig! A mostani tanítványok nevében kívánom:

ISTEN ÉLTESSE, PROFESSZOR ÚR!

* Köszöntés Pröhle Károly professzor 90. születésnapján, az Evangélikus Hittudományi Egyetemen.

Új magyar evangélikus dogmatika az évezredfordulón¹

Nyolc évtized egyik legértékesebb ajándékát kaptam a 2000. esztendő karácsonyára, amikor négy nappal a nagyünnep előtt kézbe vehettem ezt a könyvet: egész teológiám és egyházi szolgálatom igazi foglalatát.

De még ennél is nagyobb öröm volt számomra, hogy ezt a legújabb könyvemet Krisztus Urunk születésének kétezer- és a magyar keresztyén államiság ezeréves jubileumára helyezhettem oda sokat szenvedett, megpróbált hazai egyházunk „karácsonyfája” alá. Azzal a bízó reménységgel, hogy segítséget adhat Isten igéjének, Krisztus evangéliumának mélyebb megismerésében, hirdetésében és tanításában, a most induló 21. század kezdetének irányt tévesztett, zűrzavaros mai világában.

A KÖNYV TÖRTÉNETI ÉS SZEMÉLYES HÁTTERE

„Habent sua fata libelli” – A könyveknek is megvan a saját történetük. A 3. században élt Terentius Maurusnak ez a sokat idézett mondása arra figyelmeztet: a könyveket akkor értjük csak meg igazán, ha ismerjük történeti és személyes hátterüket is.

Mélyeséges hálával írom: ennek a könyvnek történeti-, személyes hátteréhez tartozik Kemenesalja, a Dunántúl nyugati határszéle, több évszázados, hűséges evangélikusságának küzdelmes sorsa, benne földet művelő, falusi őseim evangélikus hite, együtt szüleim hitével és életpéldájával. Ez az a „talaj”, amelyből a könyv írójának hite és életének termése kinőtt. Hozzá tartozik ehhez az evangélikus kisebbségi sors átélése is, gyermekkorom legelső emlékeivel, amikor szüleim még kézenfogva vezettek el a háromheteként egy iskolateremben tartott vasárnapi szórvány-istentiszteletekre Kapuvárról, a nagy „katolikus tengerben”.

A következő háttér a nagymúltú győri evangélikus gyülekezet. Diákkorom éveit, Kapi Béla püspök és Turóczy Zoltán akkor gyülekezeti lelkész ébresztő igehirdetéseivel az „őregtemplomban” és Ittész Mihály, felejtethetlen vallástanárom lelki vezetésével és élete példájával. De nem hagyhatom említés nélkül diák éveimből a neves győri bencés gimnázium lelki hatását sem. Mint „más-vallásúak” a félezer gimnáziumi diák között, ott is parányi kisebbséget alkottunk. De sajátos módon itt kaptam meg a legelső indításokat az „ökumenikus gondolkodásra”. Első igazgatónk, Kelemen Krizosztom, későbbi pannonhalmi főapát a „Pannonhalmi – Debrecen” aranyhíd egyik építője volt. Évenként tartott úrvacsorai „csendesnapjaink” előtt mindig magához hivatott miniket, evangélikus diákokat, figyelmeztetve az Úr szent vacsorájára és az arra való lelki felkészülés értékére életünkben. De voltak,

még más bencés tanáraink is, akik ezt az ökumenikus lelkületet egy életre bevették a lelkembe.

Ennek a könyvnek a „bemutatásán” mély hálával kell szólnom mai Hittudományi Egyetemünk elődjéről, a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Karáról Sopronban (1923–1950). E könyv teológiai alapjait volt soproni teológiai professzoraim helyezték el 1936 és 1940 között: id. Pröhle Károly, Karner Károly, Deák János, báró Podmaniczky Pál, Solyom Jenő, Jánossy Lajos és Wiczián Dezső, biblikus személyes hitükkel, a teológia tudományos művelésével és életük példájával. Ebben az új magyar evangélikus dogmatikában ott van életük és szolgálatauk „magvetése” egy fiatal teológiai hallgató életében, több mint 60 évvel ezelőtt.

Visszanyúlunk ennek a könyvnek a gyökerei a II. világháború kezdetére, külföldi tanulmányi éveimre is, a berlini Collegium Hungaricumban, majd Halle-Wittenberg egyetemén. Teológiai diplomámmal két év alatt végezhettem el a berlini Tudományegyetem Filozófiai Karán a négyéves stúdiumot, és szerezhettem meg a filozófiai doktori diplomát. Külön is mély hálával kell megemlékezni Eduard Spranger professzoromról, a már világhírű, de a hitleri diktatúra alatt annyit támadott, ősz hajú filozófusról. Két éven át, személyes megbeszéléseinken ő vezetett és tanácsolt a filozófia stúdiumában és Platón lélektanáról írt disszertációm elkészítésében. Nappal éhesen, az élelmiszerjegyek világában, éjszaka pedig kialvatlanul, az állandó angol és orosz légitámadások miatt, akkor tanultam meg a teológusnak a filozófiával, a tudományokkal és a világnézetekkel való szüntelen párbeszéde szükségességét. És nem egy Platón vagy Kant-idézet is az ő felejtethetlen előadásaira, személyes találkozásainkra megy vissza ebben a könyvemben.

Könyvem „élettörténetének” fontos háttérévé lett itthon a II. világháború utolsó éveiben és ezt követően végzett vallástanári és lelkészi szolgálatom (Sopronban, Győrött, majd Pécsen). Különösen emlékeztető maradt számomra a Pécs-közeli bányászfalvak (Vasas, Maráza) elemi iskoláiban végzett hitoktatói szolgálatom. Amit Sopronban, majd a tudomány berlini és halle-wittenbergi „fellegváraiban” tanultam, azt most le kellett fordítanom ezeknek a csillogó szemű kis bányászgyerekeknek a nyelvére, egészen egyszerűen és a számukra is érthetően. A tudományos teológia és dogmatika hétköznapi nyelvre való „lefordításának” a művészete ettől az időtől kezdve egy egész életre szóló feladat, jó iskola maradt számomra, mind a mai napig.²

De kiváltképpen és a legmélyebbre hatóan hozzátartozik ennek az új könyvnek az „élettörténetéhez” mindaz, ami ezt követően, 1948-ban, a tragikus „fordulat évében” és a Rákosi-korszak ezt

¹ A szerző új könyvének (Az egyház mai tanítása. Evangélikus dogmatika I. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya 2000. Budapest, 382 o.) 2000. február 14-én az Evangélikus Hittudományi Egyetemen teológiai dialógus keretében történt bemutatásán elhangzott előadás, annak szerkesztett és kiegészített változata.

² Ezekben az II. világháború utáni években keletkezett ennek az új dogmatikának a legelső „őse”, a „Keresztyén tanítás”. Evangélikus hitünk rövid foglalata a középiskolák VIII. osztálya számára. Az országos egyház kiadása, Győr, 1947.

követő egyházüldözése éveiben történt. Ennek a sötét időszaknak a jellemzésére – elsősorban a mai fiatal teológus és lelkész-nemzedéknek – csak egyetlen akkori személyes élményemet idézem föl. Amikor sok küzdelem után a rendszeres teológia megválasztott ifjú professzoraként 1950-ben, majd 1951-ben Budapesten megkezdhettem szolgálatomat, egy ős hajú, jólismert budapesti lelkész így köszöntött első találkozásunkkor: „Szívvel gratulálok, ifjú professzor-testvérem. De egyúttal hadd fejezzem ki őszinte részvételemet is. Mert tíz év múlva nem lesz már sem Teológiai Akadémia, sem egyházi élet Magyarországon!”

Így indult teológiai tanári szolgálatom a Rákosi-diktatúra legnehezebb éveiben. Abban az első időszakban, 1948 és 1956 között, amikor hitünket és szolgálatunkat az egyházban és személyes életünket is állandó próbatételek között kellett megélnünk. Ezért is fordulhattam akkor egészen a teológiában való elmélyülés belső dimenziója felé.³

Isten gondviselésének és világkormányzásának igazi, váratlan csodájaként a diktatúrának ezeket a legnehezebb éveit rövid időre „áttörhette” az 1956-os magyar forradalom, egyházunk életében pedig Ordass Lajos és Turóczy Zoltán visszatérése börtönnel és többéves félreállításal megszakított püspöki szolgálatukba. Mellettük való szolgálatom a Teológiai Akadémia dékánjaként, majd részvételem a minneapolis evangélikus világgyűlésen 1957 nyarán, ezeknek az eseményeknek a fénye adott erőt az ezt követő félreállítás idején, a hosszú hatvanas években, újra a teológiai munkában való belső elmélyülésre és hallgatóink hűséges kis csapatának, a későbbi, részben még ma is szolgáló idősebb lelkész-nemzedéknek a fölkészítésére a rájuk váró, további küzdelmes egyházi szolgálatban.

A hetvenes évek legelején következett el ezután életemnek és teológiai szolgálatomnak a második, sorsdöntő eseménye 1956 után: a genfi egyházi világszervezetek, legelőször a Lutheránus Világszövetség genfi központjának meghívása 1971-ben. Kilencéves genfi szolgálatom (1971–1980) a legdöntőbb indításokat adta teológiám további kialakulására. Ezekben az években közelről megismerhettem Krisztus Urunk részre szakadt földi egyházainak fájdalmas sebeit, de ugyanakkor végtelenül gazdag sokszínűségét, más egyházak értékeit is, együtt Krisztus evangéliumának a kétezer éves keresztyénséget összekötő és megtartó erejével, mind az öt világrészben. Ez a teológiai szolgálat mérhetetlenül gazdagította teológiai látásomat és tükröződik ennek a mai könyvnek a lapjain is.

Hálás szívvel köszönöm meg Istennek egész életsorsomat irányító, megőrző és megtartó kegyelmét. Azt is, hogy a genfi éveket követhette az egyház, a gyülekezetek belső életét közelről megismertető, bár sokszor nehezen hordozható püspöki szolgálat 1982 és 1990 között.

Végül azt a kegyelmet is, hogy a „nyugalom éveiben”, életem legutóbbi tíz esztendejében visszatérhettem újra oda, ahonnan elindultam: a teológia műveléséhez. Ennek a semmi mással össze nem hasonlítható, egyedülálló módon gazdagító és csodálatos tudománynak az ajándékához földi életem utolsó szakaszában!

³ Ezekben a nehéz ötvenes és hatvanas években került kidolgozásra mai dogmatikám két „elődje” akadémiai előadási jegyzetek formájában, sokszorosított formában. Az „Evangélikus dogmatika”, Budapest, 1954. (105 ívoldalon). Majd később, a hatvanas években ennek a teljesebb, bővített kiadása, Budapest, 1965. (265 ívoldalon). Ezekben az évtizedekben a könyv-alakban való kiadásra gondolnunk sem lehetett!

Ennek az új dogmatikának a bemutatásakor, annak jobb megértéséért mindezt el kellett mondanom.

AZ ÚJ DOGMATIKA HÁROM FŐ CÉLKITŰZÉSE

Igei-reformátori teológia

„Verus thesaurus ecclesiae est sacrosanctum evangelium gloriae et gratiae Dei” (Az egyház igazi kincse Isten dicsőségének és kegyelmének legszentebb evangéliuma) Luther 62. tétele. Wittenberg, 1517.

Ez az új dogmatika az évezredfordulón olyan teológiát kíván megszólaltatni és képviselni, amely a szó legteljesebb értelmében igei-reformátori teológia, amelynek egyedüli forrása a teljes Szentírás igéje. Sugárzó centruma pedig Isten dicsőségének, teremtő és gondviselő szeretetének, de mindenekelőtt megváltó és újjáteremtő kegyelmének a „legszentebb evangéliuma”, a reformátor hitvallása és evangélikus, evangélium-centrumú teológiánk tanítása szerint. Másképpen kifejezve: az „egyedül kegyelemből, egyedül Krisztusért, egyedül hit által” és az „egyedül a Szentírás” reformációi alapigazságai. Ennek a dogmatikai tanításnak a középpontjában Krisztus golgotai keresztye áll. Ezt hirdeti egyébként ennek a könyvnek a címlapja is.

Ezzel világosan elhatároljuk magunkat mindenfajta emberközönpontú, akár liberális, akár racionalista, akár szubjektív-egzisztencialista teológiai irányzattól. De minden olyan egyoldalúságtól is, amely Isten igéjét nem a Szentírás Urában, Krisztusban, az evangéliumban, hanem meghatározó módon a Szentírás betűiben, egyes igehelyek kiemelésére leszűkítve keresi.

Valljuk, hogy az evangélikus teológia specifikuma, sajátos küldetése a keresztyénség egészében, a világökumené egyházai-ban ez az evangélium-centrumú teológia. Az, hogy képviselje és továbbadja Isten végtelen, megbocsátó, újjáteremtő szeretetének evangéliumát, a középpontban Krisztus golgotai keresztyével. Ez Pál apostol „keresztről való beszéde” (λογος του σταυρου, 1Kor 1,18). Ez Luther teológiájának, a „kereszt teológiájának (theologia crucis) legfontosabb üzenete is.”

Ökumenikus teológia

A második fő célkitűzése ennek a könyvnek az, hogy a szó átfogó értelmében „ökumenikus teológia” legyen, a „Krisztus-követők” (Christiani – keresztyének) egésze felé forduló nyitottsággal és szeretettel. Ne valamilyen „konfessionális teológia” legyen, azzal a magát mások elé helyező öntudattal, hogy „mi vagyunk egyedül Krisztus igazi egyháza a maga teljességében”. Ami régebben a „kiközösítéssel” járt együtt, ma pedig a többi Krisztus-követőtől és az ökumenikus mozgalomtól való elzárkózást, elkülönülést jelent. Valljuk, hogy a földi egyházaknak egymást elfogadva, a Krisztusban való, egyre teljesebb egységüket szüntelenül keresniük kell. (Unity in a reconciled diversity – egység az egymással kiengesztelődött különbözőségben.) „Más juhaim is vannak nekem, amelyek nem ebből az akolból valók” – mondja Jézus (Jn 10,16).

A keresztyénség, a „Krisztus-követők” (Christiani) kétezer éves történetének eddig két nagy időszaka volt. Az egyház első évezrede az az idő, amikor a már jelentkező belső feszültségek

és ellentmondások ellenére a keresztyének még egyetlen földi egyházban éltek. A második keresztyén évezred azonban már a kezdetétől (1054) a „szakadások évezrede” volt. Először a görög Kelet és a latin Nyugat Krisztus-követői szakadtak el egymástól. Majd az évezred közepén, a reformáció korában Nyugaton következett el az újabb nagy egyházszakadás és ez – kisebb mértékben – folytatódott az újkor évszázadaiban is. De a második keresztyén évezred vége felé, a 20. században újabb nagy fordulat történt – bizonyosan nem a Szentlélek Isten láthatatlan munkálkodása nélkül. Három évszámot említünk ebben a vonatkozásban. 1910: az ökumenikus világmozgalom elindulása Edinburghban, a keresztyén világmisziói konferencián. 1947: az Egyházak Világtanácsának megalakulása Amszterdamban, amely ma már – a római katolikus egyház kivételével – az öt világrész csaknem egész keresztyénségét átfogja. Végül 1964–1966: a II. Vatikáni Zsinat, amikor a római katolikus egyházban az ökumenikus mozgalom – ha nem is teljes csatlakozással – hivatalos elfogadásra talált. Az egyházszakadások keserű gyümölcseit, az inkvizíciót, a vallásháborúkat és az egyházüldözéseket látva a földi egyházak végre felismerték és elfogadták: sokkal, de sokkal több az, ami minket, keresztyéneket a világban egymással összeköt (a közös Szentírás, a közös Szentháromság-hit, egyetlen közös Urunk és Megváltónk, Krisztus, valamint centrális hitigazságaink három közös óegyházi hitvallásban), mint ami az évszázadok folyamán elszakított minket egymástól. Mindenekelőtt azonban Krisztus kinyilvánított akarata követői számára: „...hogymindnyájan egyek legyenek” (Jn 17,20). Miért kellene hát – mint a múltban – továbbra is arra koncentrálnunk, ami elválaszt minket egymástól? Az ökumenikus egység teljességét, igazi megvalósulását ma még ugyan csak keressük. De ez továbbra is – a már elért sok kedvező változás ellenére, türelmes, fáradhatatlan dialógusban egymással – állandó és közös feladatunk marad az új évezredben.

Ez az új dogmatika is ebből az ökumenikus lelkületből született, és azt kívánja szolgálni. Mint címe is mutatja, egyszerre kíván az egyház tanítása, ugyanakkor evangélikus dogmatika lenni. Ökumenikus nyitottsággal egymás iránt, a keresztyének testvéri összetartozása jegyében. A mi teológiánk, az evangélikus teológia nem 480 éves, és nem Lutherral, nem a reformátorokkal kezdődik. Augustinus vagy Anselmus éppúgy a miénk is, mint Luther vagy Kálvin, mint Emil Brunner és Karl Barth, mint Pascal, Teilhard de Chardin, Yves Congar vagy Karl Rahner. És mint az ortodox teológia kincsei is, az ókori egyházatyák Keleten, vagy az évezredek ortodox liturgia szavak nélküli leborulása, imádása és hódolata a Szentháromság dicsőségének és kegyelmének nagy titka előtt.

De ez a harmadik keresztyén évezredfordulón újtárra induló evangélikus dogmatika ugyanakkor ökumenikus nyitás szeretne lenni olyan vonatkozásban is, hogy a régebbi, hagyományos német és svájci tájékozódás mellett – legalább fő vonalaiban – megismertetni szeretne a 20. század igen gazdag skandináv teológiájának legértékesebb termésével (Aulén, Nygren, Wingren, Prenter, Skydsgaard stb.). Ugyanakkor az újabb angolszász, észak-amerikai teológiai irodalom legnagyobbjaival is (R. Niebuhr, Paul Tillich, John A. T. Robinson és mások). De szeretne kísérletet tenni majd arra is, hogy még ennél is szélesebbre tárja a világ-ökumené teológiájának kapuját, megszólaltatva az afrikai vagy latin-amerikai és ázsiai „ifjú egyházak” teológiájának hangját is egyes kérdésekben.

Mai teológia

A dogmatika azért van – írja Paul Tillich háromkötetes nagy szisztematikus teológiája legelső lapjain –, hogy a mai ember új szituációiban, az egyház és a keresztyén ember mai, új kérdéseiben is megszólaltassa Isten kinyilatkoztatásának, a Szentírás igéjének örök válaszait, „a keresztyén üzenetet azokra a kérdésekre, amelyek minden emberi lét alapját képezik”. Közlebről, a dogmatika azért van, hogy Isten igéjének egész tartalmát, teljes üzenetét kibontakoztassa az egyház mai szolgálatában, az ige hirdetés, a misszió, az evangélizáció, a keresztyén nevelés és szeretetszolgálat számára.

Ez közlebről kettős feladatot jelent. Az egyik az, hogy bármennyire gazdag és értékes eligazítást adhatnak is, ne elégedjék meg csupán a kétezer éves teológia múltbeli kincseivel, hanem tartson lépést a keresztyénség teológiájának legújabb problémáival is. Amilyenek például ebben a könyvben a Szentháromság-hitünkkel összefüggő mai kérdéseink, a teremtés értelmezése a tér és idő mai ismereteiben, a teremtett világ ökológiai megőrzésének új, égető világproblémája, vagy az emberi jogok mai teológiai értelmezése. A másik feladat pedig az, hogy a dogmatika ismerje és kritikailag vizsgálja meg azokat a válaszokat is, amelyeket a modern tudományok vagy a filozófia, a világnézetek ma próbálnak adni az emberi élet nagy kérdéseire, és a velük való kritikai dialógusban szólaltassa meg Isten igéjének, Krisztus evangéliumának örök üzenetét. Jól tudjuk, hogy mindez együtt a legtöbb esetben szinte lehetetlen feladatot jelent. De ha ez a felelősség a dogmatika mai szolgálatában valóban reánk nehezedik, akkor legalább néhány lépést meg kell tennünk annak vállalása és elvégzése felé.

Összefoglalás

Ez a három legfontosabb célkitűzés – igei-reformátori teológia, ökumenikus teológia és mai teológia – adja meg ebben a könyvben minden egyes dogmatikai fejezetnek a felépítését is. Mit mond róla Isten igéje a Szentírásban? Mire tanít az adott kérdésben az egyház kétezer éves teológiája, benne a reformáció? Végül, mit tanít ebben a kérdésben egyházunk és az egyházak teológiája, legfontosabb mai válaszaiban?

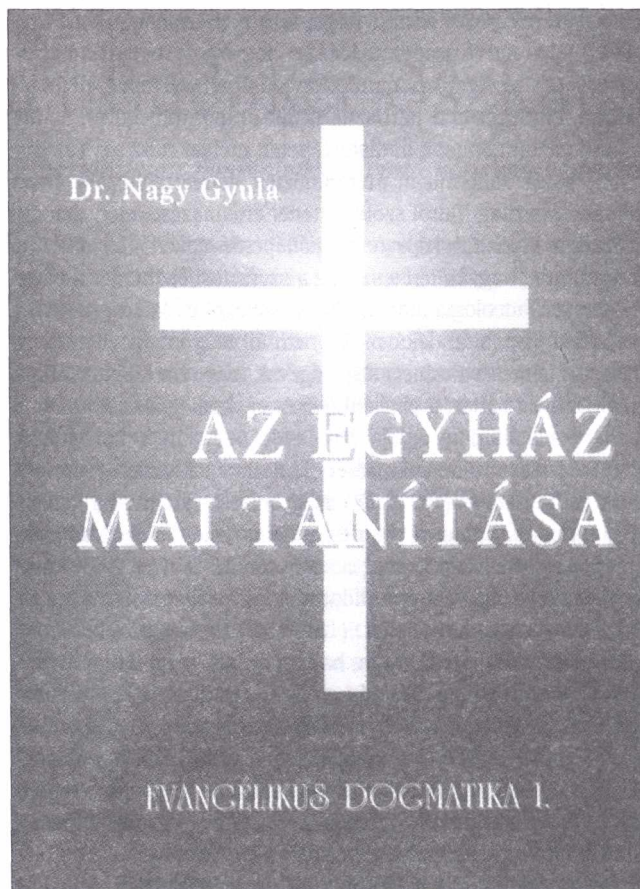
Ez a „három lépés” valójában minden dogmatikai munkának az alapvető módszere, elengedhetetlen feltétele. Erre tünk kísérletet a most útjára, szolgálatára induló új dogmatikai kötetnek a lapjain.

ELŐRETEKINTÉS REMÉNYSÉGGEL

Jól tudom – s ezzel szeretném befejezni ennek a dogmatikának a bemutatását –, hogy a most megjelent kötet egy hatalmas feladat első része csupán. A dogmatika és a teológia alapvető kérdéseivel foglalkozik, majd Szentháromság-hitünknek, a teremtésnek, Isten világkormányzásának és a gondviselésnek, valamint az emberről szóló keresztyén tanításnak a nagy titkait, az első hitágazatnak a teológiáját tárgyalja. Bár ebben a kötetben is minden Krisztus felé mutat, az evangélium tartalmának teljes gazdagsága és keresztyén reménységünk tartalma, tehát a második és a harmadik hitágazat teológiája, csak egy második, további kötetben kerülhet majd kidolgozásra.

Ehhez a hatalmas feladathoz – a már meglévő dogmatikai előadás-jegyzetek anyagának és a nagyszámú, a megváltás és életújulás, az egyház és a „végső dolgok” titkait tárgyaló dogmatikai írásaimnak összefoglalásához – még sok idő és erő szükséges. Mégis azzal a reménységgel kezdtem hozzá ehhez a további munkához, hogy abban nem vagyok csupán a magam erejére utalva, nem vagyok egyedül. Jézus ígérete követői és tanúi számára ez: „A Pártfogó pedig, a Szentlélek, akit az én nevemben küld az Atya, megtanít majd titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit én mondtam nektek” (Jn 14,26). Mert mi, teológusok, mind csak apró „láncszemek” vagyunk Isten ígéje, az evangélium továbbadásának kétezer éves, végtelen láncolatában.

A mi földi időnk ugyan gyorsan lejár. De addig is, amíg ez tart, a ránk bízott nagy kincset (thesaurus ecclesiae, sacrosanctum evangelium gloriae et gratiae Dei) tovább kell adnunk a minket követő nemzedékeknek! Hálával és mély alázattal köszönöm meg Istennek, hogy ebben a legszentebb szolgálatban egész életemen át sohasem voltam egyedül. Reménységgel kérem kegyelmét, hogy adjon még időt és erőt a hátralévő nagy feladathoz is: evangélikus egyházi dogmatikánk második részének a kidolgozásához és befejezéséhez. Megköszönöm Istennek, hogy eddig is voltak, akik – itthon és külföldön – imádságaikkal kísérték az új dogmatika első részének megírását. Hadd kérjem ezt tőlük ezután is, földi életem még hátralévő szakaszában. „Aki pedig mindent megtehet sokkal bőségesebben, mint ahogyan mi kérjük vagy gondoljuk, a bennünk munkálkodó erő szerint: azé a dicsőség az egyházban Krisztus Jézus által nemzedékről nemzedékre, örökkön-örökké. Ámen.” (Ef 3,20–21)

ANDORKA ESZTER

Könyv tanuló gyülekezetek számára

Ulrich Luz: *Máté Jézustörténete. Hermeneutikai füzetek 21.*, Hermeneutikai Kutatóközpont, Bp. 2000. 155 old.

Ulrich Luz svájci újszövetséges harmadik magyarul megjelent munkáját jó lelkiismerettel ajánlhatom olvasmányul minden lelkészársamnak, teológiai hallgatóknak, hitoktatóknak s a teológia iránt komolyan érdeklődő laikusoknak. Továbbmegyek: olyan könyvről van szó, mely egyfajta közösségi olvasásra is alkalmas, akár munkatársi körökben, akár lelkeszi műhelymunkában. Még laikus gyermekbiblikörvezetőknek is szívesen a kezébe adnám, mert elevenné és érdekessé tesz számos olyan történetet, amit többnyire megszokott-laposan oktattunk. Életközeli, izgalmas könyv, nem nehéz ihletet kapni belőle egy bibliárai sorozatra vagy táborprogramra, de igehirdetési készülésein is segítségünkre lehet.

A következőkben kiemelném a könyvecske megközelítésmódjának néhány olyan jellegzetességét, melyekben példaként szolgálhat lelkeszi és biblikus teológiai munkánk számára, s bemutatom Luz egy-két izgalmas észrevételét kedvcsinálóképpen a könyv többi részéhez. Ismertetőm végén a fordítás és a szerkesztés munkájával kapcsolatban fogalmazok meg néhány észrevételt, majd egy-két felhasználási ötlettel búcsúzom az olvasótól.

Figyelemreméltó Luz differenciált példázatértelmezése. Mi egy kritikátlanul allegorizáló kegyesség ellenhatásaként ahhoz vagyunk szokva, hogy a példázatoknak egy és csak egy értelmét keressük, s egyetlen kapcsolódási pontot (tertium comparationis) a jelölő – a példázat – és a jelölt – a benne megfogalmazódó teológiai gondolat-közt. Luz megmutatja nekünk, mennyivel gazdagabbak a mátéi példázatok, milyen sokrétű megközelítésre van szükség a kibontásukhoz. A magvető példázatának például – véli Luz – igenis egyszerre van üdvtörténeti tartalma és intő szándéka. Szól a példázat arról, hogy a beteljesedés arányai bőséggel kárpótolnak majd a kárbament munkáért, rossz helyre esett magért, s ugyanakkor hív és int, hogy legyünk jó földed. (89–90. o.) „A szöveg kettős jelentéslehetősége úgy áll egymás mellett, mint ugyanazon textus egymástól eltérő, de egymásnak nem ellentmondó értelempotenciálja.” – fogalmaz Luz. „Sőt, azt is megkockáztatom, hogy kijelentsem: mindegyik szövegjelentésnek gyökerre Jézusra nyúlik vissza.” (92. o.)

A biblikus tudomány újabb hajtásai közé tartozik az egyes textusok értelmezéstörténetének kritikai vizsgálata. Luz e módszer egyik úttörője, *Evangélium és hatástörténet* c. tanulmánya

1996-ban magyarul is napvilágot látott. (Hermeneutikai Füzetek 8.) Jelen műve szépen példázza, hogyan vesz részt a hatástörténet az egezetikai munkafolyamatban. Olvasóit nem fárasztja feleslegesen a patrisztikus citátumok tömegével, de bemutatja azon textusok hatástörténetét, melyeket az egyház története során radikálisan átértelmeztek, félreértelmeztek. Ilyen például a gazdag ifjúról szóló történet értelmezése, mely sok évszázadon keresztül képezte a „kétlépcsős etika” alapjait. Luz megmutatja, hogyan lett e szöveg a szerzetesi életmódot a világi fölé helyező ideológia alapja, s miért ütközik ez Máté evangéliuma szerzőjének szándékával. De nem áll meg itt. Az ellentmondásos értelmezéstörténet segítségével még tisztábban állítja eléink, milyen nehéz, a mi életünket és egyházi gyakorlatunkat is kérdések elé állító ige valójában Mt 19,16–30. (108–111. o.)

Máté hatástörténetének sötét oldalaihoz tartozik a „vére rajtunk és fiainkon!” (Mt 27,25) szégyenletes története a keresztény Európában. Luz rövid, de frappáns, okos, meggyőző gondolatmenetben mutatja meg az olvasónak, milyen gyülekezeti helyzet szülte meg ezt a mondatot, s mit jelenthetett Máté számára ez a kegyetlen jelenet. (131–132. o.) Luz azonban nem csak e vers értelmezése során, hanem egész egezetikai munkájában következetesen a zsidó-keresztény párbeszéd kontextusában is olvassa az Újszövetséget. Külön fejezetet szentel annak a kérdésnek, hogyan viszonyult a mátéi gyülekezet a zsidósághoz (18–24. o.), s miért fogalmaz a szerzője, aki egyértelműen zsidó, mégpedig törvényhű zsidókeresztény, számunkra néha elfogadhatatlan általánosítással saját népe ellenében. (120–123. o.) Úgy gondolom, lenne mit tanulnunk e téren Ulrich Lutzól, jó lenne, ha a mi igehirdetéseink is egyre pontosabban fogalmaznának Isten elsőként választott népét említve, annak örökségét használva.

Ahogy az újszövetségi tudomány egyre specializáltabb lesz, s ahogy az egyes könyvek teológiai különbségei mind nyilvánvalóbbakká válnak, sok szakember valójában feladja az igazi újszövetséges teológiai munkát. Kutatják egy-egy könyv, textus, feltételezett forrásanyag teológiáját, de amit megértenek, azt nem ütköztetik az Újszövetség egészével, az egyház és saját maguk hittapasztalatával. Luz nem tartozik e kutatók közé. Bátran, okosan, az igazságért küszködve tárja eléink a problémákat. Nem törekszik arra, hogy Mátéba belemagyarázza a protestáns megigazulástant, s nem is hallgatja el a kettő közti feszültséget. (129. o.) Van mersze arra, amit német nyelvterületen ma Sachkritik-nek neveznek: az adott bibliai szöveg visszahelyezésére a Szentírás (sőt a keresztény hittapasztalat) egészébe, azzal a céllal, hogy e kettő egymással kritikus dialógusba léphessen.

Ugyanakkor Luz nem akar mindentudóként feltűnni. Éppen a nagy teológiai problémákat átgondolva képes a kérdések nyitvahagyására. Könyve dinamikus, gondolkodó olvasásra hív, amelyben az olvasóra is nagy felelősség hárul.

Mindez megfelel annak, ahogyan Luz olvasatában Máté – s Luz maga is – a keresztény ember, a keresztény egyház életét látja. Számára a keresztény gyülekezet tanuló-közösség, mely *benne áll* a jézusi üzenet megértésének folyamatában. A megértés és a gyümölcsözés Máténál szorosan egybetartoznak. Intellektuális megértésről is szó van itt, hiszen Jézus folyamatosan magyaráz, értelmez, saját szavainak értelmét kifejti a követőknek. S annál többről is, a megértés életté és tapasztalattá válásáról. Mikor Luz erről ír, fél szeme a ma egyházán van, jogosan.

Kell, hogy ez a folyamatos megértés és elsajátítás a mi gyülekezeti életünknek is egyre inkább részévé legyen. Máté evangéliuma egy ilyen tanulás folyamatában született, s egy ilyen tanulást akar továbbvinni. Luz a maga tanulmányával ugyanennek a tanulásnak folytatására invitál bennünket.

Néhány szó a fordításról és a szerkesztésről: mindenképpen hálásnak kell lennünk ezért a könyvecskéért Bekő István fordítónak és a Hermeneutikai Füzetek szerkesztőinek. Aki ma biblikus teológiai szöveg fordítására adja fejét, az teológiai nyelvünk fejlődéséért, gazdagodásáért is felelősséget vállal. E könyv fordítója is több új terminussal járult hozzá a szaknyelvhez, mint például „beteljesedés-képlet” (az „Erfüllungsformel” fordításaként), vagy „inkluzív Jézustörténet”. (Bár talán helyesebb lenne az utóbbit kisbetűvel, „jézustörténet”-nek írni.) Üdvözlendők a rövid, tiszta szerkezetű mondatok is. A „Transparenz” fogalmát talán szerencsésebb lenne átláthatóság helyett áttetszőségnek fordítani, hiszen Luz itt nem arra utal, hogy Máté jézustörténete logikusan átlátható lenne, hanem arra, hogy áttetszik rajta egy másik történet, mégpedig a mátéi gyülekezet története. Előfordul azonban az is, hogy a fordító félrefordít, vagy darabos, csúnya szöveget hoz létre, sőt szövegszerkesztő-hibákkal is találkozunk. (Azokra a kis hibákra gondolok, melyek akkor keletkeznek, mikor a kéz megcsúszik kivág-odéblép-bemásol funkciók végrehajtása során.) A görög kifejezésekben is előfordulnak csúf kis hibák. Mindez velejárója a fordítói munkának, de talán gondosabb szerkesztéssel kiszűrhető lett volna a nyomdába kerülés előtt. S még egy aprócska hiány: Luz ajánló bibliográfiája mellett helyet kaphatott volna a magyarnyelvű mátéi szakirodalom egy rövidített jegyzéke is mindazok hasznára, akik ezekhez a könyvekhez könnyebben hozzáférnek, mint a Luz ajánlotta munkákhoz. Ha Luz könyve gondolkodásra és tanulásra indítja az olvasót, adjunk ehhez minél több segítséget!

Azt írtam, Luz könyve inspiráló, gyakorlati munkát segítő írás. Hadd álljon itt végezetül néhány olyan ötlet, melyre engem e könyv elolvasása indított.

Szívesen szerveznék színjátékot, talán egy táborigi istentisztelet keretében a figyelmeztetés és a megbocsátás rendjének kérdésköréről, Mt 18 alapján. Három jelenetet próbálnék egymás mellé/mögé állítani: az evangéliumban ábrázolt jelenetet, ahol Jézus tanít; Máté gyülekezetének helyzetét, mely küzd azért, hogy megbocsátó közösség lehessen; s egy mai helyzetet, talán egy ifjúsági kört, mely utat keres az igazságosság és a megbocsátás dilemmái közt. Luz maga nevezi – Louis Martyn János evangéliumára kialakított terminusát kölcsönvéve – kettős drámának Máté evangéliumát, ahol a gyülekezet története is áttetszik a Jézus-történet felszínén. Legyen hát belőle egy hármás dráma, írjuk bele e szövegbe a magunk történetét is!

Másik ötletem egy munkatársi óra, gyermekbiblikörvezetőkkel, hitoktatókkal, lelkesztársakkal arról, hogy hogyan olvassuk, hogyan magyarázzuk és tanítjuk, amikor az Újszövetség „a zsidókat” emlegeti. Azt gondolom, érdemes ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban közös, tudatos stratégiát kialakítani, s egyáltalán, érdemes ezekről a dolgokról értelmesen, barátságosan beszélgetni – a Luz felkínálta stílusban.

Folytathatnám – a Hermeneutikai Füzetek 21. kötete végén talált üres oldalra sok áhítatötletet, félkész vázlatot feljegyztem még. De talán elég ennyi: remélem, sokakat sikerült meggyőzőnöm, hogy érdemes a gyülekezettel való együtttanuláshoz kézbevennie ezt a könyvet.

Újból hirdeti az ígét Budaker Oszkár...

...Zoltán László *Oszlop Isten templomában* című könyvén keresztül

Zoltán Lászlóval, egykori évfolyamtársammal együtt az a meggyőződésünk, hogy a fenti cím örvendetes hírt ad tudtul lelkeseink és gyülekezeti tagjaink számára. Legfeljebb akkor fogadják várakozó álláspontra helyezkedve a fenti bejelentést, ha eddig még nem ismerték sem hallomásból, sem írásait olvasva az egykori kiváló lelkészt, teológiai professzort és papokat nevelő, közszeretnek örvendő tanárt.

Zoltán László áldozatos munkával azért jelentette meg ezt a jól szerkesztett könyvet, hogy akik megismerhették őt, azok újból hallgathassák szavait, mondatait, újból erőt meríthessenek bizonyágtételéből, de azért is bocsátotta útjára ezt a könyvet, hogy akiknek eddig nem volt lehetőségük arra, hogy Budaker Oszkár Istentől kapott lelkipásztori szolgálatának áldásaiból részesüljenek, azok most éljenek ezzel az ígéretes lehetőséggel.

Zoltán Lászlót az Egyház Ura – az 1940 őszén teológiai tanulmányokat elkezdő évfolyamtársakkal együtt – Budaker Oszkár szolgálatán keresztül is gazdagon elárasztotta megsegítő kegyelmével. Mindig is igaz volt, hogy azok az indítékok, amelyek a lelkesi pályára viszik az embert, bőven rászorulnak az elmélyítésre, kiegészítésre, naponkénti, Lélektől való megújulásra, hogy a részben csak emberi pályaválasztásból mennyei Atyánktól nyert elhívás legyen. Ahogyan az ige tanítja, az elhívásról megbizonyosodottak és abban élők is naponta megújulásra szorulnak, hogy megerősödjenek hivatásukban, és el ne tántorodjanak. Zoltán László nagy buzgósággal és áldozatot kívánó döntéssel érettségi utáni hétéves tisztviselősködését mondta fel azért, hogy teológus legyen Sopronban. Csak kis mértékben tudom, hogy ez mit jelent. Két évig voltam tisztviselő teológiai tanulmányaim megkezdése előtt. A gimnáziumi években szerzett ismeretek, különösen a latin, görög nyelvekben való jártasság megkopik a világi pályán, és akiknél nem így van, azoknál is kiegészítésre szorul. A héber nyelvet is tanulni kell, és sok a teljesen új bibliai tantárgy is. Nagyon meg kell erősödnie Krisztusban annak, aki nem akar elcsüggedni, és ez különösen igaz azokra nézve, akik kizökkennek az állandó tanulás munkájából. Mindnyájunknak nagy segítséget jelentett, hogy Isten akkor bőséges támogatást nyújtott a lelki megerősödés céljából. Kiválóak voltak professzoraink is, de talán mindnyájan úgy érezzük, a legáldottabb segítséget Budaker Oszkártól kaptuk, aki akkor soproni lelkész volt, hallgathattuk vasárnapi igehirdetéseit és gyülekezeti bibliaóráit, amelyeket az egyre növekvő számban megjelenő gyülekezeti tagokon kívül nem evangélikusok is látogattak.

1942 őszétől még közelebb kerültünk Budaker Oszkárhoz. Ki-nevezték a Hittudományi Kar Gyakorlati Tanszéke professzorának, egyben ő lett a Teológusok Otthona igazgatója és nevelő tanára. Számunkra is tartott előadásokat. A teológián a homiletikát, a lelkipasztorkodást és a liturgikát tanultuk nála. Otthonóráin a lelkész hivatásához méltó magatartásra oktatott. Tulajdonképpen ezeknek az ismereteknek a közlésekor is igehirdető maradt, de kimondottan prédikátorunkként végezte a szolgálatokat az Otthonban tartott áhítatokon. Még jobban megismertük őt mint teológust és mint lelkipásztort. Mély meggyőződéssel és követke-

zetességgel a reformátori teológiát képviselve, a kereszt teológusa volt és maradt mindvégig. A német folyóiratok segítségével szemmel tartotta a legújabb teológiai irányzatokat, és ha valamit említésre méltónak tartott, arról egyetemi előadásain tájékoztott, de csak amennyire szakterületéhez tartozott.

Zoltán László a legnehezebb időkben is (1944-ben kezdtük meg a szolgálatot, amikor az egész ország hadszíntérré változott) levezélesen keresztül kapcsolatban maradt Budaker Oszkárrel. Zoltán László nyugdíjas éveit soproni lakásában éli. Nagy megpróbáltatást jelentett, hogy szeretett felesége – éppen nyugdíjba vonulásakor – hazatért Urunkhoz. Budaker Oszkár hamarabb, 1952-ben hunyt el, de vigasztalója maradt megözvegyült soproni tanítványának. Oszkár bácsi szószerint leírt prédikációit felkutatatta és olvashatja az, aki mint soproni lakos élni tud a kincset rejtető örökséggel. Zoltán Lászlóban kb. négy évvel ezelőtt, túl a 80. életéven megérlelődött az a gondolat, hogy áldott emlékü professzorunkról emlékkönyvet ad ki, és kérte Urunkat, hogy időt és erőt ajándékozzon neki. Kérte az évfolyamtársak segítségét is, de jóformán minden munkát maga végzett el: a készülő könyv egyszerű fényképanyagának összegyűjtését, a történeti anyag összegyűjtését, mindazt, ami szükséges volt és az irattárban nem lelhető, de a gyülekezeti tagoknál megtalálható, az emlékek közléséhez. Meg kellett írni, le kellett másolni a postán küldött leveleket és közlésre előkészíteni a megérkezett válaszokat. Biztató csoda számomra is, hogy évek terhe miatt megfáradtaknak is mennyei erő tud adni Megváltó Urunk.

A KÖNYV TARTALMA

A könyv három részből áll. Az *első részben* találjuk a családnak és Budaker Oszkárnak az eredetet és kezdeteket felvázoló történetét. Budaker Oszkár katonatisztként okleveles középiskolai tanára a magyar és német nyelvnek, de soproni katonaiskolai tanárként 1924-ben beiratkozik a teológiára. 1927-ben lelkésszé avatják, 1928. november 4-én iktatják be, 32 éves korában soproni lelkésznek.

A *második és harmadik rész*: Zoltán László válogatása alapján a második részben Budaker szól önmagáról. Itt olvashatjuk igehirdetéseit, cikkeit, tanulmányait, jelentéseit, beszámolóit és ezeken keresztül megismerjük 1928. november 4-től kezdődően egész hátralevő életének óriási munkásságát, halála napjáig, 1952. szeptember 8-ig. Rövid 23 év és 10 hónap. És mégis mi-csoda gazdag tartalom!

A harmadik részben is csak a kiváló szerkesztés feladatát végezte Zoltán László (nagy fáradságot igényelt a sok postázás miatt). Itt az emlékezők írásait olvashatjuk. Érdekes és sok mindent megvilágít a levelek tartalma. Sok mindent olvastam belőlük, ami nekem is újat jelentett. Bár ismertem, szerettem Budaker Oszkárt, de bizonyos részletek csak ezen írásk alapján váltak ismertté számomra.

Tudjuk-e átvenni, gyülekezeteink javára és a magunk számára is hasznosan olvasni, tanulmányozni ezt a könyvet?

Nagy kérdés a fenti, de a kérdésre, ha evangélikus önanonosságunkat nem akarjuk megtagadni, csak azzal válaszolhatunk, hogy megmaradunk a Budaker Oszkár által gyakorolt homilietikai módszerek mellett. Budaker Oszkár megmondta: Az embereknek nincs szükségük szép, szóvirágos szónoklatokra. Az embereknek Isten igaz, a valóságnak megfelelő igéjére van szükségük, ami őszintén feltárja nyomorúságunkat, de az evangélium életet teremtő erejével kiragad a pusztulás verméből, és kegyelmes, üdvözítő erejével Isten gyermekeivé tesz minket. Az élő ige meghallásakor nem álomvilág tárul fel előttünk, hanem Isten országának kapuja. Az a Jézus, aki a Miatyánkban Isten országának eljöveteleért könyörögni tanított minket, áldozati halála

által váltságot szerzett bűneink miatti rabságunkból, és feltámadásával megadta, lehetővé tette, hogy élő Urunk pásztorlásával új élet újtáira induljunk. Erre az indítást a prédikációban az evangéliumhirdetés adja. Nincs igazi prédikáció evangéliumhirdetés nélkül. A tisztán és igazán hirdetett ige önmagáért *élő és ható*.

Örülnék, ha sokan olvasnák, és nem zárkózna el senki a könyv pozitív indításai elől. Talán még arra is vállalkozhatna valaki, hogy előkészíti egy új posztillás könyv kiadását Budaker prédikációiból, és nagyszerű gyakorlati kommentárokként lehetne terjeszteni Budaker Oszkár bibliaórák ígéhirdetéseit egy-egy bibliai könyvről.

• • • • •
SZAKÁL ÁRPÁD

Tóth Sándor*

1912–2000

ISTEN EMBERE

Amikor megkaptam a megtisztelő felkérést, hogy Tóth Sándor néhai mezőlaki lelkészről megemlékezést írjak, elgondolkodtam, és a címben szereplő két szó jutott eszembe, mert ő valóban Isten embere volt mint lelkész, mint testvér, mint szomszéd és mint barát.

31 éven át voltam lelkész az ő gyülekezetének a szomszéd-ságában. Előtte 13 évig nem messze tőle. Ez az idő befejeződött 1997-ben. Azóta majdnem 4 esztendő telt el. Ez az idő sok mindent kisöpör emlékezetemből vele kapcsolatban. Ez azonban nem akadályozott meg abban, hogy őerte is imádkozzam minden csütörtökön reggel, amikor a „*lelkipásztor imádságá*”-val kezembem, így imádkozom: „*könyörgők szolgatársamért...*”

Tóth Sándor, a lelkész

Nagy kiterjedésű gyülekezetében vasárnapokon és hétköznapokon egyaránt szolgált. Istentiszteletek, illetve bibliaórák, hétközi esti istentiszteletek, hittanórák, lelkipásztori látogatások töltötték ki a hét napjait. Igéhirdetéseiben mindig Isten igéjét szölte, érthetően, aktuálisan és ezért figyelmet lekötően. Nagyon tudott bánni a gyermekekkel és a nyelvükön beszélni. Szoros, belső kapcsolatban állt gyülekezeeteinek híveivel, nagyon ismerte az életüket, mert sok lelkipásztori látogatást végzett. Ezek az alkalmakon nem a falu híreit beszélték meg, nem is politizáltak, hanem valóban lelkipásztori beszélgetést folytatott.

Csodálatos erőt kapott Istentől a szolgálatra. Úgy emlékszem, ő beszélt el, hogy a kezdet kezdetén, amikor szervezte a sok faluból álló gyülekezetét, a munka hatékonysága érdekében azt kérte a vezetőségtől, hogy vegyenek neki egy lovat meg egy homokfutót. A válasz ez volt: „A ló nem bírna annyit, mint amit a lelkész úr kibír.” Később mégis megkapta a lovat és a kis kocsi, melyeket sokáig használt és gondozott.

Erejből teltett arra is, hogy gyülekezeeteiben több alkalom-

mal újítson fel egyházi épületeket. Nem egyszer maga is részt vett a fizikai munkában. Nyugdíjba vonulása után is sokszor és sokfelé végzett lelkési szolgálatot.

Tóth Sándor mint testvér

Nem egyszer megmutatta, hogy ő nemcsak beszélt a testvéri szeretetről, mert sokszor beszélt erről, hanem ennek bizonyosságát is adta cselekedeteivel. Szívesen szólalt meg a Lelkési Munkaközösség értekezletein és más gyűléseken is testvéri szeretettel. Még a figyelmeztető vagy dorgáló szót is el tudta mondani. Mi pedig örömmel hallgattuk őt, mert amint a szólás mondja, mindig „fején találta a szöveget”.

Tóth Sándor mint szomszéd

Mint szomszédok többször voltunk egymás segítségére a szolgálatokban helyettesítésekkel, vagy egyes alkalmakra meghívott szolgálatokkal. Gyülekezeeteink ünnepélyes alkalmain kölcsönösen mindig részt vettünk. Nem egyszer vitt haza értekezletekről kocsján, és útközben megtárgyaltuk, amit hallottunk.

Ha valamit megtudtunk a magunk gyülekezeeteinek tagjaitól a másikunk gyülekezeeteihez tartozó testvérekről, mint rokonokról (betegség, öröm, bánat stb.), a legrövidebb időn belül tesztítettük egymást, hogy megtehessek a szükséges lépéseket.

Tóth Sándor mint barát

Bátran leírhatom, hogy a barátság szálai kötötték össze bennünket. Sokszor megtapasztaltam szívemben a baráti szeretetet, ajkán a meleg, baráti szót, arcán a szívélyes, baráti mosolyt. De a baráti látogatások is a feleségek társaságában. Ezek az alkalmakon tartalmas és üdítő beszélgetések hangzottak el leg-többször gyülekezeeteink, egyházmegyénk és országos egyházunk életéről. Ezek a beszélgetések, úgy éreztem mindig, mind a négyünket „feldobták”. Emlékszem azonban arra is, hogy mi, fiatalabb lelkészek találkozásaink alkalmával mindig baráti bizalommal fordultunk hozzá, mint tapasztalt lelkészhez különböző kérdéseinkkel. Tőle pedig mindig baráti hangon kaptunk útmutatást, segítséget és tanácsot.

Istennek adok hálát az együtt eltöltött évtizedekért, és hogy mindezt átélhettem és leírhattam.

* Megjelent a Dunántúli Harangszó 2001. februári számában.

Igehirdetés Németh Tibor ravatala mellett*

Jézus mondja: „Bizony, bizony, mondom néktek: ha a búzaszem nem esik a földbe, és nem hal meg, egymaga marad; de ha meghal, sokszoros termést hoz.

Ha valaki nekem szolgál, engem kövessen; és ahol én vagyok, ott lesz az én szolgálóm is; és ha valaki nekem szolgál, azt megbecsüli az Atya.”
(Jn 12,24 és 26.)

Gyászoló Gyülekezet! Szeretett Testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Jézus nagyon pontosan tudja a célját. Tudja, hogy meg kell halnia. Még akkor is, ha ez a jelenlévő, most még értetlen tanítványi seregnek fájdalmat jelent. Hiszen értelmetlennek tűnik a cél, fölöslegesnek az áldozat. Jézus azonban tudja, hogy csak ez az út vezet az élet felé. Jól tudjuk, hogy milyen reakciót váltott ki ez a tudat a tanítványokban. Péter azt mondja: Isten mentsen, Uram, nem történhet meg ez veled. De ha a búzaszem nem esik a földbe, és nem hal meg, egymaga marad; de ha meghal, sokszoros termést hoz.

Mi is nagyon jól tudjuk, hogy egyszer szembe kell néznünk a halállal, az elvesztés fájdalmaival, és meg kell állnunk elhunyt szeretteink sírja mellett. Látjuk a körülöttünk elmenőket, halljuk a harang szavát, mely másokért kondul. De elveszteni közei családtagot mégis más. Ez velünk nem történhet meg. S most mégis itt állunk, hogy hálát adjunk elhunyt testvérünkért, hogy fájdalunkat az Isten elé vigyük, és reménységgel tekintsünk minden keresztyén reménysége felé, hiszen Jézus ezt mondja: Én vagyok a feltámadás és az élet, ha valaki hisz énbenem, ha meghal is él.

Jézus ugyanis nem a saját célját határozza meg, hanem a miénket. Nem arról beszél csupán, hogy neki vállalni kell a szenvedést és a halált, hogy termést hozzon sokak üdvösségére. Az igaz, hogy ő előre megy, hogy rá is ez a halál vár, de ha valaki nekem szolgál, engem kövessen – mondja. Ő jól tudja, hogy ez a mi életünk lehetősége. Megy előre, hogy követhessük őt. Nincs szó áldozatról, felesleges lépésekről, csak egy útról. Róla, a megfeszítettéről.

A lelkeszi szolgálat – jelen esetben – talán különlegessé teheti

ezt az istentiszteletünket. Hálát adhatunk egy lelkesztestvérért, aki 45 évig szolgált a vanyolai és a csóti gyülekezetben. Hálát adhatunk az elhangzott igahirdetésekért, az életüket előre vivő beszélgetésekért, a szenvedések között való megállásért, szolgálatért. De Jézus itt nem a lelkeszi szolgálatról beszél, hanem a szolgálatáról, arról a viszonyról, mely mester és tanítvány között alakul. Itt kap új jelentést a szolgálat. Nem azért kell szolgálnunk, hogy megérdemeljük az örök életet, hanem azért, hogy ott legyünk, ahol a Mester van. A szolga feladata, hogy menjen Ura után, és miközben teljesíti feladatát, ott legyen, hol Ura van.

Most, amikor csak a halál jelenlétével kell számolnunk, utolérhet ez a figyelmeztetés, még nem késő beállni a szolgálatba, hiszen Jézus hív maga után. De egyben örömhírként is hangzik felénk: Krisztus megdicsőül halála által, de ugyanúgy dicsőül meg a tanítvány is, ha osztozik Ura sorsában.

Németh Tibor testvérünk lelkeszi szolgálata mellett hosszú éveken keresztül gyűjteményi felelősként járta az országot, és katalógust készített minden egyes műtárgyról, hogy semmi el ne vesshessen, és értékékként tudjuk megélni a létezésüket. Isten ugyanígy szólít meg és keres meg ma is mindannyiunkat, hogy tudjuk, értékesek vagyunk, tudjuk, van lehetőség napfényre kerülni, az ő világosságában élni, és soha el nem veszni.

Szeretett Testvéreim! Az első keresztyének azzal is kitűntek kortársaik közül, hogy örülni tudtak testvéreik halálának, hiszen ők már megérkeztek oda, ahova egész életükben készültek, a szemtől szembe látás helyére. Most mi is abban a helyzetben vagyunk, hogy sóvárgó örömmel állhatunk meg Tibor bácsi ravatala mellett, hiszen az, amit ő egész életében hirdett, az Úrral való találkozás örömét, az most számára is valóság lett, és mi magunk is eljuthatunk oda.

Ezzel a biztos reménységgel engedhetjük el őt teremtő Urához felesége, gyermekei, vejei, unokái, húga és családja, a vanyolai és a csóti gyülekezet tagjai, a veszprémi egyházmegye lelkeszei és gyülekezetei, a győri szeretetotthon dolgozói és lakói, rokonok, ismerősök és az egész gyászoló gyülekezet.

Jézus mondja: Bizony, bizony, mondom néktek: ha a búzaszem nem esik a földbe, és nem hal meg, egymaga marad; de ha meghal, sokszoros termést hoz.

Ha valaki nekem szolgál, engem kövessen; és ahol én vagyok, ott lesz az én szolgálóm is; és ha valaki nekem szolgál, azt megbecsüli az Atya. Ámen.

* Elhangzott Pápán, 2001. március 20 -án.

A sajtó mint probléma az egyházban és az egyházon kívül

A Lp. 2001/2. számában a 62–66. oldalon jelent meg Frenkl Róbert: A sajtó mint hatalom az egyházban és egyházon kívül című cikke, mely a Révfülöpon 2000 őszén tartott lelkészkonferencián elhangzott előadásának írásos változata. A téma nagyon időszerrűnek látszik, megfogalmazása azonban mégsem szerencsés, mert a divatos értékítélet nem adaptálható az egyház kommunikációs tevékenységére. Egyházat és világot ugyanis nem lehet összemosni; erre már Jézus is figyelmeztet jól ismert főpapi imádságában (Jn 17,14). De a „sajtó mint negyedik hatalmi ágazat” tétel még az egyházon kívüli területen – a világban, a politikában, a társadalomban – sem érvényes feltétlenül, kizárólagosan és egyoldalúan. A cikkíró előadó tájékozottságára és szellemi kvalitásaira utal, hogy ennek a hatalomnak korlátait az 1990-es és az 1998-as választások meglepő eredményére mutatva demonstrálja. Az is pozitív jelenség, hogy az előterjesztés nem egyszerűen a „hatalom” – más szóval a „siker” – érvényesülését tartja kizárólag fontosnak, hanem helyenként túlmutat a témán, és legalább érintőlegesen foglalkozik tartalmi kérdésekkel is.

Korrekcióna szorul a cikkíró előadó problémalátása. Érdekes – bár önmagában talán még nem volna baj –, hogy a címben szereplő „egyház-világ” sorrendet megváltoztatja. Ezzel a megváltoztatott sorrenddel az „egyházon kívüli” sajtó prioritását helyezi homloktérbe, és hozzáméri az „egyházi” sajtót. Felidézi a pártállami megnyilatkozások tipikus témafeldolgozásainak bevett módszerét, amely minden esetben a többé-kevésbé torz valóságból és az ideológiai elvárásokból indult ki, majd ehhez mérve értékelt, illetve jelölte ki a megoldandó feladatokat. Ebben az összefüggésben válik világossá, hogy a sorrendcserének funkciója van; mint ahogyan annak is, hogy a 8 hasábos cikkből 3 hasáb az ideológiai alapvetés (62–63. o.), melynek következtében a bibliai (teológiai) szempont alkalmazása a „szociológiai szempont” érvényesítésének esik áldozatul. Ez utóbbi olyan ravasz fogalmazásban jelenik meg, hogy idéznem kell. „Magam már kaptam kitűnő szerzőtől korrekt kritikát azért, mert az egyházat nem Krisztus teste, a kereszt teológiája jegyében elemeztem, a hitvalló magatartást is szociológiai szempontból közelítettem meg. A kritika azért volt korrekt, mert egyik országos felülvizelő jelentésem gondolatmenetét bírálta ugyan, de maga is leszögezte, hogy a különbség abból adódik, hogy én szociológiai szempontból közelítettem az egyházhoz. Úgy vélem, ez jogos, természetesen nem tagadva a teológiai megközelítés elsődlegességét, de a médiakérdés elemzése is igényli a szociológiai nézőpontot. Arról van ugyanis szó – elfogadva az egyházi szolgálatban az evangélium hirdetésének meghatározó

voltát –, hogyan tudja az egyház mint intézményrendszer többek között a korszerű médiamunka segítségével betölteni hivatását. Nem szorítkozhat arra, hogy egyszerűen ismételt Isten váltságának egyszerű tervét közli az olvasóval, a nézővel vagy a hallgatóval bízva abban szelíd vagy agresszív rajongással, hogy a többit a Lélek elvégzi. A hitből adódó felelősség éppen-séggel az igényességet kívánja, sokféle eszközzel, színvonalasan szolgálni az evangélium ügyét.” (65. o.).

Nem azt vitatom, hogy az evangéliumi szemlélet érvényesítése szociológiai szempontból „szelíd és agresszív rajongásnak” minősül, hanem azt furcsállom, hogy mindez kritikátlanul érvényesülhet egy lelkészkonferencián, illetve az evangélikus teológiai szaksajtóban. Azért kell már itt is ilyen élesen fogalmaznom, mert az evangéliumi szemlélet elleni támadás csak látszólag sima és tompított, valójában radikális és önellentmondásos voltában megfellebbezhetetlen. Jézus szava a mindenkori egyházi sajtóra is érvényes: „Menjete el..., hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” (Mk 16,15a). Üres és etikátlan szócsépléssé válik, ha azt hirdetjük, hogy mindez persze nagyon fontos, de az igazán döntő a „hogyan és miként” szempontjának érvényesítése.

Inkább kiegészítésnek, semmint korrekciónak számom az írott egyházi sajtóval kapcsolatban az alábbiakat:

A cikkíró előadó által felvázolt kép látszólag teljes. Közismert és kiemelkedő jelentőségű lapjaink név szerint is említésre kerülnek. Szó esik a regionális és gyülekezeti sajtómunkáról is. Vannak persze hibák, de az összkép biztató, mert az állandó fejlődés jeleit mutatja. Van egy negatív példa is, de azért örvendes, hogy az egyház egésze türelmesen elviseli ezt az egyébként is „parciális” jelenséget (63–64. o.).

Feltétlenül említeni kellett volna a Dunántúli Harangszót, mely nemcsak címében, hanem olvasói-előfizetői körét tekintve is túlnő a regionális kereteken. Immár ötödik éve jelenik meg havi rendszerességgel, sajátosan megformált profillal. Fontos tény, hogy egyéni és gyülekezeti, valamint iskolai, alapítványi támogatással jelenik meg, s hogy tudatosan törekszik egyházi gyökereinkhez való visszatalálásra egy gyökértelenségének terhével viaskodó társadalomban.

Mivel a Keresztyén Igazság szerkesztőisége – eddigi gyakorlatának megfelelően – nem kíván reagálni rosszindulatú minősítésekre (64. o.), ezért csak két olyan tényre hívom fel a figyelmet, amely minden vitán felül áll. Az egyik: a lap első (összevont) száma 1989 első felében jelent meg, tehát még a rendszerváltás előtt. Nemcsak a szerkesztői bevezetés, hanem a több

mint 80 oldalnyi szöveg is jelezte az egyház megújulásáért érzett felelősséget és a kockázatot is vállaló készséget. Amikor 1989 júniusában kezünkbe vettük az újságot, úgy éreztük, hogy vállalkozásunk már akkor is eredményes volt, ha a hatalom lehetetlenné teszi a lap további megjelentetését. A másik: a negyedévenként megjelenő folyóirat immár 12 év óta folyamatosan részt vesz az egyházi sajtómunkában, mivel kispénzű támogatónak köre megmarad, a kieső olvasókat új érdeklődők pótolják. Az érezhetően kegyetlen médiaharcban ez az életben maradás önmagában is sikerként könyvelhető el.

A cikkíró előadó „szociológiai ihletettséggű teológiájával” nincs mit vitatkozni. Tiszteletben kell tartani, mint egy liberális személyiségnek az ősi és örökzöld teologia naturalis-t tükröző magánvéleményét. Nem lehet azonban mellőzni az egyháztörténet ama felismerését, mely szerint mindig nagy baj származott abból, ha a meghatározó tényezők a „dogmatikumról” az „etikumra” helyezték át az igehirdetés – egyáltalán: a missziói szolgálat – súlypontját, s azt igyekeztek bizonyítani, hogy milyen hasznos a keresztyénység ebben a világban. Baj van akkor, ha a mérték egyfelől az elmosódott tartalmú „korszerűség”, másfelől a nagyon is markáns tartalmú „szociáletikai szempont” (63. és 65. o.).

A probléma halmozottan jelentkezik az „m1” közszolgálati tévé „Hajnali gondolatok” című háromperces műsorában, melyben hetente egyszer evangélikus egyházunk is részt kap. A moralizálás sivatagában – „kerüld a rosszat és igyekezz a jóra!” – ritkán lel oázisra az eltikkadt tévé néző akkor, amikor legalább kísérelt történi az evangélium megszólaltatására. Fel kellene figyelni arra, hogy az évi minimum 52 alkalom páratlan le-

hetőséget nyújt missziói elkötelezettségünk bibliai és lutheránus gyökereket nem megtagadó érvényesítésére.

Fel kellene figyelni arra, hogy a klerikusokat (teológusokat) már több mint egy évtizede eltökélten támadó cikkíró előadó maga sem tud mit kezdeni Krisztustól kapott küldetésünk tulajdonképpeni tartalmával, s ezért ragad le a felvilágosodás-racionalizmus felszínes etizálásánál. Ellenállok a kísértésnek, hogy a részben adatszerűen gyűjtött negatív példákat emlegessem. Inkább arra kérem a figyelmes olvasót, hogy napról napra ellenőrizze: van-e mondanivalója az ökumenének – s ezen belül a protestantizmusnak, az evangélikus egyháznak – az új életet teremtő evangéliumról! Nem az-e a helyzet, hogy a megszólalók túlnyomó többségnek fogalma sincs „Isten felséges dolgairól” (ApCsel 2,11), s éppen ezért küldetését abban látja, hogy napi jótanácsokkal lássa el a tévé mindenkorit nézőit.

Az etikum kiemelésének problematikus voltára maga a cikkíró előadó szolgálat példát akkor, amikor megállapítja, hogy sajtó-etikai vétséget követ el az a személy, aki a cikkírói felkérésnek nem tesz eleget (64. o.). Bizony, itt a pártállami diktatúra szempontjai érvényesülnek, melyeket – mint a lélekszámvető múlt terhes örökségét – már éppen ideje lenne végképp felszámolnunk. Akkor ugyanis nagy „tisztesség” volt minden felkérés és üldözendő „tisztességtelenség” a kitüntető felkérés elhárítása. Magáninformációim szerint Frenkl Róbert nem vett részt a révfülöpi lelkeszkonferencián, így érdemi reflexiók már csak emiatt sem voltak lehetségesek. Ha ez igaz, még inkább szükség van az írásban megjelent előterjesztés kritikus vizsgálatára.

id. Magassy Sándor

Az „aszódi ügyről” – aszódi szemmel

„*Boldog ember az, aki nem jár a bűnösök tanácsa szerint, nem áll a vétkesek útjára, és nem ül a csúfolódók székére, hanem az Úr... törvényéről elmélkedik éjjel-nappal.*” (Zsolt 1,1–2)

Hosszú tanulmányt olvastunk a Lelkipásztor 2001/2. számában országos felügyelőnk tollából. „A sajtó mint hatalom egyházban és egyházon kívül” – ez volt a címe a dolgozatnak. Tanulságos megállapításokat tett felügyelő úr a sajtó körüli problémákról. Felvázolta, mekkora szerepe van az írott sajtónak a különféle konfliktusok megoldásában. „A tájékoztatás a konfliktusokról hozzátartozik a sajtó feladataihoz, ha jól végezzük, akkor elősegítjük a konkrét ügyek megoldását is, és híveket nyerhetünk meg az egyháznak” – olvassuk a tanulmányban.

Csak az nem világos sokunk számára, hogy miért volt szükség arra a 376 sorra, amely megelőzte az aszódi iskolai ügyről szóló újabb tudósítást. Lehetett volna ezzel kezdeni, a 27 sort – mely az ügyről szól – leírni. Úgy vettük észre, hogy sem az előzmény, sem az utána következő értekezés még köszönő viszonyban sincs az aszódi iskolai ügygel. Abban az aszódi lelkész, a helyi egyházi vezetés, gyülekezeti vezetés és három gyülekezet a céltábla.

Amikor a sajtóval foglalkozunk, érdekes eljátszani azzal a gondolattal: mi lehet a sorsa egy megtörtént esetnek. Természetesen meg nem történné nem lehet tenni. Letagadni se lehet. El-

tussolni sem, mert aki tud róla, annak mindig gyanús az elhallgatás. Lehet úgy tenni, mintha semmi sem történt volna. Meg lehet próbálni azt, hogy mindent jóra magyarázunk. Azzal is találkozunk egy-egy hírrel kapcsolatban, hogy „ha innen nézem” – „ha onnan nézem”. Keresni lehet vesztest és győztest. Vádlót, aki nem bír magával, és védőt, aki még az igazmondást is félreteszi védelem érdekében. Lehet látni „lángpallóst forogatót” és vele szemben „isteni csodáról” áradozót.

Ez a látás egyéni. Gondoljunk a közlekedési balesetet vizsgáló rendőrtisztre, aki tanúkat hallgat meg, s csodálkoznak, ha laikus lenne a vizsgálati ügyrendben, hogy úgy nyilatkoznak a tanúk, mintha mindegyikük más balesetet látott volna. Az aszódi iskolai ügygel – törvényszegéssel – is ez a helyzet.

Mást látott az aszódi tanárok törvényszegésében az igazgatótanács, az igazgató és az általa befolyásolt tanári testület és az országos egyházi vezetés. Adódik ez a másként látás a feladatból is. Mindegyik testületnek megvan a speciális feladata. Mindegyik testület más távolságra van az esettől is, az egyháztól is, de az evangélikus egyház szűkebb érdekeitől is.

Az „aszódi lelkésznek” megadatott – mint az akkori iskolai hitoktatás vezetőjének – az a lehetőség, hogy a törvényszegő fiatalokkal az ügy nyilvános kirobbanása előtt hatszemközt beszélgesen – mintegy lelkipásztori beszélgetést folytatva. Ezen a beszélge-

tésen kialakult a készülő ügy megnyugtató elintézése úgy, hogy a vétkezők belátták tettük helytelenségét és az iskolához való méltatlanságát. Önként jelezték az iskolától való távolmaradásukat (nem kerül megújításra a határidős szerződés, mivel még diplomája sem volt a tanár úrnak akkor, valamint a GYES igénybevétele a tanárnő részéről). Szóba sem került – keresztyén emberek között szóba sem kerülhet – a megfogant gyermek megölése, elvétele. Hangsúlyoznunk kell, hogy lelkész beszélgetett fiatal tanárokkal.

Tehát időt kaptak a fiatalok is, az iskola is, az egyház tisztessége is. Az igazgatótanács sem hozott halálos ítéletet, csak arra kérte az igazgatót, hogy ne újítsa meg – szándéka és ígérete ellenére – a tanári szerződést. Igazgató úr pedig minden szempontot szeme előtt tartott, csak azt hagyta ki, hogy a törvénszegés erkölcsi bűnként egyházi, mégpedig evangélikus gimnázium tanárai között történt. Az evangélikus gimnázium tanárának pedig feladata, hogy „hivatali és magánéletében... feddhetetlen életmódjával, vallásának gyakorlásával és rendezett családi életével mutasson példát tanítványainak és környezetének” – olvassuk az oktatási törvényünkben. Ennek elérésére – mint iskolai hitoktatók – a tanári testület ülésén hangoztattuk, hogy az evangélikus gimnázium tanára nem csupán alkalmazásban áll az egyház kereteiben, hanem egyházi szolgálatban áll. Ezért igényli az oktatási törvényünk a tanároktól – mint ahogyan igényli a lelkészeketől! – a példamutató erkölcsi életet.

Az igazgatótanácsnak azóta is érthetetlen – hiszen többször találkoztunk a hozzánk intézett levelekben és az újságcikkekben is –, hogyan lehet a fent idézett törvényes előírás alapján „magánéleti konfliktusnak” nevezni a nyilvánvaló törvénszegést. Másrészt megoldja-e a törvénszegést egy egyházi esküvő, ahol jelen vannak a diákok is, a szülők közül is sokan? S az esküvőn pedig a „menyasszonyt” kénytelen a pap székre ültetni, mert előrehaladott terhessége az állóképességét ennyire legyengítette. S hogyan hangozhatna el ilyenkor a házasság áldásának az a szavatisztaságban? Nem ítélet ez? Falun vagyunk – még akkor is, ha közigazgatásilag Aszód város, ahol széket esetleg mozgássérült, vagy begipszelt lábú menyasszony alá szoktak tenni.

Ilyen miatt is, közel kellene lenni az eseményhez, mielőtt véleményt mond arról valaki, netán ír is arról!

Levonhatjuk a következtetést tehát: minél távolabb van valaki a tethelytől, annál romantikusabbnak tűnik az, ami történt. Ezt olvassuk az Evangélikus Életben megjelent Konfliktusok című cikkben: „Aszódon két tanár szerelmét gyerek (! D. J.), majd házasságkötés (! D. J.) követte. Nem örvendetes, ha pletykák (! D. J.) terjednek iskolában, városban. Annál szebb a szerelem kiteljesedése – a pletykák kudarca –, két ember egymásra találása. Vannak, akik nem is látják. Vannak, akik az együttes öröm helyett a törvénykezés, az ítélezés lángpallosát akarják forgatni. Érthetetlen, szeretetlen, keresztyénietlen. Ha nem lett volna gyerek, ha elvetetik, nincs bizonyíték, nincs gond. Hipokrizis a javából. Jézus más volt. Ő a valóban bűnös asszonyt is megvédte, figyelmeztetve a sokaságot, hogy az vesse rá az első követ, aki nem bűnös. Hová lettek a vádlók?!”

Távolról ilyen szép, ilyen bimbózó a szerelem – csak az általam betűzött felkiáltójelekre kell figyelni és elgondolkodni! De abban az iskolában, ahol a diákok suttogtak, a tanárnő szűk ruháján a gyermek mozgását figyelték, tiszteletlen megjegyzésekkel tarkították mindezt, ott más is érezte, hogy nincs rend. Ezek a diákok úgy tudták: egyházi, sőt evangélikus egyházi iskolában vannak. Otthon is, de a hittanórán mindenképpen hal-

lották, hogy a keresztyén emberek között ez nem így van, másként kell lennie. Tananyag ugyanis a Tízparancsolat, de nem tananyag a parázna nő esete – ismert kortörténeti és egyéb okok miatt (gyakori a félrecsúszás, mert hajlamosak vagyunk a bűnből erényt csinálni!). Hisszük, hogy országos felügyelő urunk a fenti híradás helyett gondolhatott volna a Prédikátor könyve 3,5-re: „Megvan az ideje az ölelésnek, és megvan az ideje az öleléstől való tartózkodásnak...” Nem gyűrűzött volna már 2 éve a bűn következménye ilyen módon...

Az igazgatótanács pedig, amelynek feladatául írja elő a törvénykönyv a törvényes rend betartását és betartatását, komolyan vette ezt, hiszen az igazgatótanácsban lelkészek mellett keresztyénségüket komolyan gyakorló egyháztagok vannak, akik számára a keresztyén erkölcs, a Tízparancsolat nem féledendő régiség, hanem Isten élő utasítása és útbaigazítása a mai életben. Ezért nem értette meg az igazgatótanács a hozzá intézett országos felügyelői intelmet sorait: „sajnos a lelkész urak ragaszkodtak nem védhető álláspontjukhoz az egyházi elnökséggel szemben”. Az „egyházkormányzás már egy évvel ezelőtt kérte az ügy lezárását, úgy ítélte meg, hogy a tanár eltávolítása nem indokolt” – olvassuk a tanulmányban.

Ez a helyzet bennünket Jónás próféta esetére emlékeztet, amikor azt olvassuk, hogy a tanár eltávolítása nem indokolt. Jónás könyve 1. fejezete szól arról, hogy Isten Jónást Ninivébe küldte – azaz egyházi küldetése van, mondjuk, tanár az illető és tanárnő evangélikus gimnáziumban. Jónás azonban nem Ninivébe, hanem máshová indul. Úgy tesz, mint a többi utas a hajón: kifizette jegyét, és az Úr elől utazik! Nagy vihar támadt a tengeren, dobálják a vízbe a hajón lévő holmikat. Jónás pedig lement a hajó mélyébe, ott feküdt mély álomba merülve – valamilyen hamis biztonságérzetben. Itt is a nevezett tanár viszonylag csendben van, a tárgyalások azonban ügyéről folynak, ez embereket mélyen nyugtalanít, mások megbélyegzetté váltak, iratok, jegyzőkönyvek keletkeztek, lassan eléri a 200 oldalt a termés. A hajósok ébresztgetik Jónást, fel is keltették – s a mi tanárunk országos botrányra fenyegetőzik, médiát emleget, és egyházi vezetőkre hivatkozik. Jónás, amikor kiderült, hogy miatta van a vihar, azt ajánlja: fogjatok meg, és dobjatok a tengerbe, akkor lecsendesedik körülöttetek a tenger, mert tudom, hogy miattam támadt ez a nagy vihar rátok. Az itteni esetben Jónás maradt a hajón, és a kapitányi hídról löködnék a vízbe a kapitány munkatársait. S ma sokan dühösen csodálkoznak, hogy a vihar mégsem szűnt. A bibliai példa arra utal, hogy amikor Jónást dobták a tengerbe, akkor szűnt meg a tenger háborgása. Az pedig Isten különleges csodája volt, hogy Jónásról maga Isten gondoskodott. De azok, akik a vihar megszűntének tanúi voltak, különös tisztelettel áldották az Istent. Ennek azonban Aszódon még a leghalványabb jele sincs.

Az pedig, hogy a helyi vezetés mibe nyugodott bele vagy mibe nem, az ebben az ügyben nem jelentett soha semmit, hiszen az igazgatótanács tartotta kezében az ügy kezelését. Ezalatt lett nyilvánvalóvá az, hogy igazgató úr nem tud együtt dolgozni az igazgatótanáccsal. Ilyen esetben nem az igazgatótanács szokott felállni, hanem az igazgatónak kellene eltávoznia. De Aszódon nem ez a rend. Így hangzott el a jelszó az egyik igazgatótanácsai ülésen: a klérus vonuljon ki az iskolából. Igaz, hogy több óras volt ez az igazgatótanácsai ülés, de a tanári testületbe csupán ez érkezett meg. Senki nem gondolt azonban arra, milyen egyházi iskola az, ahonnan az egyház hivatásos elemeinek ki kellene vonulniuk.

Könnyebb volt az „aszódi ügyet” személyi ellentét ügyévé minősíteni, amikor sehogy sem akart rendeződni. Ez ellen azonban az igazgatótanács folyamatosan tiltakozott. Mégis úgy jutott a közvélemény elé – ez a tanulmány, amire válaszolunk, jelzi –, hogy ez az aszódi lelkész, azaz a helyi esperes és az igazgatótanács személyi torzskodása. El kell csendesíteni őket, és megoldódik az ügy. Tudni kell azonban, hogy amennyiben ez személyi ügy, akkor nyilván az igazgatótanács is így foglalkozott volna ezzel. De 2000. március 9-én – amikor még a meg nem változtatott oktatási törvényünk volt érvényben – az igazgatótanács élt az igazgató feletti munkáltatói jogával. Akik jelen voltak azon az igazgatótanácsi ülésen, tudják és emlékeznek rá, hogy milyen feszült és más irányba terelő megnyilatkozások ellenére is, kitarított szavazati joga mellett, és 7 tag szavazata 4 tag ellenében az igazgató felmentése mellett döntött. Erre a döntésre az igazgató sorozatos törvényszegése vezette a testületet. Az igazgatótanács ugyanis féltette és félti ma is az iskolát attól az egyházhoz nem méltó, idegen szellemtől, mely az iskola másságát igyekszik belesimítani a jellegtelen általános közoktatásba, elsősorban erkölcsiekben. Szerette volna az igazgatótanács felhívni a figyelmet arra a rosszul kezelt ügyre, mely az iskola 6 évre kinevezett igazgatója megkezdett tevékenységének első, de mindenre kiható gyümölcse volt. Ennek a gyümölcsnek az érlelésében nem volt egyedül, mert a homályos politikai múlt ma már csak belső segítséggel teremhet az egyházban ilyen törvényszegés-sorozatot.

Az igazgatótanács nem újságcikk írók klubja volt ebben az ügyben. Nem jelentetett meg nyilatkozatokat. Csak féltőn aggódott az Országos Presbitérium által rábízott iskoláért, hogy az világitson és példát adjon erkölcsileg amúgyis sántikáló társadalmunknak. Szégyelltük, hogy fáradozásunk eredménytelen maradt. Egyházunk vezetőinek szeretnénk volna segíteni, hogy kevesebb legyen a gondjuk. Nem az igazgatótanácson múlt, hogy ez nem sikerült. Az egyházközség vezetői pedig tagjai ugyan az igazgatótanácsnak, de ketten is csak az igazgatótanács heted részét alkottuk.

Érdemes külön szólni az aszódi tudósítás egy mondatáról: „Hiba lenne ebből az esetből általánosítani, de jelzi a veszélyt, a tekintélyelvű megoldás kísérletét, amely nem bírja el a sajtó kontrollját”. A tekintélyelvű megoldási kísérletről sokat lehetne szólni, felidézve az igazgatótanács üléseit, amelyen ez a felső tekintély elve érvényesült. Nem tudjuk ma sem, hogy mi alapján történt annak megállapítása, hogy a „a tanár eltávolítása nem indokolt”?! Vagy mivel támasztható alá az a megállapítás, hogy a lelkészek ragaszkodnak „nem védhető álláspontjukhoz”?! De az sem tisztázott, hogy mit jelent az igazgató és az esperes presztizscsatája. Az esperes igazgató akart lenni, vagy az igazgató esperes? Hasonlóképpen kérdezett az igazgatótanács az országos felügyelő úrnak a testülethez intézett levelének zárórészére is, mely kimerítette a fenyegetés jellegét is: „Amennyiben nem képesek az ügy lezárására – lévén, hogy az eredeti ügy már nem ügy (? D. J.), egymással megromlott kapcsolatuk az ügy – akkor az Országos Presbitérium lesz kénytelen felülvizsgálni az igazgatótanács összetételét és működését. De remélem, erre nem lesz szükség”.

Tényleg nem írtunk erről egy sort sem a sajtóban. Nem mint ha nem lett volna mit megírunk. Úgy éreztük, hogy van elég probléma egyházunkban. Ismertük az egyházon kívüliek hozzáállását a rendszerváltás óta az egyházi ügyekhez. Nem akartunk sajtónyilatkozattal nekik örömet szerezni. Másrészt egyházi

ügyek elintézése nem a közvéleményre tartozik. Ahogyan erkölcsünknek az egyházban nem a közérkölcshöz kell igazodnia, hanem Isten igéjéhez, így ha komolyan vesszük az Isten igéjét, akkor nem vitázunk, hanem élünk aszerint. Ez tartozik az egyház népéhez. Nem fenyegetőzünk országos botrányal, médiával – mint ahogyan a törvényszegő tanár tette azt fenyegetésében. Nem szervezünk tüntetést igazgatótanácsként senki ellen, mint tette a nevezett tanár az igazgatótanács és az országos elnökség ellen az evangélikus iskola folyosóján demonstrálva, katolikus szülőket felhasználva arra. Nem gyűjtött az igazgatótanács aláírást sem álláspontja védelmében, mint tette a nevezett tanár úr annak nyomtatékosítására, mennyire őmellelte állnak. Ugyanis, ha írunk a sajtóban, akkor erről is írni kellett volna. Ez pedig nem olyan virág, melyet büszkén tűztünk volna a kalapunkra.

Végül a történethez tartozik, hogy az Evangélikus Élet vonatkozó számát nem adták át templomi árusításra, így az nem jutott a hívek kezébe – az előfizetők azonban megkapták, csak az áruspéldányokról volt szó. A vąd – mint sokszor történt – az aszódi lelkészt érte ebben az előadásban is, hiszen csak rá lehet gondolni, amikor ezt olvassuk: „a lelkész közvetlen befolyása alá tartozó három gyülekezetben nem engedték terjeszteni az Evangélikus Élet vonatkozó számát”. Vádról szólunk, bár ezt bizonyítani ille nék, hogy itt milyen nyomásról volt szó. Az nem fordult meg senki fejében, hogy szabad a lelkésznek a lelkészi esküjét komolyan venni, amely a lelkészt arra kötelezi, hogy „az Úr Jézus Krisztus evangéliumát a teljes Szentírás szerint egyházunk hitvallásai értelmében tisztán és igazán hirdetem... a reám bízottakat híven pásztorolom... egyházunk törvényes rendjét megtartom és védelmezem...” (ld. Agenda!)? S ezzel együtt jár a II. tv. 5. §. (1) bek. A pontja szerint a lelkész sajátos joga és kötelessége Isten igéjének, törvényének és evangéliumának hirdetése. Emellett a III. tv. 9. §. előírja, hogy „a gyülekezeti lelkész, mint a Magyarországi Evangélikus Egyház lelkésze felelős azért, hogy egyháza biblikus és hitvallásos tanítása érvényesüljön munkájában és gyülekezetében. Felelős azért, hogy a gyülekezetben tévitanítások ne terjedjenek...” S aki ezeket komolyan veszi – márpedig minden gyülekezeti lelkésztől ezt kell feltételeznünk –, az nem gondol a fenti esetben cenzúrára akkor, amikor ebben a tanulmányban országos felügyelőnk megítélése alá kerülünk, hanem arra, hogy a lelkészi szolgálatot lehet komolyan venni: Isten igéjét, a Bibliát, valamint a hitvallási iratainkat, köztük a Kis Kátét. Sapienti sat!

Levelek, válaszok, meg nem válaszolt levelek, jegyzőkönyvek, feljegyzések, személyes tárgyalások, demonstráció, aláírásgyűjtés, fenyegetés országos botrányal, felborzolt kedélyek, megoldhatatlan rejtélyek, mezítlábas teológiai feljegyzések, kibogozhatatlan kapcsolatok és érdekek, őszinteség és titkolózás, vądaskodás, megbélyegzés, torzítás és félrebeszélés „állatorvosi lova” ez az aszódi ügy.

Nem vagyunk biztosak abban, hogy az, ahogyan a Lelkipásztor 2001/2 számában megjelent tanulmány elénk tárta az aszódi evangélikus gimnáziumban történtek ügyét, az lenne az „evangélikus egyház hangja a magyar sajtóban és közéletben”. Ha az, akkor tényleg sapienti sat!

Minden ügyben, mely egyházunkban próba elé állít bennünket, mielőtt indulattal és lendülettel nekiállnánk, jó a megoldás megtalálásaként Jézus szavaira figyelni. Erre az aszódi iskolai ügyre is hasznos útbaigazítás lehetne a Jel 2,12–17 tényleírása, óvó szava a kibontakozásra, iránymutatásra.

Detre János, „az aszódi lelkész”

Megtisztelő számomra, hogy id. Magassy Sándor és Detre János reagáltak dolgozatomra.

Id. Magassy Sándorral egyetértek abban, hogy a Dunántúli Harangszót név szerint is említhettem volna. Számos értékes, egyetértésre számot tartó és vitára ingerlő gondolatot írt le. Bár ravaszh fogalmazásnak minősíti, de korrekten idézi írásom egyik alapvető gondolatmenetét, így az olvasóra bízható az állásfoglalás. Kár, hogy ellenállt a kísértésnek és nem emlegette a „részben adatszzerűen gyűjtött negatív példákat”. Így a rám vonatkozó passzusoknál inkább minősít, mint érvel. Alapvető tévedése, hogy támadnám a teológusokat és nem tudnék mit kezdeni Krisztustól kapott küldetésünk tulajdonképpeni tartalmával. Úgy vélem, nyilvánvaló hiányosságaim ellenére másfél évtizedes újabb keletű egyházi munkásságom megvéd ettől a vádtól.

Örülök, hogy ha majd két év után is, de írásom nyomán Detre János megszólalt, vállalta álláspontját, vállalt egyfajta nyilvánosságot. Ez annyira fontos – hiszen így minden olvasó végre a történet igazi főszereplőjének verziója alapján tájékozódhat –, hogy ehhez nem kívánok semmit hozzátenni, bármely részletet vitatni.

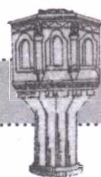
Csak két megjegyzést teszek. A hihetetlen aránytévészés ebben az írásban ott nyilvánul meg, hogy feltételezi, az aszóli ügy huszonhét sora miatt írtam a tanulmányt. Mulatságos a többszám, „a sokunk számára”. Felkérésre vállaltam az előadást, a témát is kaptam, lelkészkonferencián. Változott a konferencia időpontja, ekkor külföldön tartózkodtam, ezért felolvasták az előadást, majd megjelent a Lelkipásztorban. Fontos, ami Aszódon történt, de nem annyira, hogy a gombhoz kerestük volna a kabátot.

A másik dolog. 1999. szeptember 13-án, az ügy kezdeti stádiumában, az akkori országos elnökség, a két püspök és az országos felügyelő testvéri beszélgetést folytatott az esperes úrral, helyettesével és az igazgató úrral. Kértük, hogy zárják le az ügyet, elmondtuk – együtt és külön-külön –, hogy nem értenénk egyet az egyébként jól dolgozó tanár eltávolításával. Ma az egyház rendjét csak a közakarat, a törvények tisztelete, a kompetenciák elfogadása garantálja. Óriási dolog, hogy újra vannak iskoláink. Nagy öröm és nagy felelősség ez. Egyházban és társadalomban permanensen helyt kell állnunk, bizonyítanunk létjogosultságunkat, értékeinket. Ennyi.

Frenkl Róbert

Szerkesztői közlemény

Februári számunkban (55–59. o.) közöltük Horst Echternach: A Dominus Iesus nyilatkozat és a római katolikus egyház felsőbbbségi igénye című előadását, amely a Hittudományi Egyetemen hangzott el 2000 decemberében. A megjelent előadásra többen is reagáltak. Terjedelmes tanulmányt küldött Lovassy Attila, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem teológiai karának hallgatója. A tanulmány összefoglalja az Alapvető Hittan Tanszéken, Kránitz Mihály professzor vezetésével a témáról tartott szeminárium anyagát. Kedves, testvéri hozzászólásban reagált a cikkekre dr. Horváth Ciprián pannonhalmi bencés és plébános testvérünk. Hálásak vagyunk ezekért a válaszcikkekért, hisz az ökumenikus közeledés egyetlen lehetséges útja a testvéri párbeszéd. Nyári dupla számunkban fogunk a témával foglalkozni és a cikkeket részben közölni. Ezúton is köszönetet mondunk Hafenschner Károly ny. lelkész, c. teológiai professzornak, a Lelkipásztor korábbi felelős szerkesztőjének, aki az Echternach-előadás kiváltotta párbeszéd gondozását, értékelését vállalta, s aki a nyári számban megjelenő cikkeknek gazdája lesz.

HÚSVÉT ÜNNEPE UTÁN 4. VASÁRNAP (CANTATE)

• Jel 15,3–4

Cantate Domino canticum novum!

Ne a szövegre, hanem a zsolttárosra figyeljünk!

Az ősi zsolttár felszólítása szinte magával ragad minket. Nem a szavak és a zsolttár tartalma, hanem a zsolttáros őszinte, átélt hangja elevenedik meg az igehirdetésre készülő lelkészben. A zsolttáros az egész földet és a teremtettséget szólítja fel minden nap éneklésre és túláradó örömré. Figyeljünk Dávid királyra, aki az Isten ládáját elhelyezteti a sátorban. Dávid áldozatot mutat be, és mélyen megérinti az istentisztelet egésze. Dávidból feltör a hálaadás, és felszólítja egész népét: énekeljetelem együtt, zengjetelem zsolttárt, dicsőítsételem szent nevét, és szívből örüljetelem.¹

Ézsaiás próféta az Úr szolgájának alakját látja kirajzolódni maga előtt, és Isten megmutatja neki a szabadulás útját. A próféta látóköre kitágul, és a föld szélén lévőket is éneklésre biztatja.²

Érdemes Máté evangéliumában a gyermekekre és a csecsemőkre vetni a figyelmünket. Jézus megtisztítja a templomot, és csodákat tesz. A templomban lévő gyermekek szívéből feltör a hozsánnázó új ének.³

A papiruszon írt évezredes szövegek, pergamenre írt elmosódott himnuszok, vagy az őseinktől örökölt családi Biblia régi zsolttárai és régi énekek sora hogyan lesz új énekké számunkra, olyanná, amivel bátran állhatunk ki a gyülekezetünk elé Cantate vasárnapján, Isten ígését kell hirdetnünk: énekeljetelem új éneket!

Cantate vasárnapjának ógyházi evangéliumában találjuk meg a választ. János evangéliuma 16. fejezetében az elmenni készülő Úr Pártfogót ígér a tanítványoknak. A Lélek az, aki velünk van, és aki hasonlóan Dávidhoz, Ézsaiáshoz és minden új éneket zengő kórus taghoz minket is meg akar érinteni. Az igehirdetésünk előfeltétele, hogy mi magunk is a Szentlélek munkája nyomán új éneket zengjünk.

Mit is látott János a Lélek által?

János jelenéseiben a Lélek megérintő munkáját nyomon követhetjük. A Lélek kiemeli Jánost, és jeleket, mennyei jeleket látat meg az apostollal. Küszöbön áll a harag hét poharának kiöntése, amely Isten haragjának beteljesedést jelent. Az üvegtenger elszíneződése már az előkészületet jelöli.⁴ A kozmikus vég kitörése előtt azonban lát még valamit a könyv írója. Ott áll az üvegtengeren⁵ egy mennyei kórus. Ők azok, akik legyőzték a fenévat és annak képmását és nevének számát, mert hűségesek voltak és ellenálltak a legcsábítóbb „képmás” kísértésének is. A győzelmet azonban egyedül a Bárány szabadításának köszönhetik. A mennyei kórus tagjai már nem félnek, hanem biztos lábon állnak a tűzzel vegyült üvegtengernél. Ők Isten hárfáját tartják kezükben és énekelnek, méghozzá valóban új éneket, amely Mózes és a Bárány éneke.

Mózes a Vörös-tengeren való átjutás után hálaéneket énekel. A mennyei kórus éneke azonban nem azonos az Exodus 15-ben olvasható Mózes énekével. A mennyei himnusz már a végső győzelem feletti öröm éneke. A Bárány a múltat és a jövődőt egyaránt egészen új összefüggésbe állítja.

Új éneket énekelnek, amelyet áthat a bizonyosság. A himnusz szövege olyan, mint egy mozaik, amely válogatva az Ószövetség igéi közül egészen újjá formálódott. Az új ének tehát a mennyei liturgiában azt jelenti, hogy összeáll a kép, és a töredékes új és a tökéletes imává formálódik.

A himnusz azt hirdeti nekünk, hogy Krisztus váltsága hatékony, és győzelemre vezet a benne bízokat és hitben állhatatosakat. Isten hatalmával szemben vereségre van ítélve a gonosz minden hatalma. Éppen ezért a föld minden népe hódolni fog a trónusa előtt.⁶

⁴ „Θάλασσαν ὑάλινην μεμιγμένην” Az üvegtenger tűzzel vegyült: az ítélet kezdetét jelenti.

⁵ „ἐπὶ τὴν θάλασσαν...”

⁶ „A mennyei kar énekének tartalma: Isten dicsérete nagy tetteiért. (ἔργα) Ez az Úr a »παντοκράτωρ«, mindenek teremtője, fenntartója és kormányzója. A »mindenható« kifejezés csak nagyon szegényesen adja vissza a képzet tartalmának eredeti gazdagságát. A gyülekezet azért ad hálát, hogy ez az Úr, aki uralmát a Bárány által és a szolgálat módján gyakorolja, a népek királya, vagyis gondviselője és kormányzója, a történelem irányítója és célhoz vivője. E himnusz a történelemben járó és cselekvő Isten magasztalása, aki hatalmát igazságosan gyakorolja. Ítélete tetteiben nyilvánul meg. Ezt a világműkörmányzó Urat dicsőség (δόξα) és félelem illeti meg.” Dr. Groó Gyula

¹ 1Krón 16,1

² Ézs 42,10

³ Mt 21,15

A mennyei istentisztelet és Cantate vasárnapja

A keresztyény istentisztelet a mennyei istentisztelet előképe. Persze ez csak akkor igaz, ha azzal a tudattal és reménységgel prédikálunk vagy veszünk részt az istentiszteleten, hogy mi a Bárány győzelmű kórusába vagyunk meghívottak. Az istentiszteleten átélhetjük azt, amit sehol máshol. Az Atya és a Bárány pártfogását kézzelfoghatóan megtapasztaljuk. Istenélményünk lehet a prédikáció átélésében és a szentségek vételében. Új éneket csak úgy lehet énekelni, ha Isten kozmikus megváltó cselekedete – amely a kereszttel mögé van rejtve – személyesen átél, szívünkbe markoló tapasztalássá lesz.

Cantate vasárnapját az egyház ősi tradíciója a „musica sacra” ünnepének tartja. Égető kérdés a gyülekezeteink gyakorlatában, hogy az éneklés kifejezi-e a hálaadás szívből feltörő győzelmű örömét. Nem egyszerűen arról van szó, hogy a gyülekezet éneke emelkedett vagy művészi-e. Nagyon fontos, hogy az istentiszteleten szépen és ékesen szóljon az ének, de még fontosabb, hogy az éneklő gyülekezet legyen emelkedett, Krisztusra összpontosító, megbékélt és szent. Az igehirdetőnek az istentisztelet minden részében arra kell a figyelmet felhívni, hogy az Isten jelen van közöttünk, és Krisztusért a győztesek között tart számon. Az istentisztelet a mennyei istentisztelet előképe. Függetlenül attól, hogy valaki milyen indítással érkezik a templomba, tudnia kell, hogy mint „betért” ember „megtértté” lehet, mert meghívott vendég az Isten lakomájára, ami azt jelenti, hogy a jelenések könyvében szereplő kórusnak is tagja lehet. Az istentiszteleten a békéltetés szolgálatán keresztül az ember újjászülehet. Ha ezt átéljük, akkor kitör belőlünk az őszinte hála, és nemcsak életünk, hanem énekünk is újjá lesz. Talán mélyre kell zuhannunk és a kereszthordozásba szinte beleroskadunk, de egyszer csak átéljük, hogy átkarol minket az Isten és pártfogásába vesz. Ennek az átélése a világ legcsodálatosabb pillanata.

Új ének tehát akkor születik, ha valaki átéli, hogy Isten pártfogásába veszi. Ilyenkor történik meg a csoda: Mózes, Dávid, a jeruzsálemi gyerekek éneke, Mózes és a Bárány éneke, a vasárnap istentisztelet éneke, a múlt, jelen és jövő összeér és felharsan az új ének, és együtt hirdetjük a zsoltárossal: Cantate Domino canticum novum!

Vázlat

1. A Pártfogó személyessé teszi Isten csodálatos művét, a Krisztusban szerzett váltságot.
2. A személyes hit, a szívből feltörő öröm kitágítja a látókörünket a teremtettség, az egész világon élő emberiség és a nekünk készített mennyei istentisztelet felé.
3. Krisztusban új életet nyerünk, amelyből új ének fakad.

Labossa György

HÚSVÉT ÜNNEPE UTÁN 5. VASÁRNAP (ROGATE)

• Kol 4,2–4

Egzegézis

Pál munkatársának, a Kolosséból származó Epafrásznak munkája nyomán jutott el az evangélium a kisázsiai, provinciális helyzetű városkába. Kelet és Nyugat között, fontos kereskedel-

mi utak találkozáspontjánál afféle olvasztótégelyként működött Kolossé. Nem volt könnyű a kicsiny keresztyén gyülekezet élete, hitét tévtanítók ostromolták. A tévtanítás sarkalatos pontjai – a levél és a vallástörténeti összefüggések alapján – a következők lehetnek: a világ elemeinek (föld, víz, levegő, tűz és az éther) mindenek felett való ereje, determináló képessége. A világ a négy elemből keletkezett, de az ezek által meghatározott világ múlandó. Csak az ötödik elem, az éther örök és magasztos. A léleknek ide kell önmegtartóztatással felemelkednie. A tévtanítók hajlandóak voltak Krisztust is beépíteni ebbe a rendszerbe, de csupán a földi kereteken belül fogadták el uralmát, a kozmosz feletti hatalmát tagadták.

Pál – amellet, hogy az erőtlén, bizonytalankodó gyülekezetet nem letorkollja, hanem erősíti, biztatja, bátorítja – a tévtanítókkal mint kívülállók tévedéseivel száll vitába. Így válik a levél központi mondanivalójává a Krisztusban megvalósuló teljesség és tökéletesség, a már a földi élet közösségében elkezdődő üdvösség.

Miután sorra vette az apostol a világ, az egyház és az egyes ember életét Krisztus uralmának fényében, az evangélium szolgálatára irányítja a levél olvasóinak figyelmét. A kiindulópont az imádság.

Τῆ προσευχῆ προσκατερεῖτε (Imperat.) – az imádkozásban legyetek kitaróak, állhatatosak, valamint: buzgón foglalatoskodjatok az imádkozással, ragaszkodjatok hozzá, emellet ennek a szónak is, „legyetek készen!” van jelentése. Ez utóbbi külön hangsúlyt kap: γρηγοροῦντες (Part.) – őrt állók, éberek, vigyázók; ami valóban indokolt a tévtanítók határozott gyözködése közepette. Az éberség, az őrködés az imádságra és a hálaadásra vonatkozik. Tehát az apostol nem arra inti a kolosséiakat, hogy éberen őrködjének a tanítás tisztasága fölött, vagy őrködjének, hogy az idegen, pogány tévtanok ne juthassanak be közéjük, hanem egyedül az Úrral való, élő, éber, szüntelenül működő kapcsolatot tartja biztonságosnak, vagyis, hogy a gyülekezetnek nem másra, mint egyedül Krisztusra van szüksége, ezért közvetlenül őhozza köti őket. És ha már ott vannak, ne feledkezzenek meg arról a szolgálatról, ami minden keresztyén felelőssége: az egymásért való imádságról, amire nagy szüksége van az apostolnak, és aminek erejében nagyon bízik is.

Pál nem érzi magát a gyülekezet fölött állónak. Nem egyszerűen a gyülekezetnek van szüksége az ő tanácsaira, hanem neki is a gyülekezet imádságaira.

Θύραν τοῦ λόγου – szemléletesen az ige ajtajáról beszél, kifejezésre juttatva, hogy az ige esetében is: míg Isten meg nem nyitja azt, hozzáférhetetlen, megérthetetlen. Az tehát, hogy megérthetjük az üzenetet, és azt másoknak is továbbadhatjuk, nem magától értetődő. Isten kegyelmén múlik. Az igeolvasás és az igehirdetés nem művelhető imádság nélkül, pusztán emberi erőből. Az ajtónyitásnak többféle értelme is van ebben a szakaszban. Pál ebben az időben fogoly, ahhoz tehát, hogy személyesen továbbvihesse az evangéliumot, ki kell szabadulnia. De szükség van arra is, hogy az Úr megnyissa Pál és munkatársainak szívét és értelmét, hogy Krisztus titkát maradéktalanul megérthessék.

Τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ – a bezárt ajtó, az ige ajtaja mögött rejlik Krisztus titka. A levél korábbi részeiből (1,26–27; 2,2) kiderül, mi ez az Isten által kezdetektől eltervezett, nemzedékeken átívelő és Krisztusban megjelenő titok: maga az Úr Jézus Krisztus, akiben az egész világ – az egész emberiség és a koz-

mosz – üdvösségének lehetősége rejlik. Nem valami mély értelmű tanítás, Krisztus szavaiból merített ismeret, hanem Krisztus maga. Krisztus, akiben van minden ismeret és bölcsesség. Krisztuson keresztül, vele ismerhető meg a múlt, a jelen és a jövő. Mindent átfog, de titka nem a misztériumvallások értelmében titokzatos: vagyis nem csupán néhány beavatott számára fenntartott, megismerhető titok, hanem minden ember számára elérhető, de csak hit által. Ebben áll elrejtettsége. A tartalmi kérdések mellett az evangélium szolgálatának formaiságára is gondol az apostol. Az új fordításban kissé elvész ennek az értelme, eredetileg: *να φανερωσω αυτο δει με λαλησαι* – „hogyan napvilágra hozzam azt úgy, ahogy szólanom kell”. Figyelni kell tehát az ige hallgatóira is, behelyezkedni az ő gondolatvilágukba; ebben a szellemben íródott a Kolosséi levél, de a „hogyan” is elsősorban az Úr adja.

Hídverés

Ha valamikor, akkor a mi korunkban igazán bőszes mondani-valója van a Kolosséi levélnek. Olyannyira szembeötlő a szellem-történeti párhuzam (ld.: Dr. Cserháti Sándor: A Kolossébeliekhez és a Filemonhoz írt levél, Bp. 1978. 25–26. o.), hogy nagyon hasznos lenne a teljes levelet végigmagyarázni, akár bibliaórai sorozatban. A feloldódó határok országok, kultúrák között, a vallások keveredése, nem egyszer összemosása, a növekvő bizonytalanságérzet és a katasztrófákról való híradás felfokozottsága... Emellett mi is találkozzunk a világ elemeiről szóló tanítással, amit például ma „feng shui”-nak hívnak és szintén Keletről (Kínából) való. És biztos, ami biztos alapon ezt is elfogadjuk, hátha kevés a mi Bibliánk, hátha kiegyensúlyozottabbak, boldogabbak és főként sikeresebbek lehetünk, mint csupán a krisztuskövetés egyszerűnek tűnő útján. Hátha varázsolhatunk magunknak egy kis szerencsét...

Megdöbbenően kevés emberrel találkozom, aki amellett, hogy keresztyénnek tartja magát, elégedett is volna. Holott aki közösségben van Krisztussal, az a teljesség birtokosával van közösségben. Hogy lehet az, hogy ez mégsem látszik életünkön? Hogy lehet az, hogy mégis olyan boldogtalanok tudunk lenni?

Talán nem vigyázunk eléggé. Nap mint nap tapasztalom, hogyan próbál a kísértő mindenféle apró-cseprő üggyel elvonni az igeolvasástól és az imádságtól. Pedig a Krisztusban lakozó teljesség az imádság közösségében ragadható meg számunkra.

Boldogságunk alapja: Krisztussal egészen eggyé válni, őbenne elrejtett és így teljes életet élni. Gyakran és nagyon tévesen próbáljuk az úrt betölteni mindenfélével. Igazából Krisztusra van szükségünk. Vele a nehézségek, a hiányok között is megélhetjük a teljesség elégedettségét. Mert nem az a boldogság, ha kéréseink teljesülnek, hanem boldogság már maga az imádság. Boldogság a tökéletes, a teljes szeretet közelében lenni. Nem így érzed? Akkor valami betolakodott Krisztus és közéd. Épp ezért int éberségre az apostol. A megrestülés kísértése ellen: kitartásra és hálaadásra. Jóval több ez, mint a kérések felsorolása. Hiszen már kérésünkben is hálások lehetünk, és a hálátelt szívből szakad fel az őszinte dicsőítés. A hálaadás édestestvére az elfogadás, a megértés, a bizalom. Így tudunk hálát adni akkor is, amikor lát-szólag nem teljesült a kérésünk, bármennyire is fontosnak tartottuk azt. Hálát adni azt is jelenti: tudom, hogy az Úr látta, mennyire szerettem volna. De valami jobbat készített, tudom,

mert szeret, és ő másképp, teljességében látja a világot. És mert akik őt szeretik, azoknak minden javukra van. Ha nem is úgy teljesülnek kéréseim, ahogyan azt elképzeltem, megtapasztalhatom: az Úr soha nem hagy válasz nélkül.

Néhány lehetséges szempont az igehirdetéshez

1. Az Úr imádságainkban önmagával ajándékoz meg bennünket. Örkdjünk éberen, és ne szakítsuk meg a vele való kapcsolatot, ami életünk egyetlen biztosítéka!

2. Hogyan adhatunk hálát a nehézségek között, amikor érzelmeink inkább lázadásra sarkallnának? Ha szem előtt tartjuk, hogy valóban okunk van a hálaadásra, az megvéd az elke-seredéstől.

3. Isten igéjének megértése nem történik automatikusan. Ahogyan a rabbik rituális tisztálkodást végeztek, mielőtt a szent iratokhoz nyúltak, nekünk is vennünk kell a fáradságot és imádságban felkészülnünk a kincs értő befogadására és továbbadására, ha az Úr megnyitja számunkra az „ige ajtaját”. Nem mindegy, hogyan értjük és hogyan adjuk tovább. Egy komoly hitű lelkéskésztestvérünk imádkozott így minden igehirdetése előtt: „Tégy, Uram, závárt az én szájamra; őriztesd az én ajkaim nyílását! (Zsolt 141,3) Uram, nyisd meg az én ajkimat, hogy hirdesse szájam a te dicséretedet! (Zsolt 51,17) Ne engedd, hogy többet mondjak, mint amennyit szabad, és ne engedd, hogy kevesebbet mondjak, mint amennyit kell.”

Blatniczky Jánosné Hammersberg G. Júlia

MENNYBEMENETEL ÜNNEPE

• *1Thessz 1,2–10*

Egzegézis

Pál a thesszalonikaiakhoz írt levelét is a gyülekezetért mondott hálával vezeti be. Ez a hálaadás korántsem pusztán formalitás, sokkal inkább az apostol igaz örömeinek valódi kifejezése. Amikor Pál visszatekint a gyülekezetben végzett munkájára a második fejezet tizenharmadik versében, ugyancsak a hála szavaival teszi ezt – amikor a gyülekezetnek Isten igéjét hirdette, azt nem „emberi beszédként”, hanem „Isten beszédéként” fogadták be. Az emberi beszédben fölismerték Isten szavát, azaz a testté lett Isten végérvényesen kimondott szava számukra is örömhír lett. A kereszt üzenetében meglátták az üdvösségnek minden ember előtt megnyílt lehetőségét. Most, amikor levélben fordul hozzájuk, tudja, hogy Isten szavát nemcsak befogadták, hitre jutottak, hanem hitük „tevékeny hit”, mely a Szó erejéből cselekszik a Lélek által, és állhatatos a Jézus Krisztusba vetett reménységben.

A 3. versben Pál közelebbről is meghatározza a thesszalonikai gyülekezet életének jellemzőit, mégpedig a „keresztyén triász” említésével: hit, remény, szeretet. Így beszél „hitből eredő munkáról” – ahol hangsúlyos az egyes szám, hiszen azt mutatja, hogy nemcsak egyes tettek, hanem az összes hitből fakad. „Szeretetből jövő fáradozás”, a szeretetben végzett szolgálat, mely az Istentől kapott szabadságban valósul meg. Nem a parancsra tett kiszolgálás, hanem a „szeretet által munkálkodó hit”. A gyülekezet reménysége pedig „állhatatos”, gyötrelmek és szenvedések közepette is kitart, hiszen ennek a reménységnek Krisztus az alapja.

Az ő halála és feltámadása meghatározó eseménye a történelemnek, a „győzelem napja”, noha a „háború” még nem ért véget, de a döntő ütközet lezajlott. Ezért fordulhat a gyülekezet állhatatos reménnyel a Jézus Krisztus által megígért jövő felé is, hiszen Krisztus visszajövetelének hajnali fényében tekinthetnek előre.

Miért gondol Pál imádságban a thesszalonikai gyülekezetre? Ennek oka nem csupán formai, hanem tartalmi: szolgálatához hozzátartozik a fizikai távolságot áthidaló lelki kapcsolat, ami Istenhez való odafordulásban valósul meg az imádságon keresztül, melynek tárgya a hálaadás. Feloldhatatlan a kapcsolat az apostol és a gyülekezet élete között, mint ahogy a gyülekezet alapítása és Pál munkája egyedül Istenben van. Ezért egyedül Istennek mondhat köszönetet. A 4. versben a „testvéreink” megszólítás ennek a belső egységnek a kifejezője. A testvérek megszólítással tízennégszer találkozhat az olvasó ebben a levélben, és bár a kifejezést Pál a zsidóságtól vette át, nála krisztológiai értelemben használatos: „Mert akiket eleve kiválasztott, azokról eleve el is rendelte, hogy hasonlókká legyenek Fia képéhez, hogy ő legyen az elsősülött a sok testvér között.” (Rm 8,29) De a hangsúly mégis arra kerül, hogy „Istentől szeretett”, tehát Isten szeretete kiválasztottai felé fordult és végérvényesen megmutatkozott Jézus halála és feltámadása által. De Pál ennél is tovább mutat: „a reménység pedig nem szégyenít meg, mert szívünkbe adat az Isten szeretete a nekünk adatott Szentlélek által.” (Rm 5,5)

Az 5. versben az Istennek való hálaadás kontextusában beszél a „mi evangéliumunkról”. Ez az evangélium az egy evangélium, amelyet az apostol Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kapott (Gal 1,11). Nem csupán verbális örömmüzenet, hanem olyan erő, amely a Szentlélek által megtapasztalható hatalom, amely új létbe képes helyezni meghallóját. „Értetek” – írja az apostol, s ezzel kimondja, hogy csak egy ok van: Isten cselekedete és egy cél: a gyülekezet megnyerése. Tehát Pál autoritása elválaszthatatlan az evangéliumétól, hiszen az ige az emberi beszéden keresztül érkezik meg a gyülekezethez, de többnek bizonyul a pusztá szónál, mert a Lélek hitelessé teszi.

A következő vers az evangélium hirdetésének eseményétől a hirdetés eredményére irányítja az olvasó figyelmét. A thesszalonikai gyülekezet az apostoloknak és az Úrnak követőjévé vált. A „mimézis” fogalma nem gyakori Pálnál, de tartalmi súllyal bír. 1Kor 4,16-ban ezt kéri az apostol: „legyetek követőim.” Pál saját útja nem tantétel, hanem az evangélium élettörvénye, mely az apostol életén láthatóvá vált. A felszólításban benne rejlik, hogy Pál maga is Krisztus követője. Ami viszont figyelemre méltó: az apostol nem közvetlenül Krisztus követésére buzdítja levelének olvasóit, hanem az ő Krisztus-követését állítja példaként a gyülekezet elé. Ez annál is hangsúlyosabb, mivel a következő versben a thesszalonikai gyülekezetet említi, mint akik „példává is lettek minden hívő számára Macedóniában és Akhájában.” Mert a „sok zaklatás ellenére a Szentlélek örömevel” fogadták be az ígét. A szenvedésben való öröm az Újszövetség irataiban elterjedt és általános. Ennek oka Isten cselekvésében van, amit az evangélium tanúsít. De Istennek ezt a cselekvését Pál nem csupán hangoztatja, hanem az ő életén mindez láthatóvá is válik. Saját szenvedését Krisztuséhoz köti. Ám nem egyes tettek és szenvedésekre gondol, hanem alapvető magatartásra buzdítja ezzel a gyülekezetet. A thesszalonikai gyülekezet alárendelte magát az evangéliumnak és ez szenvedéshez vezetett, de ezt

örömmel fogadták, mert egyrészt hitelessé tette Krisztus-követésüket, másrészt pedig tudták, hogy az evangéliumért vállalt zaklatás túlmutat saját korlátain, sőt erővé válhat minden hívő számára.

Isten szolgálata után Pál a 10. versben a megtérés „céljáról” beszél: a halottak közül feltámasztott Isten Fia megszabadít az eljövendő ítélettől. A megtérés eseménye átfogja a jelent és a jövőt az eszkatológia horizontján. Kijelölt ígénk itt, az utolsó versben kapcsolódik mennybemenetel ünnepéhez, és az „aktív várakozásra” buzdít: „az élő és igaz Istennek szolgáljatok, és várjátok a mennyből Jézust”.

Hídverés az igehirdetés felé

„...miért álltok itt az ég felé nézve?” Lukács leírása szerint Krisztus mennybemenetelének szemtanúi ezt a kérdést hallották. Alapígnékhez szorosan kapcsolódik ez az egy kérdés. Hiszen aki áll, az nem mozdul, aki pedig az ég felé néz, az maga körül nem vesz észre semmit. Ilyen lenne az Úrra néző gyülekezet? A két fehér ruhába öltözött férfi kérdése valójában „világnézeti” kérdés volt, mely új perspektívát nyitott meg a tanítványok előtt. Kijózanító kérdés. Kérdés, de magában hordozza a feleletet is, mert nem eldöntendő, hanem mindig újból és újból feltehető kérdés.

A mennyről való gondolkodásunk meghatározza egész keresztény létünket. Luther Márton arra a kérdésre, hogy hol van Krisztus, így válaszolt: „Itt van velünk, és azért foglalt helyet a mennyben, hogy közel legyen hozzánk.” (WA 12,565) Krisztus mennybemenetelekor nem elhagyta tanítványait, hanem éppen megfordítva: „Amikor a földön volt, túl távol volt tőlünk, most közel van hozzánk.” (WA 19,491) Krisztus nem úgy ment fel a menybe, „mint ahogyan te egy létrán felmászol egy házba.” (WA 12,562) Luther válasza kijózanítóak. Krisztus sokkal közelebb került hozzánk, mint amilyen közel mi önmagunkhoz valaha is kerülhetünk.

Mégis mit jelent Krisztus közelsége? „A Feltámadott végleges elkülönülése a történelmi létezésből (mennybemenetel) azonos lelki jelenlétével (az Új Lét ereje)...” – írja Paul Tillich. Az ő közelsége nem térbeli, mint ahogyan a menny sem szorítható be egy háromdimenziós ketrecbe, és éppen ezért abszolút közelség. Krisztus nem nyugalomba vonult mennybemenetelekor. Éppen ellenkezőleg: mennybemenetele kezdet, a megbízható közelség ígérete, aktív jelenlét. Talán éppen ezért írta Søren Kierkegaard a Filozófiai morzsákban: „...bárcsak megszűnne a közvetlen egyidejűség azáltal, hogy Isten újból elhagyja a földet.”

„Fölmentél a magas hegyre, foglyokat ejtettél, embereket kaptál ajándékkul” (Zsolt 68,19). Krisztus mennybemenetele által magát a fogságot ejtette foglyul. A törvénynek, a bűnnek, a halálnak a fogságát. Ezért válik szabaddá, aki Krisztusban van. Ebben a szabadságban fáradozott és munkálkodott a thesszalonikai gyülekezet is. És a Szentlélek által ezért lehetett állhatatos a Krisztus felől táplált reménységük. Tudták, hogy létük túlmutat mindazon, amit az evangéliumért el kell szenvedniük. De azt is, hogy a várakozás Jézus visszajövetelére nem tétlenség és nem csupán égre nézés, hanem tartalmát tekintve hitből eredő munka és szeretetből jövő fáradozás a Jézus-arcú testvérekért, felebarátokért, ellenségeikért.

Orosz Gábor Viktor

HÚSVÉT ÜNNEPE UTÁN 6. VASÁRNAP (EXAUDI)

• Róm 14,13–19

KERESZTYÉN ÉLETMÓD

Szómagyarázat

κρίνωμεν – κρίνω – alapjelentése elválaszt, megkülönböztet, kiválogat, vádol, ítélkezik, pereskedik

τό πρόσκομμα – megtorpanás, hibás lépés, megütközés, fennakadás, gát, akadály, valamibe való belebotlás, botránkozás

τό σκάνδαλον – csapda, bűnre csábítás, eltántorítás, megütközés
λογίζομαι – számon tart, számadásba vesz, felszámít, felelősségre von, becsül, valaminek tekint számol valamivel, feltételez, vél, gondol

λυπέω – szomorúságot okoz, megszorít, megsért
περιπατέω – járni, élni; az életmód, az egész megjelenés, a keresztyén ember fellépése

ἀπόλλυμι – elveszíteni, elpusztítani

βλασφημέω – ártalmas dolgot mond valakiről, rossz hírbe hoz, rágalmaz, káromol, (lejárhatja Isten)

τό ἀγαθόν – ami jó, (erkölcsi érték: egyedül jó Isten!)

βασιλεία τοῦ θεοῦ – Isten országa (Isten közöttünk, bennünk, e világban és eljövendőben megvalósuló uralma)

διώκω – üldöz, hajszol, rohan valami után, törekszik valamire
ἡ δικαιοσύνη – igazság: emberi-jogi viszonylatban a bíró és a bírói tevékenység igazságossága, az isteni jogrend betöltése, az igazságosság cselekvése, az igaz élet teljes tartalma

ἡ εἰρήνη – békesség

εὐάρεστος – kellemes, tetszetős, tetsző

δοκιμος – elfogadható, kipróbált, megbízható, hiteles

ἡ οἰκοδομή – építés, épülés

A vasárnap jellege

Exaudi vasárnap a 27. zsoltár 7. verséről kapta nevét: „Halld meg, Uram, hangomat!” Ágendánk szerint a földön szolgáló gyülekezet áll a vasárnap középpontjában. Az egyházi esztendőben ez a vasárnap már távol van húsvétól, Jézus mennybemenetele után vagyunk, még nincs itt Pünkösöd. Gondolhatunk arra, hogy a tanítványok a megígért Lélekre várva magányosnak érezték magukat, gyengülő reménnyel figyeltek a jövőre. A húsvéti énekek éltető, reményt adó, hiterősítő dallama, szövege gyülekezeti tagjaink számára talán már lehet, hogy csupán elhalkuló melódia. Bár a feltámadásról szóló napon gyűlünk össze, de tart-e még a Feltámadott erejéből közöttünk? Hol van a tájékozódási pont? Olyan messze van, hogy szinte szem elől tévesztjük. Ezért a kiáltás Isten felé: halld meg, Uram, hívó hangomat!

Keresztyén életmód – gondolatok az igehirdetéshez

a. Jogok és kötelességek

Az emberek között az egymás mellett élés rendjét a jogok és kötelességek függvényábrázolatán lehet jelölni. A keresztyén

embernek is tudnia kell jogairól és kötelezettségéről. A mennyben van polgárjogunk (Fil 3,20), nem vagyunk többé szolgák, hanem barátai az Úr Jézusnak (Jn 15,15), gyermekek és örökösök (Róm 8,17) fiak (Gal 4,6). A keresztyén ember valója azonban nem csak uralkodói előjogokról, méltóságról szól, hiszen aki a legnagyobb akar lenni, az legyen mindenki rab-szolgája. (Mk 10,44) Kötelessége tehát az a lelkület és cselekvés, ami Atyjától van. Az igazság, a békesség és a Szentlélektől jövő öröm kell áthassa lényét, s ezek kell meghatározzák viszonyulási formáit is. A keresztyén közösségen belül példa erre az erősek és a gyengék egymás közötti kapcsolata. Az erősebbnek tekintettel kell lennie a gyenge meggyőződésére. Jelentheti ez akár a jogairól való lemondást is amazok érdekében. A gyülekezet nem adhat helyet szeretetlen villongásoknak, melyben az egymás méregetése, hitének hőmérőzése és cselekedeteinek vizsgálata a legfontosabb szempont. Ugyan kicsoda az ember, hogy megítélje a másikat? Egyedül Isten joga, nem teheti magát senki, a másik bírójává.

b. Törekedjünk!

Minden hitben járó, Urának tetszeni akaró embernek kötelessége tehát a békességre törekvés. Először a gyülekezeten belül kell mindennek a szeretet parancsa szerint történnie. Ebben a közösségben kell megélni a hitet, a hitében erősebbnek testvérével (ἀδελφός) szemben kell a békesség követéne lenni. A jogai tudatában lévő nem használhatja azokat olyan lelkülettel, aminek semmi köze a jogok adójához. A szeretethimnusz meg is kell valósítani, nem csak szájjal hitvallást tenni. Krisztus követője „nem viselkedik bántóan, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a rosszat.” 1Kor 13,5 vagy ahogyan a Fil 2,4-ben olvassuk: „senki se a maga hasznát nézze, hanem mindenki a másokét is.” Az istengyermeki jogok birtoklása nem jelent passzivitást, kényelmes életmódot. Sőt, kötelesség az erős törekvés a békességre. Lankadatlanul, minden idegszállal kell megvalósuljon a másik javának keresése mint mikor valami számunkra kedveset elvesztünk, és lázasan keressük. A feladat tehát a szolgálat, a tudatos cselekvés. A gyülekezetben élők küldetése az építésben, nem pedig a rombolásban áll. Krisztus saját testének templomát adta, leromboltatott, hogy mi mindannyian, beleilleszkedjünk az ő láthatatlan templomába. Drága áron küzdött ezért az Úr Jézus, ne akadályozza a jót, ne tegye tönkre senki önző érdekeivel, hatalmaskodó szellemmel, vagy lusta tétlenséggel.

c. Kisugárzás

Aki a Krisztusnak megfelelő lelkülettel szolgál, az kedves Istennek, és hiteles a meggyőződése a kívülállók szemében is. Ha a közösség félreértelmezi jogait és kötelességeit, azzal rendtelenség férkőzik be Isten egyházába. Ember és ember között bizalmatlanság, ítélkezés, gyűlölet, hatalmaskodás (bármi miatt is) nem teszi vonzó csoportosulássá a gyülekezetet, és főként nem szolgálja Urunk ügyét. Az ilyen keresztyén(ek) nem csak megszorítja az őt is javaival éltető és elhalmozó Atyát, de miatta Isten népe akár a misszióra is képtelenné válhat. Hiteltelenné válik a környezet számára. Nem csak hite kérdőjeleződik meg, de rossz képviselőnek bizonyul, mikor a szeretet, az igazság, a békesség, az öröm szavakat a szájára veszi – hiszen nem éli azokat. Együttal pedig lejárhatja, és káromlást szerez Isten nevének. Nem mindegy, mit sugároz ki az egyház: a lényegeset, vagy a lényegte-

lent, másodlagos. Az a lelkiület lüktet-e benne, amit Urától kapott, vagy emberi módon használja jogait? Nagy a felelősség: testvérünk, közösségünk és küldetésünk veszélybe kerülhet. Vigyázzunk tehát, és kérjük Urunkat, hallja meg hívó hangunkat, amikor segítségért, erőért, tisztánlátásért fohászkozunk!

Skorka Katalin

PÜNKÖSD ÜNNEPE

• ApCsel 2,36–41

Isten Lelkének tisztító tüzében

A textus felé

Ezen a pünkösdön egy igehirdetés lesz igehirdetésünk alapigéje. Pontosabban Péter igehirdetésének záró mondatai és a prédikáció hatásának tömör összefoglalása. De talán így még tanulságosabb számunkra, akik pünkösd emlékűnnepeknél ugyanazzal a feladattal vagyunk megbízva, mint Péter. Lehet, hogy igazuk van a Cselekedetek könyvével foglalkozó kutatóknak, és a pünkösd beszédhez Péternél jóval több köze van Lukácsnak. Ez azonban enyhén szólva túlzás. Az első keresztyén prédikáció annyi alkalommal vonást hordoz magán, hogy még ha Lukács – mai szakkifejezéssel élve – alaposan meg is szerkesztette, bizonyára megbízható szájhagyományban gyökerezik. De legyen Péternek köszönhető, vagy Lukácsnak, példásan felépített igehirdetéssel van dolgunk, amely „nem ül le” a végére, hanem itt ér el a csúcspontjához. Olyan ez a beszéd, mint egy több lépcsős rakéta, amelynél az utolsó fokozatnak is van annyi ereje, hogy pályára állítsa, amit hordoz, hogy azután ez tovább keringjen a hallgató tudatában, szívében és életében.

Maga a szöveg – véleményem szerint – nem okoz sok gondot. Inkább néhány teológiai kérdés vár tisztázásra. Mindenekelőtt a prédikációban képviselt krisztológiai álláspont. Ennek a lényegét feltétlenül tisztáznunk kell, legalábbis a magunk számára, mert az elbeszélés szerint a pünkösd hallgatóságot ez kavargatja fel, és ez teszi számukra sürgetővé a feloldást. Péter tanúságtétele értelmében „Úrrá és Messiássá” – itt a „krisztus” szó még az eredeti értelmet hordozza! – tette Jézust az Isten, mégpedig azt a Jézust, akit a megszólított gyülekezet megfeszített. Erről a kijelentésről állapítja meg Roloff: „Lukács itt egy korai elképzelésnek ad teret, amelynek értelmében Jézus csak a felmagasztalása (Erhöhung) következtében lett Messiássá és Úrrá.” (Die Apostelgeschichte NTD2 60. o.). Ennek a felfogásnak még Pálnál is nyomát találjuk a Római levél bevezetésében: „Krisztus Jézus ... a halottak közül való feltámadásával Isten hatalmas Fiának bizonyult.” (1,1kk). De éppen ez az idézet vet fényt az alapigéiben megfogalmazott krisztológia értelmére. Jézus nem a feltámadásakor lett Isten Fiává, hanem akkor bizonyult annak. Isten ugyanis az ő feltámasztásával igazolta, hogy Jézus az ő képviselőjében volt közöttünk. Hasonló megfontolás vezeti Pétert is, mert különben nem vetné a szemükre, hogy éppen őt feszítették meg. Ez nem közönséges justizmord volt, hanem hitetlenség és elvakultság Isten irányában. A megtérésnek is ezen a ponton kell bekövetkeznie.

Különösen élesen vetődik fel a felelősség kérdése Jézus keresztre feszítése tárgyában. Az egyház történetét végigkíséri az a törekvés, hogy az emberek hol egyik, hol másik csoportjának a fejére zúdítsák az ódiomot. A pünkösd beszéd a felelősség dol-

gában nem tesz különbséget a hallgatóság tagjai között, és maguk a hallgatók is kollektívan felelősnek érzik magukat, hiszen olyanok is magukra veszik a vádat, akik nyilvánvalóan nem voltak tevőleges résztvevői a keresztre feszítéssel végződő eljárásnak. Isten Lelke munkájának egyik legfontosabb eleme, hogy a „kereszt igéje” által (1Kor 1,18kk) minden ember igazi válóka leleplezze.

Péter igehirdetésének záró mondatait is Izrael házának címezi, mintha a Krisztus-kérdést zsidó belügynek tekintené. Sok minden szól amellett, hogy a keresztyénség a kezdet kezdetén még nem tudta látókörébe vonni a pogány világot. Bizonyára először a választott népet szerették volna a Messiás népévé tenni, hogy azután ez a nép képviselje Istent a népek tengerében. Az Isten Lelkének még sokat kellett fáradnia e szemlélet megváltoztatásáért, és meggyőznie a Krisztusban hívőket Isten személyválogatás nélküli szeretetéről. Az egyház népe a történelem országútján járva sem nélkülözheti a Szentlélek vezetését és ösztökélését. Roloff szerint azok, akik „távol vannak” (39. v.) a diaszporába szakadt zsidóság (im. 63. o.), Lukács számára azonban két ségkívül már a pogányságból elhívottakra történő célzás.

Zavart okozhat az az ígéret, amely a keresztséget által Krisztussal közösségbe kerülteknek szól a Lélek ajándékáról. Mi joggal úgy gondolnánk, hogy a dolgok nem fejlődtek volna idáig a pünkösd Lélek kiáradása nélkül. Péter nem vette volna magának a bátorságot a megszólalásra, nem tudta volna, mit kell mondania, és foganatja sem lett volna mondanivalójának, nem „találta volna szíven” őket (1Kor 14,24k), ha a Szentlélek inspirációja mindezt nem teszi lehetővé. Akkor pedig mi az az ajándék, amit ezen felül ad a Lélek? Ha a Cselekedetek könyvét nézzük át ebből a szempontból, akkor azt kell mondanunk, hogy ezek a szolgálat érdekében adott látványos vagy kevésbé látványos karizmák azoknak, akik már betagozódtak Krisztus testébe.

Az igehirdetés felé

A pünkösd események mindenekelőtt nekünk, igehirdetőknak szóló biztatás. Az igehirdetés a Szentlélek elsődleges és kiváltképpen való mozgásteré. Tragikus lenne, ha leértékelődne a szemünkben, vagy esetleg az egyházi közvéleményben. Szeretnénk valami hatékonyabb eszközt alkalmazni az emberek megnyerése érdekében. Isten Lelke azonban ehhez köti magát. Bizonyára azért, mert az igehirdetés szabadságot hagy a hallgatóknak az önkéntes döntésre. Az okos molnár a szélalmot „huzatos” helyre építi. Pszichológiai jelenségeket produkálhatunk, de a Lelket megidézni nem tudjuk. A Lélek szele szabad, „fúj, amerre akar” (Jn 3,8), ő pedig már az első pünkösd óta az igehirdetésben akar.

Természetesen nem általában a szószéken felhangzó szóban, hanem abban az igehirdetésben, amely Isten üzenetét tolmácsolja. Péter igehirdetése, főként a végkicsengése példászerű. Nem eszmefuttatás, retorikai bravúr, hanem vallástétel arról a Jézus Krisztusról, aki mellett maga az élő Isten állt ki. Isten Lelkének munkája eltéphetetlenül össze van nőve az élő Úr személyével és művével. Ahogy Pál apostol írja: „Az Úr a Lélek.” (2Kor 3,17). A Lélek nem kellett magát, hanem Krisztussal szembeállít, mégpedig azzal a Krisztussal, akit mi megfeszítettünk. Minden igehirdetésnek feladata, hogy tekintettel kemény, Isten ellen lázadó szívünkre, meggyőzzön minket bűnrészségünk felől a kereszt gyalázatában. A Krisztussal történeteket személyes

ügyünké tegye. „Ha egy meghalt mindenkiért, akkor mindenki meghalt” – érvel Pál is 2Kor 5,14-ben. De nemcsak a felelősséget kell megállapítani. Jézus Krisztusban Isten Lelke a bűnbocsánat és az új kezdet „ígéretét” is megerősíti.

Az Isten Lelkének sodrásában megszólaló igehirdetés továbbgyűrűzik az igehallgató mindennapjaiba, az egyház szférájából a világba. A gondolatokat is rendbe kell tennie, de az egész élet irányának kell megváltoznia, mert nemcsak a fejünkkel van baj, az életünk „fajult el” (40. v.). Ez a változás pedig nem megy végbe határozott szakítás nélkül. Különüljetekek el! – szólítja fel Péter a Krisztushoz térőket. Mintha a farizeusok és esszénusok gyakorlatát követelné tőlük is. Az első keresztyének nem így értették. Továbbra is ott éltek népük körében. De életük irányát már Krisztus szabja meg, aki az egyház közösségébe fogadva őket Lelkével vezeti és segíti őket. Pünkösöd nem véletlenül együtal az egyház ünnepe is.

id. Cserhádi Sándor

PÜNKÖSD 2. NAPJA

• ApCsel 2,42–47

„A kb. 200-ban már általánosan nagy ünnepként ünnepelt pünkösödöt évszázadokon át 8 napon keresztül ünnepelte az egyház, lassan aztán 3 napra, végül két napra zsugorodott össze a nyilvános megülvése.”¹ Pünkösöd tehát az egyház feledésbe merülő ünnepei közé tartozik. Bizonyára minden évben hallják gyülekezeteink, hogy ez a nap az egyház születésnapja, a Szentlélek kiárasztásának ünnepe, mégis mindez csupán tan maradt a megtapasztalás élménye nélkül. Ezért ajándék pünkösöd második napja, mely „arra figyelmeztet, hogy a Szentlélek hatása az egyház szolgálata révén mint terjed egyre távolabbra”², hogy éri el az emberi szíveket, hogy formálja – alakítja át gondolatainkat, cselekedeteinket. Pünkösöd napja az üdvötényt hirdeti, pünkösöd második ünnepe az üdvözülőkön végbemenő jeleket és csodákat vonultatja fel előttünk.

A gyülekezet egzegézise

Kissé érthetetlen, hogy ez az újszövetségi irat miért viseli az Apostolok Cselekedetei címet. Lukács az első fejezet elején arról szól, hogy első könyvét (az evangéliumot) arról írta „amit Jézus tett és tanított” (ApCsel 1,1). Második műve kétségtelenül arról szól, amit a Szentlélek tett és tanított az apostolok és az első keresztyének életében. A Szentlélek cselekedeteiről írott könyvet vesszük kézbe és adjuk a gyülekezetnek.

Alapigénk a „gyülekezet definíciója” néven van jelen a teológiai köztudatban. Lukács pontosan és aprólékosan, mégis óriási szabadsággal írja le, „mitől lesznek a megkereszteltek gyülekezetté”³ és mik azok a jelek, melyek őket minden más vallási közösségtől megkülönböztetik: apostoli tanítás, a közösség, a kenyér megtörése és az imádkozás. Nézzük meg egyenként, hogy egzegetálja Lukács a Lélek vezetésével a keresztyén gyülekezetet.

Apostoli tanítás – Az első keresztyéneket többek között az

különböztette meg a zsidó közösségektől, hogy nem az írástudók és farizeusok tanítását hallgatták, hanem az apostolokét. Számukra csak annak a tanításnak volt ereje és hitelessége, amely az Úrral találkozott és általa szolgálatba állított tanúk, küldöttek ajkáról hangzott. A διδαχή szó jelentéstartalma is túlhalad az általunk fordított és általánosan elfogadott tanításon. A görögök-nél zenei kórusok (kórusművek) és színdarabok betanítását, betanulását és egyben ezek előadását is jelentette. A διδαχή valaminek a kifejtése, megmutatása, de magában hordja a valamihez való szoktatást is. Az apostoli tanítás tehát nem egyszerűen monológ, sokkal inkább a karmes-ter és a zenekar közti állandó érintkezés, közös ráhangolódás a zenemű dallamvilágára.

Közösség κοινωνία – Résztétel az apostoli tanításban. Az együttesen megélt eseményekben rejll titokzatos erő, mely összeköti (ez is a szó egyik lehetséges fordítása) láthatatlan szálakkal a résztvevők szívét, gondolatait. A tevékeny szeretet megnyilvánulása. Ezt erősítik a 44–45. versek.

A kenyér megtörése és nem kenyértörés! A κοινωνία és mindennemű közösség csúcsa. Szomorú valóság, hogy ami egykor a leginkább összekapcsolta a Krisztusban hívőket, mára a szakadások alapjává lett

Imádság – Olyan elemi jelensége a gyülekezeti életnek, mint az emberi testnek a levegővétel. A hasonlatnál maradv az imádság nem más, mint a Lélek magunkba lélegzése. Az Úr lábai melletti tartózkodás. Adolf Schlatter szerint az első gyülekezet istentisztelete alapvetően imaistentisztelet volt,⁴ mely csúcsát a kenyér megtörésében érte el.

A négy alapvonás Lukács egzegézisében kibővül még a templomban való szívvel-lélekkel történő együttléttel, Isten dicséretével, az egész nép előtti kedveltséggel és a gyülekezet növekedésével. Pünkösöd második napján az egyház saját születése történetét olvassa...

Az igehirdető egzegézise

Pünkösöd második napján az igehirdetők is olvassák az igehirdetés erejéről szóló lukácsi tudósítást: „...az apostolok által sok jel és csoda történt”. (4,36) A gyülekezet egzegézise szinte mindig az igehirdető egzegézise is. Amit a Lélek a gyülekezetről mond, azt nemcsak a közösségnek, hanem a közösség pásztorának is mondja. A pünkösödkor prédikáló igehirdető nem szabadulhat a Lélek nagytója alól.

Apostoli tanítás – Mindkét szó egyformán hangsúlyos személyes szolgálatunkban. Apostol, küldött az, aki találkozott a Feltámadottal, aki átélt valamit az ő szeretetéből. S mert vele találkozott, kénytelen beszélni róla, csontjaiba van rekesztve. Ezért a szó legteljesebb értelmében mint karmester áll gyülekezete előtt, s a rábízottakkal próbál ráhangolódni arra a mennyei dallamra, melyet Isten szerzett nekünk.

Közösség – A legnagyobb ajándék minden igehirdető számára, ha benne él gyülekezetében. Az a lelkipásztor, aki az irodába, papírok közé számúzta magát gyökértelemné válik, magányos Don Quihoteként vívja harcait saját képzeletének szelmalmaival,

Kenyer megtörése – A Krisztus misztérium hirdetése.

Imádság – Lukács tudósítása szerint (1,14) az apostolok így

¹ Jánossy Lajos: Az egyházi év útmutatása. In: Lelkipásztor 1944/45, 202. o. uo.: 203. o.

³ Adolf Schlatter: Erläuterungen zu Neuen Testament. Calwer Verlag Stuttgart, 1965, 36. o.

⁴ uo.: 37. o.

várták Jézus ígérének beteljesülését: a Szentlélek megérkezését. Gyülekezeti teendők megszorodása közben pedig úgy döntenek, hogy legfőbb szolgálatuknak az imádkozást és az ige hirdetését tekintik. Ezek mellett akarnak kitartani, a többi teendőre pedig (szolgálat az asztaloknál) más segítőköt állítanak be. Furcsa módon mára Isten hivatalos szolgálóinak jut legkevesebb ideje magára Istenre. A Szentlélek érkezése és az imádság szoros összefüggésben áll egymással. Ennek felismerése új távlatokat nyithat a pneumatológiában és az igehirdetésben.

A Lélek munkája: προσκαρτερησις

Az Apostoli Hitvallás harmadik hitágazatában foglalta össze az egyház a legtömörebben, hogy mit tanít a Szentlélek munkájáról. Az amúgy is elhanyagolt pneumatológiát új felismeréssel gazdagítja textusunk. ApCsel 1-ben a Szentlelket váró tanítványi gyülekezet kitartóan vett részt az imádkozásban. (1,14) Péter apostol pünkösdi prédikációja után ez a kitartó imádkozás áterjed a hívők egész közösségére. A Szentlélek nemcsak az apostoli tanításra, közösségre, a kenyér megtörésére és az imádságra vezeti el Krisztus gyermekeit. Az Ő munkája az ezekben való megmaradás – kitartás – tartós részvétel is. (42+46.v.)

Ez az ige kétszer fordul elő textusunkban.⁵ A szó gyöke a

⁵ vö. THWNT Bd 3, 620 kk.

καρτερω ige, mely alapjelentése: erősnek, szilárdnak, bátornak állhata-tosnak lenni. Ezt az igét használták az önuralom kifejezésére: visszatartja, legyőzi önmagát, hogy valamit megtegyen-elérjen. Pneumatológiai értelemben távolról sem önmegvalósításról vagy cselekedetek általi eléérésről van szó. Ez az önmegvalósítás útját jární akaró egyház gondolata lenne. A titok nyitja éppen az, hogy a Szentlélek munkálja bennünk az állhatatosságot, mellyel lemondunk önmegvalósító terveinkről és önmagunkban legyőzött emberként engedünk át mindent a Lélek munkájának. A καρτερω igéből képzett proskarterew szó személyekre vonatkoztatott jelentése: valakin állandóan csüngeni, valakihez hűségesnek lenni. Tárgyakra vonatkoztatott jelentése: valamivel serényen foglalkozni, állandóan gondolni valamire s készen állni.

Pünkösöd második napján az üdvözülőkön végbemenő jelek és csodák között az első: az apostoli tanítással, közösséggel, kenyér megtörésével és az imádsággal való serény foglalatosság; az ezekben való állandó készenlét és kitartás. Bizonyos tekintetben talán igaz a megállapítás: a Lélek hiánya miatt haldokló egyház olvassa pünkösöd második napján a Lélek jelenléte által születő egyház történetét. A textus exegetálja a gyülekezetet és az igehirdetőt és az igén át friss illat lengi be a dohos templomokat, fáradt gyülekezeteket, fásult igehirdetőket. A Szentlélek munkálja bennünk a megmaradást, a kitartást, az igén – imádságon – közösségen – úrvacsorán való szüntelen csüngést. Ezek az egyház kincsei és az ezekben való megmaradás a Lélek munkája.

Percze Sándor

Európai Ökumenikus Találkozó 2001

Az Európai Katolikus Püspöki Konferencia (CCEE) és az Európai Egyházak Konferenciája (CEC) Európai Ökumenikus Találkozót rendez 2001. április 19-22-ig Strasbourgban. A konferencián 200 katolikus, ortodox, anglikán és protestáns egyházvezető vesz részt az európai országokból. Április 22-én délben – ökumenikus istentisztelet keretében – kerül sor az Európai Ökumenikus Charta ünnepélyes aláírására, mely rögzíti az európai egyházak közötti együttműködés alapelveit és kinyilvánítja az ökumenikus közeledés folytatásának szükségességét.

A strasbourgi Szent Tamás templomban tartandó istentiszteleten elhangzik az az imádság is, melyet tájékoztatásul közreadunk. Kérjük a lelkészeket és a gyülekezeteket, hogy április 22-én imádsággal gondoljanak erre a jelentős eseményre.

IMÁDSÁG

Istenünk! – minden idő és minden teremtmény Ura és Teremtője! Fogadd el, kérünk, imádságunkat most, amikor szerte Európában élő keresztyének és egyházak együtt fordulunk Hozzád.

Küldd el Szent Lelked ajándékait hozzánk és szentelj meg minket Fiad, a mi feltámadott Urunk kegyelmével. Az Ő szavában bí-zunk, hiszen megígérte: „Íme én veletek vagyok minden napon”.

Bocsásd meg megosztottságunkat, és ne engedd, hogy megszokjuk mindazt, ami minket egymástól elválaszt.

Gyűjts egybe valamennyiünket a Te szent, egyetemes és apostoli egyházadba!

Gyűjts össze mindannyiunkat a Te erőddel Urunk: Fiad uralma alá, hogy közösen dicsérhessük szent Nevedet és így együtt vi-hessük el országod evangéliumát minden emberhez.

Segíts, hogy közösen építhessük a békét és munkálhassuk a kiengesztelődést földrészünk valamennyi nemzete között, és így őrizhessük meg teremtett világodat gyermekeink és unokáink számára, hogy szereteted szándéka megvalósulhasson, és a világ megismerjen Téged, az egy igaz Istent, és akit Te küldtél: Jézus Krisztust. Ámen.

Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa

III. ORSZÁGOS EVANGÉLIKUS TALÁLKOZÓ

Orosháza, 2001. augusztus 18-19.

Meghívó

Nagyon várunk az országos találkozóra!

- Mert egymás hite által épülünk *(Róm 1,12)*.
- Mert szükségünk van egymás biztató szavára, imádságára, látására, hallására!
- Mert szükségünk van a Krisztusban élő közösségek biztonyságtételére!

Nagy szeretettel, hívó szavunkkal fordulunk minden gyülekezet vezetőségéhez, hogy hazánk minden részéből szerveződjenek testvéri küldöttségek, amelyek képviselik gyülekezetünket, hogy megtapasztalhassuk a közös ének, imádság, igehallgatás hatalmas erejét!

- Biztonyságtételre hívunk!

Hazánknak ebbe a részében is szükség van a gyülekezeteknek, a megyének élő hitű biztonyságtételre, a biztató szóra, amit az Úr Jézus mondott: „Kelj fel, és járj!” *(Mt 9,5)*

Mi nagyon nagy reménnyel, bizalommal, szeretettel, várakozással készülünk erre az országos találkozóra. Isten ígéje szerint a hit hallásból van *(Róm 10,17)*.

Kérjük, halljátok meg hívó szavunkat! Hozzátok el hiteteket, hitetek hozzon el Titeket!

Koszorús Oszkár
Egyházmegyei felügyelő

Ribár János
esperes

Jantos István
Egyházközségi felügyelő

Májusi számunk szerzői

Andorka Eszter PhD. ösztöndíjas – Budapest
Bajuszné Orodán Krisztina kórházlelkész – Budapest
Blatniczky Jánosné Hammersberg G. Júlia
lelkész – Szügy
Cserháti Sándor teológiai professzor – Budapest
Detre János lelkész, esperes – Aszód
Frenkl Róbert egyetemi tanár,
országos. felügyelő – Budapest
Koczor György lelkész – Pápa
G. Labossa György lelkész – Szombathely
Lackner Pál lelkész – Győr
id. Magassy Sándor ny. lelkész – Sikátor

Mesterházy Balázs teológus hallgató – Budapest
Nagy Gyula ny. püspök – Budapest
Nagybocskai Vilmos ny. lelkész – Nagyatád
Orosz Gábor Viktor PhD. ösztöndíjas – Budapest
Percze Sándor lelkész – Nemescsó
Sánta Anikó lelkész – Magyarbánhegyes
Skorka Katalin lelkész – Orosháza
Stålsett, Sturla J. teológiai tanár – Oslo, Norvégia
Szabóné Mátrai Marianna lelkész,
felelős szerkesztő – Budapest
Szakál Árpád ny. lelkész – Nagykanizsa

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, 1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3. Tel.: 469-1050

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Olvasószerkesztő: Laczi Roland. Műszaki szerkesztő: Galgóczi Andrea. Tördelő: Rezessy Szabolcs.

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel./Fax: 317-1108

Felelős kiadó: Kendeh K. Péter mb.

Egy szám ára: 390 Ft. Előfizetési díj 1 évre: 4680 Ft

Külföldi előfizetések: szomszédos országokba (postaköltséggel együtt) évi 8800 Ft,

egyéb külföldi országokba 9800 Ft/77 DEM vagy 50 USD.

A borítón: Confessio Augustana (Györköny, 1724).

A fotót Molnár Géza készítette. A borítót ifj. Harmati Béla tervezte.

Készült a Plantin Kft. nyomdájában.

ISSN 0133-2821